

DKP

udkast til

Besættelsestids-

Historie

1949

v/ Børge Houmann
Opryk 1999

DKP OG 40

FRIHEDSKAMPEN

6. kapitel.Legende og virkelighed.

Efteråret 1940 blev begivenhedsrigt. Det gav stof såvel til legenden om "slaget om England" med de tilhørende højstente skildringer af Englands "heroiske isolerthed" som den britiske imperialismes historieskrivere ynder at svegle i, som til legenden om den heroiske danske "nationale" samlingsregering, som under svære tab og udfoldelse af al den "tvangsoportunisme", som situationen krævede, afviste de hjemlige nazisters stormlb.

Begge legender er, som alle legender, overmåde fjernet fra virkeligheden.

Rent umiddelbart betragtet var billedet af situationen ude omkring i verden dette:

Den 8. august satte "luftslaget on England" ind for efterhunden at vokse i styrke og intensivitet, indtil det i midten af september stilnede af.

Samtidig erklærede Tyskland total klokade overfor England. Miner blev nedkastet overalt i farvandene omkring de britiske øer, og de neutrale lande advartes mod at sende skibe til England.

Italien indledte en offensiv mod britisk Somaliland, som blev erobret den 19. august. Det var et af ledNONE

i koden af støttepunkter langs det engelske riges seforbindelsesveje, men krigshandlingerne i britisk Somaliland og andre dele af Afrika var dog kun forspillet til kampen om næglestillingen til herredømmet over vejene til kolonierne - kampen om Egypten. Denne Kamps begyndelse lod ikke vente lange på sig. Den 14. september overskred italienske tropper Egyptens grænse.

Den 1. august proklamerede den japanske udenrigsministre Matsuoka, at et Stor-Ostasien var Japans mål og koncentrerede tropper ved Indokina som tillige med Østindien og Philippinerne antoges at skulle høre ind under Stor-Ostasien.

I Norge satte den tyske rigscommissioner Josef Terboven den 25. september Eidsvoll forfatningen ud af kraft, opkalste og forbød de norske demokratiske partier og udnevnte en regering bestående af norske nazister. Quislings parti, Norsk Samling var herefter det eneste tilladte politiske parti i Norge, og Terboven erklærede, at Kong Haakon 7. og regeringen Nygaardsvold, som var undsluppet til England og her havde oprettet en norsk eksilregering, aldrig ville vende tilbage til Norge.

Den 27. september antydede de fascistiske stater, at udviklingen havde nået det punkt, hvor det var på tide at fastslagge, hvorledes byttet skulle deles.

Det skete gennem afslutningen af tremagtspagten mellem Tyskland, Italien og Japan. Ifølge pagtens §1 anerkendte Japan Tysklands og Italiens ledelse "ved skabelsen af en ny orden i Europa". Til gengæld lovede Tyskland og Italiens

i pagtens §2 at anerkende og respektere Japans "ledelse ved skabelsen af en ny orden i det storasiatiske rum".

Om tremagtspagten erklærede Pravda i en ledende artikel, at den betød "indledningen af en ny fase i krigen, som er mere omfattende end før afslutningen af pagten".

Om delingen af indflydelsessfærer mellem pagtens underskrivere sagde Pravda: "Uvorvidt det vil lykkes underskriverne i praksis at virkeligøre en sådan deling af indflydelsessfærer er et andet spørgsmål".

Til tremagtspagten sluttede sig Ungarn og Rumnien (20. og 23. november), efter at Hitler havde "ordnet" de gamle grænsestridigheder landene imellem, og Italien følte sig efterhånden så sikker i sadlen, at det udeover sine mange øvrige krigsengagementer den 28. oktober indledte krigen mod Grukenland, hvor Mussolinis tropper hentede fuldt så mange krigsområder som andetsteds.

Herhjemme var situationen den, at den omfattende og koncentrerede udfoldelse af fascistisk initiativ i international målestok virke stimulerende og inciterende på de nazistiske krefter og gav dem luft i sejlene. Ligesom Hitler proklamerede Englands forestående fald, proklamerede de danske nazistiske bevægelser af alle afskygning med Fritz Clausen i spidsen dansk folkestyres og dansk parlamentarismes umiddelbare endeligt.

Men efteråret gik til ende, uden at hverken Hitler eller hans danske moningsfæller gennemførte deres forehavende. I England tilskrev Churchill sig selv og de engelske luftstyrker øren derfor. Det var i den forbin-

delse han udtalte de ofte citerede ord, at "sjeldent har så mange haft så få at takke for så meget". Herhjemme konstaterede den "nationale" samlingsregerings mand endnu engang, at deres politik havde sejret.

At begge påstande havde meget lidt for ikke at sige intet som helst at gøre med de faktiske forhold viserkendsgerningerne.

Den 25. juni 1940 trådte våbenstilstanden mellem Frankrig og Tyskland i kraft, og den 26. erklærede den engelske krigeminister, Anthony Eden, at "tiden nærmer sig, da fjenden.... vil udløse sit angreb mod vort land."

Og Eden fik tilsynsladende ret. Der fulgte senere en række voldsonne angreb på England, men i virkeligheden hedder det kapitel af den 2. verdenskrigs historie, som begyndte den 25. juni 1940 og sluttede den 22. juni 1941, ikke Kampen om England, men derimod forberedelsen til det tyske angreb på Sovjetunionen.

Den 15. marts 1946 erklærede Göring overfor den internationale militærdomstol, at umiddelbart efter afslutningen af felttoget i Frankrig havde Hitler overfor ham antydet, at han agtede at angribe Sovjetunionen.

Savel Göring som storadmiral Raeder var dog stemt for først at afslutte krigen mod vest for dernest at vende sig mod øst. Men Hitler stod fast. I juni 1940 meddelte han sin stedfortræder, Rudolf Hess, at det var hans mål at nå til forståelse med England, og omrent på samme tid gav han sin udenrigsminister Ribbentrop ordre til at sikre en sådan forståelse. Dette fremgår af den forklaring, Hess den 9. juni 1941 gav Sir John

Simon og af Ribbentrops brev til Churchill i maj 1945.

Den 16. juli undertegnede Hitler ordren til at gennemføre operation Selove, i hvilken det hed: "Jeg har besluttet at begynde forberedelserne til og om nødvendigt at gennemføre en invasion i England".

Militært var Hitler fuldt ud i stand til at gennemføre invasionen og med al mulig udsigt til et holdigt resultat. Politisk tenkte han ikke for alvor på invasion. Tre dage efter at han havde udstedt sin ordre, holdt han en tale, i hvilken han tilbød England fred. Han havde be/sluttet at understrege denne sin henvendelse til de "fornuftige" britiske imperialister med en magtfuld demonstration af sin militære magt og derigennem sandsynliggjorte invasionstruslen.

Operation Selove var ikke kun et bluff-nummer. Det engelske ekspeditionskorps var netop blevet evakuert fra Dunkerque, hvor det havde måttet efterlade hele sin udstyrning. Overfor de 1990 bombere og 1530 jagere, som tyskerne kunne monstre, havde Royal Air Force ifølge engelske kilder kun 450 bombere og 600 jagere, og hvad hjælp fra Amerika angår, besvaredes spørgsmålet helt enkelt af den kendsgerning, at USA den 1. september 1940 kun rådede over 53 moderne bombemaskiner og 187 moderne jagermaskiner.

Churchill udalte i et mode i underhuset den 23. april 1942, at "i 1940 kunne en invasionsstyrke ca 150 000 udvalgte folk have forårsaget dødelig skade i vor midte."

I virkeligheden havde nazisterne samlet en flåde på

4000 skibe eller tilstrekkeligt til å 2 omgange at transportere 13 divisioner, 260 000 mand over kanalen.

Den tyske overkommando havde således truffet alle forberedelser til at gennemføre en invasion, og det britiske forsvar var utilstrekkeligt. Såfremt "kampen om England" for alvor var blevet sat i værk, ville den sandsynligvis være endt med sejr for Hitler.

Men Hitler gjorde ikke så meget som forsøg på invasion i England. Luftkampene i august og september 1940 var kun optakten ikke til militære men til politiske operationer fra tysk side.

Mens Hitlers militære forberedelser mod England i juli 1940 var skinforberedelser alene med det formål at udøve pression, gav han på samme tid ordre til iværksættelse af særlig håndgribelige forberedelser af angrebet på Sovjetunionen.

Den 29. juli 1940 gav Jodl sin medhjælper Karl von Einem ordre fra Hitler til at udarbejde en plan for og træffe forberedelser til krig mod Sovjetunionen.

Mens hærens generalstab var optaget af at skitse de første omrids til den fremtidige operation Barbarossa, planlagde Luftwaffe angrebet på England. Dagen var fastsat til den 10. august.

Luftangrebene var som nævnt ikke ment som forspillet til en invasion, men som forspillet til den engelske regerings kapitulation. Hitler satte hele sin lid til den psykologiske virkning af angrebet, han stolede blindt på, at München-folkene - Halifax, Hoare, Chamberlain

Iain - blankt ville give op, og de ville vel have opgivet, dersom ikke det britiske folk i disse dage havde vist en så klart udtalt vilje til at modstå de fascistiske angribere.

Den 9te august - dagen før luftangrebene skulle sætte ind - udstedte den nazistiske overkommando ordenen "Aufbau-Ost", som gik ud på at gøre den østlige krigsskueplads klar inden foråret 1941 (broer, veje, lufthavne o.sv. skulle repareres eller bygges).

Ifølge engelske kilder mistede England i ugerne fra 24. august til 6. september 466 maskiner. Efter at reserverne var sat ind, havde man kun 125 maskiner til rådighed. På dette tidspunkt skiftede tyskerne taktik og gik den 7. september over til at angribe London frem for at ødelægge det engelske luftvåben. Havde Göring ikke begået denne dumhed, lyder den engelske version, ville Hitler have været i stand til at invadere England efter at have tilintetgjort det engelske luftvåben.

Tyskerne skiftede taktik og gik over til at angribe London, fordi det for dem gjaldt om at maskere deres aktivitet mod øst endnu bedre end tidligere. Den 27. august f.x. blev der givet ordre til at overføre 10 infanteri og 2 panserdivisioner til Polen. Samtidig forstærkede Hitler den psykologiske krig. Gennem spanske og amerikanske kanaler blev den engelske regering gjort bekendt med, at den 21. september var fastsat som invasionsdag. Og først herefter kom de to store

angreb på London om dagen og natten den 7. september.

Den 6. september, samtidig med at Luftwaffe gjorde klar til storangrebene mod London, sendte overkommandoen sit direktiv nr 33 264/40 til Abwehr III. Det hedder heri bl.a.

"Iet østlige territorium vil blive stærkere bemandet i de kommende uger... disse nygrupperinger må ikke i Rusland kunne fremkalde et indtryk, at vi forbereder en offensiv mod øst."

Ordren af 6. september og luftangrebene på London den 7. september var begge led i samme plan.

Hitler regnede med, at det engelske folk var så terroriseret, at det ikke ville øve nogen modstand mod kapitulanterne, og kapitulanterne regnede han sikkert med at vinde ved at tilbyde dem deltagelse i det onhyggeligt forberedte fremstød mod øst.

Hess blev sat igang med at finde ganz egnede kamaler til at komme i forbindelse med engelske pro-fascistiske krese. Den 17. september afblæste Hitler operation Solove. Den 19. september modtog Hess meddelelse fra en af sine assistenter, Haushofer, om forbindelseslinjer til engelske krese, og samme dag spredtes de par tusind skibe, som havde været samlet ned den forventede invasionsfor øje.

Hvilke slutninger kan man nu drage af disse meget summarisk refererede kendsgerninger (for mere udfordrigere oplysninger se H. Gus: The Legend of the "Battle of Britain", New Times nr. 26, 1949) ?

Efter Frankrigs fald truede en dødelig fare England. Men den bestod ikke i truslen om en øjeblikkelig invasion

som Hitler på det tidspunkt end ikke overvejede, men derimod i hans strategiske plan, som gik ud på først at gøre det af med Sovjetunionen, med Englands hjælp, for derefter at tilintetgøre England. I sommeren og efteråret 1940 var truslen om invasion kun et middel til at svære pres mod England.

Sandheden om 1940-41 er for det første, at Hitler kunne have gjort invasion i England, men ikke ønskede det; for det andet, at det var Sovjetunionen, som reddede England ved gennem sin heroiske, ensomme kamp at modstå det uhyre angreb af de fascistiske horder for derefter at slå Hitler og tilintetgøre alle hans planer, heri inbefattet hans plan om at ødelegge England. For det tredie, at den politik og strategi, som de engelske imperialister med Churchill i spidsen betjente sig af, spillede en - for at sige det skånsomt - meget tvivlsoom rolle for Englands frelse. Det var disse kreses kortsyndede antisovjetiske og profascistiske politik, som havde bragt Hitler til magten og som gennem årene havde styrket ham indtil det øjeblik, da han betød en virkelig fare for selve Englands eksistens. Denne fare blev ikke fjernet gennem Churchills legendariske "kamp om England" men gennem folkenes kamp mod fascismen, i forste række gennem Sovjetunionens heroiske kamp.

Vender vi os derefter mod Danmark og udviklingen her hjemme i samme tidsrum, vil det ses, at de nazistiske "stormtrobs" i virkeligheden havde meget lidt styrke bag sig og af reaktionen kun udnyttedes som trusel til

afpresning af yderligere indremmelseer. Nazisterne formulerede kravene om parlamentarismens og demokratiets afskaffelse, om opdelaggelse af den sociale lovgivning, om undertrykkelse og udbytning af arbejderne, om opdelaggelse af deres organisationer og plyndring af deres kasser.

Den "nationale" regering afviste blankt alle krav og gennemførte dernest i stor hast så meget, som den mente, folkestemningen i det givne øjeblik ville tolerere. Hermed havde nazisterne ligesom mohren gjort deres pligt og kunne gå. Regeringen noterede dette som en ny sejr for sin politik og var tilfreds. Reaktionen noterede det som en sejr og var tilfreds. Men de, som måtte betale omkostningerne, det store, brede folk var aldeles ikke tilfreds, hvorken med den "nationale" regerings kampmetoder eller med reaktionens hensigter.

Kun ved en enkelt lejlighed kom der en kurve på træder. Det var, da tyskerne i august 1940 forlangte sommertiden forlænget. I april var der trods kendelig modstand fra landbrugets side gennemført en lov om 1 times sommertid indtil 15. august. Foranstaltningen havde i al fald for byboerne vist sig ganske praktisk. De mørke augustaftener afkortedes på den måde, og justitsministeriets propagandaudvalg iværksatte i begyndelsen af august en større kampagne for at få indført privat sommertid for alle større virksomheders kontorpersonale. Ved et begynde en time tidligere, fik personalet længere fritid i dagens lys og senere på året ville der ved denne ordning tillige spares lys. Allerede omkring den 1. ausew

gust havde tyskerne henvendt sig til regeringen med forespørgsel om, hvorledes man stillede sig til at forlænge sommertiden, men vel vidende, at Venstre og L.S. ville lave et syndigt spektakel i så fald, svarede man, at sagen var gennemført ved lov og ikke kunne ændres.

Den 15. august om eftermiddagen modte den tyske gesandt imidlertid med krav om forlængelse af sommertiden, og dermed var sagen afgjort. Rigsdagen blev telegrafisk indkaldt til møde den 16. og her vedtoges det at gøre, som tyskerne ønskede. Aksel Larsen udtalte ved denne lejlighed bl.a., at forlængelsen af sommertiden burde have været vedtaget for 14 dage siden, fordi det store befolkningstal var tilhanger deraf, og det var meningsløst, at Venstre og L.S. havde haft det i deres magt at forhindre det. Uanset, at kommunisterne var tilhangere af en forlængelse af sommertiden, ville de dog undlade at stemme, da de ikke aftede at stemme for en foranstaltung, som på den måde blev dikteret landet.

De danske nazister - clauseministerne, som de almindeligvis kaldtes - befandt sig nu som ål i mudder.

Allerede siden dagen efter besættelsen havde de i taler og gennem Fædrelandet gjort krav på at overtage magten uden at nogen, end ikke tyskerne havde taget den særlig alvorligt. Ved forskellige lejligheder havde de søgt på demonstrativ måde at henlede opmærksomheden på deres eksistens. Således arrangerede de søndag den 30. juni en demonstration gennem Roskilde, hvor de på samme tid overtruede såvel modeforbudet som uniformsforskriften.

ca korrigeres
eftersom
tidende
6/3-40)

Det kom til sammenstød mod politiet, hvorunder tyske soldater hjalp de hårdt trængte nazister. Et par dage senere arrangerede de et cykletog til København også i uniform. Det var hensigten, at cykletogene fra forskellige kanter af byen skulle samles på Rådhuspladsen til en slags "parade" for føreren, Fritz Clausen, og Knud Bach som forenede det nyttige med det behagelige og indtog nogle forfriskninger på restaurant Frascati. Det viste sig hurtigt, at de to førere absolut havde valgt den bedre part. Mens de mod deres genstande i fred og ro modtog deres undersætter så mange kl. 10, der kunne ligge på deres skuldre af københavnske arbejdere og borgere, og derefter tog politiet sig af godt et hundrede stykker, som senere idømtes hafte. Når det gik clausenisterne så ilde denne gang skyldtes det alene, at den tyske overkommando havde givet ordre til, at ingen af den tyske værnemagt måtte deltag i møder eller demonstrationer.

I Sønderjylland, hvor alsang var forbudt, fordi det tyske mindretal hovedede, at det var en omgåelse af mødeforbudet, forsøgte nazisterne i samarbejde med mindretallet at kopiere alsangsstyrnerne ved at arrangere kameradschaftssammerkomster med tyske tropper og civile. Det blev ikke nogen succes.

L.S. havde heller ikke haftet de bedste resultater af sit samarbejde med nazisterne. Den 7. august måtte Knud Bach indrømme, at siden 17. juni, da samarbejdet etableredes, havde der været 863 udmeldelser mod kun ca. 200 indmeldelser.

Men i munden og i deres blad var de fortsat lige store og grovemannsk, skont de var til almindelig more for alle uden for den "nationale" regerings kres. Fritz Clausens erklaering i forbindelse med en sigtelse mod nazisterne for at besidde våben, at han fralagde sig enhver bestrebelse for statskup, thi den siddende regerings fuldkonnen evnclashed gjorde det overflødig at tilrane sig den magt med vold, som af sig selv på lovlige vis ville tilfælde D.N.S.A.P., havde fuldkommen hypnotiseret politikerne. For den var Fritz Clausen og hans medlobere til stadighed "den store Esjgen", som man måtte uden om koste hvad det ville.

den 25/9 1940

Arbejderbladet kunne uden indsigelse/bringe følgende:

Hyad er egentlig en dansk nationalsocialist - En mand, der smoger Fædrelandet!

I efteråret 1940 forsøgte nazisterne det helt store fremstød. Det begyndte med en syndflod af plakater på alle landets avishusek og plakattavler. Store vikingeskibe "med nye mænd på broen og Lannebrog i top", kampeportrætter af foreren, som afgjort ikke egnede sig for det store format heller ikke fotografisk.

På det store folkemøde i Forum den 26. januar 1941 sagde Aksel Larsen om denne kampagne:

"De politiske spadehuggere slår sig for brystet og forkynder, at man skal følge dem "med nye mænd på broen og Lannebrog i top" - efter at de indtil 9. april har kastet vrag på alle andre symboler end hagekorset. De skålter broværende med, atf. C2 er de eneste sande nationale danske - mens hr. Glæsener forleden i folketingset oplyste, at det eneste hans parti efter hans mening har modtaget fra Tyskland, er dets ideologi! Og påstår at være tilhængere af socialismen og forkæmpere for det arbejdende folk, men deres økonomske baggrund er Danmarks mest reaktionære herremænd og lensgrever i uskont

samarbejde med storkapitalister i byerne og fedtspekulanter som hr. Noulberg og ligesindede. De og deres bundsforbande i L.S. og Bondepartiet er ved at blive rejet totalt ud under den sone men derfor dobbelt velkomne udrensning, som for tiden foregår i Landbruøernes Andelsforeninger, og de krampagtige forsyg, clausenisterne i denne tid gør for at vinde proselytter blandt Københavns arbejdsløse, kan med sikkerhed forudsiges at ville ende med, at de bliver endnu mere forhadt og foragtet af Københavns arbejdere end hidtil."

Disse kraftige ord, som ingen af de 14 000 tilhørere var i tvivl om var adresseret fuldt så vel til de tyske besættelsestropper som til deres danske efterabere, blev hilst med fanatisk bifald. Her var endelig et parti som vovede at tolke de følgelser, som besjæledo storsteparten af Københavns befolkning, og som havde fået håndgribeligt udtryk nogle måneder i forvejen, nemlig søndag den 17. november, da nazisterne afsluttede en stor landsomfattende modekampagne med en "mindeappel" i Forup.

Ifølge Erik Scavenius synes det temmelig sikkert "at Fritz Clausen i hvert fald mente at have fået tyske bemyndigelse til den 17. november at proklamere magtovertagelsen." (s. 90). Om denne antagelse bygger på andet end den næsten sygelige skramthed, der slog politikerne, hver gang Fritz Clausen åbnede munden, er ikke konstateret. Så meget mindst står dog fast, at "magtovertagelsen" forvandledes til en "mindeappel", hvis forløb ikke på nogen måde kunne tjene til at styrke Fritz Clausens anseelse hos tyskerne og nogen har bragt ham nærmere den attråede "magtovertagelse" med tysk hjælp, men snarere har forringet hans chancer.

indes der
oget heron
parl. komm.??)

Politidirektør Iwan Stamm havde benyttet lejligheden til endnu engang at demonstrere sit nazistiske sindelag ved at tillade demonstration gennem Københavns gader i uniform, og skænt ingen forud kunne være i tvivl om, at denne grove udfordring af befolkningen måtte føre til uroligheder, veg regeringen tilbage for at desavouere politidirektøren og forbyde demonstrationen.

"Mindeappelken" var hyklerisk viet de danske soldater, som var faldet den 9. april - altså for syv måneder siden og ofte som direkte følge af, at nazister havde optrådt som vejvisere og hjælpere for de fremtrængende tyske tropper.

"Appellen" indlededes med et møde i Forum, hvori deltog alt, hvad man havde kunnet skrabe sammen af nazister i København og på Sjælland. Tusinder af københavnere trængtes uden om bygningen, men den hjælpsomme politidirektør Stamm, havde sørget for så kraftig politiafspærring, at Fritz Clausen uforstyrret kunne afgive sin tale.

Men da marchen begyndte fra Forum til monumentet for Den lille Hornblæser, hvor man havde til hensigt at nedlägge kranse, formæde dog selv den starke politibeskyttelse ikke at holde de ophidsede, hujende, pibende og råbende københavnere tilbage. Kun en lille del af fortroppen nåede frem til monumentet i samlet folge - for at gøre den pinlige opdagelse, at Den lille Hornblæser i dagens anledning havde tilhyllet sit ansigt

med en sak. Det var en ung regensianer, som havde set sin snit til med en sak under armen at smutte ind på det afsparrede område, entro op på statuen og trække sekken ned over hovedet på hornblæseren, netop som det hejtidlige optogs fortrop arrivede. "Det var synd, han skulle se på den demonstration", forklarede regensianeren senere politiet.

Imens gik det på livet lss langs optogets rute. De nazistiske stormtropper gjorde det ene udfald efter det andet mod folk på fortovene, og det kom til drabslige slagsmål. Mange nazister blev så hårdt nedtaget, at de måtte på hospitalerne, mens flertallet slap med at blive berøvet deres forhadte lange stævler eller spidsbukserne.

Da talerne skulle holdes ved monumentet, satte folkmængden i mod en så vedholdende og så infernalsk hujen, at hvert ord druknede. Og næppe var kransene nedlagt, før behjertede københavnere sprang frem, fjernede dem fra monumentet og anbragte den på det pissoir, som lå lige i nærheden.

Fra vinduerne i Dagmarhus, som ligger lige overfor monumentet, havde tyskerne lejlighed til at iagttago, hvorledes deres meningsfæller behandledes af Københavns befolkning.

Samme dag afholdtes en lignende "appel" i Århus med nogenlunde samme forløb. Århus-modet udmerkede sig dog fremfor Kobenhavns-modet derved, at man ifølge referat i Jyllandsposten kunne høre den danske kaptajnløjtnant Martinsen, som var iført dansk officersuniform, fra

talerstolen erklære, at han ikke ville løfte en finger for dette land, sålange statsminister Stauning havde magten. For yderligere at understrege, hvor han, som dansk officer, var at finde, hilste han fra talerstolen forsamlingen med løftet højre hånd.

At forsvarsmilister Brorsen havde forbudt officererne at optræde i uniform denne dag, forhindrede hverken Martinsen eller en række af hans kolleger i København og Århus i at gøre det.

Nazisternes mode- og plakatkampagne understøttedes gennem udsendelsen af en række pjecer af hel- eller halvnazistisk tilsnit. Takket være den censur såvel presseen, som det offentlige liv, var underkastet, kunne disse pjecers forfattere boltre sig i en flom af rygter.

Først udsendte den reaktionære officer Arne Stovns en samling soldaterbreve dm 9. april, som blev modtaget med den største anerkendelse af alle de øj "nationale" samlingspartier fra Venstre til Socialdemokratiet. Denne bog varmede stemningen op. Den gav nazisterne en ypperlig baggrund for deres hele hykleriske kampagne, hvor de skamlost gjorde brug af de 13 faldne soldaters minde.

Senere fulgte en pjece "9. April" udgivet af "Kredsen ved Preben Wenck". Kredsen bestod i første række af Preben Wenck, der som ungt menneske var kommet til Jugoslavien, hvor han var avanceret til stiftsprovst. Han forsøgte i sommeren 1940 at udnytte denne titel til at presse udenrigsministeriet til at udnevne ham til dansk konsul i Slovakiet! Desuden var der en vis C.W. Blan-

kenstein,^{er} som i sin tid havde været ansat i S.K. og fremmedlegionen. Det var efter sigende ham, der skrev de skandskrifter, Wenck lagde navn til. Som der dritte im bunde deltog adjunkt Poul Holt, som senere havnede i Arne Serconsens parti, Dansk Samling.

"9. April" pjeцен, blev straks ved sin fremkomst beslaglagt - men senere frigivet - og efterfulgtes i november-dagene af en pjece "Den fulde sandhed". Den udmærkede sig ved en enestående samling injurier mod statsministren og sluttede : "Hr. statsminister. Jeg anklager Den som dansk mand overfor det danske folk og - over gravene af de unge danske mænd - for historiens domstol. Der klæber dansk broderblod ved Leres, dr. Munchs og systemets fingre - blod, der kræver hævn!"

Størsteparten af pjecens oplag blev konfiskeret endnu før, det var udsendt, og den tidligere for bedrageri straf. fede Blankenstein idømtes 6 måneders fengsel, mens Preben Wenck slap med 4 måneder.

Under finanslovdebatten den 22. november beskæftigede Aksel Larsen sig indgående såvel med denne pjece som med de hjemlige nazister. De væsentligste af de synspunkter, som kom til udtryk i hans tale, sammenfattede han til en stor artikel, som publiceredes i Arbejderbladet søndag den 24. november. Artiklen havde som firespaltet overskrift:

Den bundløse gemenhed overfor Danmark og ofrene fra 9.april.

Det hed i artiklen bl.a.:

"Det er med en følelse af umidlig vammelse, man lægger Preben Wenck-pjeken Den fulde sandhed fra sig efter gennemlesningen. En vammelse som kun finder et sidestykke i vammelsen over de mallest frakke og bundløst kyniske "mindespeller", som Fritz Clausens "parti" lod foretage i København og Aarhus i sondags, og som kulminerede i besudlingen af Den lille Hornbæsers statue på Vestre Boulevard.

"Mindespel", "forargelse og sorg" over de danske tab den 9. april! Den slags arrangeres og børes demonstrativt og nævnlig højroset og markiskrigende til synet af de samme Fritz Clausenske S.A.-folk om hvem enhver ved (de selv ejerbedst), at de til dato i deres liv ikke har været lykkeligt, end netop da tyske tropper den 9. april marcherede over Danmarks græns, da tyske krigsfartsjør ankrede op i vores havne, da Danmark blev et af fremmed militærkraft besat land, den dag, de tretten danske soldater dræbtes!

Hvordan end forholdene er, disse ord skal siges, denne kendtgerning skal drages frem, skal nævnes offentligt, skal råbes ud: der findes i Danmark en flok mennesker - en lille flock, en ganske lille brøkdel af landets indbyggere - organiseret indenfor eller optrædende i tilslutning til hr. Fritz Clausens parti, som den 9. april sollte begivenhederne som en lykke, og som ikke blot i deres egne kress, men også overior andetredes - og mere haderligt - tankende gav udtryk for deres ganske overstremmede glæde i dagens anledning.

Det er disse folk, som vovede at besudle de faldnes minde ved deres smagløse forestillinger i København og Aarhus. Det er disse folk, som daglig krever nogen her i landet overladt. Det er disse folk, som har forfattet og udgivet pjecen om Den fulde Sandhed.

Jeg er ikke i stand til at afgøre, om denne pjece indeholder den fulde sandhed om begivenhederne den 9.april?.....

Men - den giver os den fulde sandhed om hr. Preben Wenck selv, om hans "partifører", Fritz Clausen, og om hele deres organisation, deres snaker, håb og hensigter....

Pjecen om den fulde sandhed er en proklamation fra de horrors side om, at de nu helt har opgivet håbet om ved fremmed hjælp trods det danske folks afsky at blive regering her i landet. Nu er deres håb, at Danmark må blive forvandlet til et protektorat med Fritz Clausen og Preben Wenck som "Gaulæitere"....

...Det befriende er, at hver eneste dag bringer os beviser for, at Fritz Clausen folkernes optræden har gjort en ende på det brede danske folks ligegyldighed overfor denne klike. Det danske folk vender den ryggen og viser den sin fulde nationale og menneskelige foragt. Folket har gennem deres optræden set, hvilket spil, der kan drives af den, der altid optræder med de fedeste nationalistiske fløser i munnen.

Preben Wenck-pjecen opfattes rigtigt her i landet som den fulde sandhed om den bundløse genenhed mod alt, hvad dansk er og som en ørlogs tilsmudsning af 9. april ofrenes minde. Denne opfattelse er hele folkets - som dermed samtidig girer de allerbedste løfter for vores lands fremtid."

Intet menneske i Danmark kunne på daværende tidspunkt være i tvivl om, at Fritz Clausens hele virksomhed,

Fædrelandet, plakat- og modekampagne o.s.v. finansieredes af tyskerne. Meget få var i virkeligheden også i tvivl (og udviklingen gjorde deres tvivl til skamme, eftersom det vedopgørelsen af tyskernes kanti i Nationalbanken viste sig, at hr. Clausen havde modtaget..... til fremme af den felles ideologi). Men ingen havde turdet sige det. Aksel Larsen benyttede finanslovdebatten til også hvad dette spørgsmål angik at udtale, hvad flertallet af befolkningen tankte. Han sagde:

"Vi har fået dokumenteret L.S.s afhængighed af hr. Sehested og majoratsejerne indtil 1936. Hvor mange penge har de fået efter 1936, og hvor mange penge har Fritz Clausens parti fået af hr. Sehested. Hvor får han penge fra til den eksemellose agitation med dagblade, plakater, usdør, tryksager o.sv., som man let kan regne ud kostet hundretusinder pr. minde? (Fritz Clausen: Vil De beskylde os for at få dem fra Tyskland?) Jeg vil beskylde Jan for at være finansieret af herremanden til Årholm, af de andre herremænd med tysklingende navne - og andetsteds fra. Kom selv op og fortæl, hvorfra deres millioner stammer, ellers kan De ikke hindre folket i at tanke sit."

Og senere udtalte Aksel Larsen i samme forbindelse:

"Det er nødvendigt at tilføje nogle ord om selve dette Fritz Clausen foretagendes forhold og baggrund. Vi diskuterede det i sidste uge under finanslovdebattens første gang. Det svede medlem, hr. Fritz Clausen bærgetede i kraftige vendinger en ikke fremsat beskyldning om, at hans bevægelse skulle have modtaget økonomisk støtte fra Tyskland, øg sajde til overraskelse for alle dem, der hidtil har troet, der var et gran af sandhed i hans påstand om, at hans ideologi var dansk, at det eneste, han havde modtaget fra Tyskland, var hans ideologi.

Han sagde endvidere, at det kunne blive farligt at besky尔de han for at have modtaget nogen økonomisk støtte fra Tyskland. Ja, jeg har ikke i sinde at utsætte mig for nogen umådelig risiko ved at besky尔de han for noget sådant. Det falder mig ikke ind, og jeg må sige, at det skulle også overrække mig, om sådanne beskyldninger havde noget på sig. Det skulle virkelig forbavse mig, om der var nogen magt, der kunne bruge agenter af en mental og intelligensmæssig kaliber som de, der udgiver Fædrelandet."

Aksel Larsens kraftige tale virkede ikke mindre stort på baggrund af de øvrige ordførertaler som fortrinsvis

beskæftigede sig med dansk demokratis, dansk folkestyres og deres egen klogskabs uovertruffenhed. "Konge, regering og folkerepræsentation er treklangen i vor forfatning", forkyndte Ole Bjørn Kraft, som i dagens anledning ganske så tort fra de store mussoliniske idealer, han til daglig hyldede. "Hvad der i denne sommer er sket i det danske folk, er uforståeligt for enhver, som ikke kender forudsætningerne derfor..... Det er den sad, Grundtvig såde der er vokset op, og som nu bærer frugt", forkyndte de radikales ordfører Bertel Ialgaard. "Folkestyrets idé er så rodfestet i Danmark, at Venstre ikke tvivler om, at denne tids præve vil blive forstået", tristede venstremanden Elgaard, og endelig holdt Hartvig Frisch på socialdemokratiets vegne en lyrisk tale om samarbejdet en tale, hvis afsluttende store patos heldigt udelettes enhver mindelse om de indledende bitre bemærkninger vedrørende arbejdernes lønforhold, og således havde den fordel, at de kunne bruges både indadtil i det socialdemokratiske parti og udadtil overfor de "nationale" samarbejdende partier".
(s.18?)

Nationalt som socialt var også under finanslovdebatten kun Danmarks kommunistiske Parti i overensstemmelse med det egentlige danske, det arbejdende folk.

Heller ikke officerskorps, hvis forhold til demokrati og folkestyre aldrig havde været af den hjerteligste art, kunne forblive tavst i en tid, hvor alle "genrejser" sagte at overdøve hinanden.

I begyndelsen af oktober udsendtes "officerspjecen": Som vi såede -" med undertitlen: "Dansk dom over den

9. april 1940". Den var angiveligt udgivet af "en kres af officerer af hær og flåde", ved kaptein A.L. Lauesen. Hvor stor kresen var, oplystes ikke, men et par dage efter pjecens udsendelse, forkynede Frits Clausens blad *Fædrelandet*, måske netop som svar på dette spørgsmål:

"Vi møder med åben pande og erklaerer - for at alle misforståelser kan undgås - at 61% af hærens og flådens befalingsmandsstyrker er medlemmer af vojt parti eller på anden måde er tilsluttet vor bevægelse, og at 47% af den samlede politistyrke fra Frederiksberg og København er tilsluttet voje rækker".

Tallene er sandsynligvis lige så lægnagtige som storstedelen af det øvrige stof, *Fædrelandet* indeholdt, men de senere begivenheder viste dog, at det ikke var noget ringe antal danske officerer, som mente, de tjente deres fædreland bedst ved at tilslutte sig nazisterne.

Selve pjecen indeholdt faktisk ingen realitoter, men så mange flere postulater, rettet mod "marxismen", med de arbejdere, som var formæstelige nok til at deltage i politik, mod socialdemokratiet, radikalismen og regeringen for den ferte militærpolitik og mod de politiske partier i almindelighed, fordi de efter forfatternes opfattelse havde svigtet de udenrigspolitiske opgaver for at bevare deres egen magtstilling. Pjecen frikendte ganske og aldeles Danmarks kapitalistklasse for ethvert ansvar for de senere års udvikling, den gik hårdt i rette med flertalsstyret og kravede, at kongen og kongen alene skulle "tage styret i sin egen hånd" - underforstået for at indsætte en diktaturregering bestående af de herrer officerer og deres meningsfæller.

Mest bemerkelsesværdigt var det dog, at fire højstati-

ende militærpersoner i hele to forord sagde god for pjecens betragtninger og anbefalede at støtte dens politik. Det var Kobenhavns kommandant, generalmajor Leschley, kommandorkaptajn Jens L. Forbord, oberst Alf Cierping, og kommandør Augsburg. Endelig kunne det heller ikke uddgå at vække opmærksomhed, at pjecen var udsendt på N. Olaf Mollers forlag, der var krigsministeriets officiellex forlag.

Rimeligt ville det vel have været, om den danske regering var skredet hårdt ind ikke alene overfor den "kres af officerer af hær og flåde", som angiveligt havde udgivet pjecen, men også overfor de fire højstående militærpersoner, som anbefalede den. Noget sådant skete ikke. Pjecen afstedkom en del diskussion i prescen. Bl.a. mente Politiken i en ledet, at det havde mere rimeligt, om Kobenhavns kommandant, generalmajor Leschley der boede i Kastellet, havde redegjort for, hvordan det gik til, at tyskerne kunne overraske et sovende kastel. Men en sådan nysgerrighed var regeringen et nummer for groft. Stauning fandt anledning til på et socialdemokratisk mode i Forum on 9. april at erklære, at han var lykkelig over at have medvirket til afværgelse af krigens ulykker for Danmark - og Politiken meddelte, at man nu var i besiddelse af oplysninger, der viste, at intet kunne bøbrejdes Kobenhavns kommandant. Officerskorpset kunne fortsat med regeringens billigelse arbejde på at undergrave demokratiet og folkestyret.

dragelsen i en leder:

" - Således høster "demokraterne" og de socialdemokratiske ledere, da hvad de såede. Kobenhavns kommandant er uønvet af - Alsing Andersen! De andre ligeså. Oberst Ciersing var den samme mand, som lod generalauditor Pürschel læse korrektur på sit anærb på krigsministeriet, og som selvfoliggelig efter dette fik lov til at fortsætte som officer, og endelig - Augsburg!

Det er ikke første gang, Kobenhavns arbejdere hører dette navn. For godt 20 år siden var manden med det gode danske navn Augsburg ikke kommandør, men slet og ret solojtnant, hans navn var hedet og foregået af Kobenhavns arbejdere, som i titusindtal i over en uge demonstrerede i-mod ham, fordi hans systematiske mishandlinger af de nogen soldater, der var han undergivet, havde drevet en af dem i døden. mere end 50 000 kobenhavnske arbejdere deltog i den døde kammerats begravelse og forbandede Augsburgs navn!

- I mere end 10 år var der derefter en socialdemokratisk krigsminister, der ikke blot ikke afskedigede Augsburg, men forfremmede ham...

...om de såede, således skal de nu høste. Det er både naturens og politikens udkrevne lov. Det bliver derimod folket, som til sin tid kommer til at luge ukrudtet vok fra markerne, og også fjerne de utro tjenere, som tillod ukrudtet at brede sig."

Isvrigt var der jo andre og langt vigtigere opgaver for den "nationale" regering at tage vare på netop i disse dage. Kong Christian X fyldte 70 år. Og aldrig er en kongelig dag - det være sig fødsels- døds- bryllups- jubileums- eller anden dag blevet udnyttet så kynisk og så groft af reaktionen, som denne 26. september 1940 blev det i ly af tyske bajonetter.

Et par år tidligere havde kongen fejret jubilum. Det skete under udfoldelse af megen højtidelighed, pomp og stort set pragt, men under passiviteten fra den store befolkningens side. Mindet om jubileumsdagen måtte ganske blegne under indtrykket af fødselsdagsfestivitasen.

Til en "nationalindsamling" havde private, men navnlige statsinstitutioner, kommuner og større selskaber, som ikke havde råd til at lønne deres arbejdere anstændig gennem længere tid ydet anselige beløb. Overalt i landet

holdtes der på selve dagen "kongefestligheder" arrangeret enten af det offentlige eller af foreninger som f.x. det lige stiftede "ungdomssamvirke". I alle landets kirker holdtes "kongegudstjenester". Hovedstaden var udsmykket, og der var udfoldet den kraftigste og mest pågænde agitation for at få hovedstadens befolkning til at stille sig op i gaderne og hylde majestaten, da han om eftermiddagen kørte en rundtur gennem byen.

Et par eksempler på, hvor vidt hysteriet var drevet, skal nævnes. Søndag den 22. september bragte Politiken i sin mandag nyhedsrubrik en meddelelse om en særlig national middag, som en kendt københavn aagede at indtage på fødselsdagen til øre for kongen. Den havde følgende sammensætning:

Hummel naturel
Hvidvin
Rød øksesteg med hvide kartofler
Rød bourgogne
Hvid flødeost
Rød Aalborg
Ris a l'mande med rød sovs
Rød eller hvid portvin.

Blandt de pyntede forretninger fandt Arbejderbladet en lille forretning på Vesterbrogade, som handlede med gummirarer, og som også ville deltage i lydigheden. Omkring kongens billede og sirligt draperede dannebrogssflag var smukt grupperet tre natpotter påmalet prinsep og prinsessenayne, og et skilt fortalte: "Vi leverer høj hat med det ønskede navn på 2 timer". Af et kompesskilt umiddelbart nedenunder fremgik det, at forretningen dog fortrinsvis beskæftigede sig med at levere "Hygiejniske gummirarer".

I Arbejderbladet kommenterede Hans Kirk den af Politiken beskrevne kængemiddag med følgende ord:

"Der er næppe tvivl om, at denne kængemiddag vil blive spist i mange rige borgerhjørn. Borgerskabet mister ikke ligevegten, selv under de vanskeligste forhold., det er altid parat til et værge konge og fedreland, når det kan gøres med en gaffel i den ene hånd og en kniv i den anden."

Og det var jo netop for at sikre sig mulighed for fortsat at kunne værge konge og fedreland på den omtalte, måde, at borgerskabet med de ledende socialdemokrater i spidsen havde esencesat det hele hølloj.

Betegnende for den politiske og parlamentariske kamp i Danmark i den umiddelbart forudgående tid havde jo nemlig været, at partier og grupper i højere grad end at bekæmpe hinanden havde kæmpet om indflydelse på kongens person. Clausen-nazisterne havde allerede gennem længere tid rejst landet rundt og vedtaget hyldesttgrammer til kongen med opfordring til ham om nu at handle. Bondepartiet havde allerede den 24. august henvendt sig til rigsdagsmedlemmer imølfor Venstre og Konservative med en skrivelse, hvori man fastslog, at "idag kan det afgørende ikke være, om man bibeholder en i grundloven uhjenlet statskik, men at vort land får en regering, der på fri og verdig måde kan stille landet i det bedste forhold til det trodte rige". (se bilag....)

Den 20. september anmeldte Vald. Thomsen i folketingset et forslag - en fødselsdagsgave til kongen! - gående ud på, at man overlod til kongen at træffe de beslutninger, som hensyntil til nationens fremtid nødvendig gjorde. Altså afskedige og udnyrne ministre og regeringer

som det passede ham. Under regeringsskrisen i juli havde højfinansen med afgjort held påtyunget kongen sin opfattelse og fået gennemført udnyttelsen af tre upolitiske ministre. Og nu op til kongens fødselsdag opfordrede Robert Nielsen fra Arbejdernes Fællesorganisation ksbm. havnske fagforeninger, socialdemokratiske valgerforeninger og DsU organisationerne til på kongens fødselsdag at møde op langs ruten med deres faner for at stille op side om side med de hjemvendte hvidgardister fra Finland, Akademisk Skyttekorps, Den konservative Valgerforening o.s.v.. Altsammen var det led i spillet om indflydelse på kongemagten.

Det ville være fejlagtigt ikke at erkende, at et stort antal mennesker virkelig troede, at kongens person og kongemagten på det tidspunkt betod en vis garanti mod endnu værre ting, og i deres bestrebelser for at få folket med i den royalistiske kehraus anvendte alle krese, ikke mindst de socialdemokratiske og faglige ledere, thi overfor arbejderne var det næst påkrevet, med stor omhu denne argumentation.

Denne kamp om indflydelse på kongens person, som den politiske kamp i Danmark i efteråret 1940 var ved at udarte til, kunne blive farlig. Den blev ikke mindre farlig derved, at de socialdemokratiske og faglige lederne gennem hele deres politik, hvor arbejderklassens interesser ofredes for at sikre disse lederes stilling, var med til at forberede reaktionens udnyttelse af kongemagten.

Det vil være tilstrækkeligt som eksempel at citere en udtalelse af formanden for Dansk socialdemokratiets folketingsgruppe, professor Hartvig Frisch, i anledning af fødselsdagen:

"så viste det sig, at de to kæsener, der havde delt befolkningen, "Frihed, lighed og brøderskab" og "Gud, konre og fædreland" i deres dykreste rod lå nærmere ved hinanden, end nogen af de stridende parter havde anet." (Loc. Dem. den...?) 26/9??

Dansk Reaktionens planer om udnyttelse af kongen trådte særlig grelt frem netop i dagene omkring fødselsdagen. Som foran nævnt havde den reaktionære skribent Preben Wenck tidligere på året udsendt en pjæce "9. april", der straks ved udsendelsen var blevet beslaglagt samtidig med, at det blev pressen forbudt at omtale såvel pjæcen som beslaglæggelsen. Den 25. september - dagen for kongens fødselsdag og måske som en venlighed fra regeringens side i anledning af samme - kunne hr. Wenck offentligt meddele, for det første, at den kommanderende general på forhånd var bekendt med pjæcens indhold, og for det andet, at pjæcen nu udsendtes over hele landet i et nye, stort oplag. Disse særdeles overraskende oplysninger ledsgagede smedeskriveren med følgende "proklamation":

"Det er isvrigt velkendt, at "systemet" tager til indtagt, at folket slutter op om kongen i denne tid. Heri ser nærlig "folkefronten" tegn på, at folket er tilfreds med det nuværende styre. Men det er jo noget langt fra virkeligheden. Folket tillægger tværtimod kongen så stor indsigt og forståelse, at han i den givne situation forstår at handle rigtigt... Der mangler idag endnu kun udtalelser fra dem, der er de symboliske bærere af den nationale ide, nærlig den danske hør. Den dag, da forsvarsagten giver udtryk for sine anskuelser, er der skabt mulighed for, at Danmarks konge kan udnytte folkets tillid i form af et konkret og aktuelt politisk program. Og jeg kan

ikke opgive håbet om, at den appell, som min pjeco indeholder til den danske forsvarsnagt, vil medføre en manifestation, som ikke er til at tage fejl af."

Allerede dagen efter fødselsdagen tog disse reaktionskrese fat på at udnytte den gunstige situation. Den sønderjyske socialdemokratiske presse offentliggjorde nogle dokumenter, som ganske tydeligt viste, hvad man havde tankt sig at anvende kongens person til.

Det drejede sig om en aktion, foretaget af den "nationale" blok, som hovedsagelig bestod af officerer, som mente, at tiden nu var inde for dem, som Preben Wenck kaldte "de symbolske bærere af den nationale ide".

I de offentliggjorte dokumenter fortelles det indledningsvis, at det danske samfund både indadtil og udadtil er stillet overfor "det absolute sammenbrud". Det danske folk er ikke usundt, men det er vildfort og har levet på falske verdier, og derfor må hele grundlaget for folkets liv lægges om. Væk med demokrati og parlamentarisme! En genrejsning" forudsætter imidlertid et oprydnings- og nyskabningsarbejde". Og herefter hedder det ordret:

"Oprydningsarbejdet må først gennemføres, og det må have som formål:

- 1) at befri dansk ånd for den radikale defaitisme, som har undergravet den ønskelses ansvarsvilje og folkets forsvarsvilje.
- 2) at udrydde den økonomiske liberalism og den materialistiske marxisme, som nu danner grundlaget for vor erhvervsliv og for vor nationale økonomi.
- 3) at afskaffe parlamentarismen og det herskende partisystem som grundlag for statens styrelse,

Nyskabningsarbejdet må samles om:

- 1) at gennemføre en ny livsindstilling, der bygger på de verdier, dansk ånd og kultur har skabt og levet på gennem århundrederne, og som kan give sig udtryk i personlig selvstændiggørelse og i nyskabelsen af et værn, der kan og vil sikre landets fortsatte frihed og fremgang,

og som kan dække vores forpligtelser ifølge vores militær-geografiske beliggenhed.

- 2) at genoprejse vores erhvervsliv, således at det sociale arbejde bliver grundlaget såvel for den enkeltes som for landets økonomi, og således at personligt ansvar afløser kapitalismens og functionalismens uansvarlighed både for arbejdernes og for arbejdsgivernes vedkommende og i forholdet mellem de to parter.
- 3) at skabe en ny forfatning, der gør Danmark til en lyndig stat, og som bygger på kongenagten, der altid har været det danske folks statslige symbol, og på en ansvarlig stenderrepræsentation."

Om frengangsmåden isvrigt gaves der oplysning gennem en ledssageskrivelse, som var sendt til en officer i Sønderborg.

Man fik her at vide:

"Kongen mod denne henvendelse er at se, at det danske folk reagerer mod den negativitet og rådlesshed, som kendtegner det nuværende styre og har bragt land og folk i en yderst farlig situation.

Dagen efter kongens fødselsdag lader vi en delegation af kendte mænd i forbindelse med en repræsentanter for den nationale blok overrække h.m. kongen henvendelsen med kravet om at afskedige regeringen og udnevne nye ypartipolitiske ministre, taget fra erhvervene, landbrug og arbejderkasse, således at vi får fagfolk på de forskellige poster.

Samtidig vil henvendelsen blive offentliggjort i dagspressen og blive trykt i tusinder af eksemplarer landet over.

Det er af afgørende betydning, at så mange militærpersoner som muligt underskriver. Adresser og underskrifter offentliggøres selvfølgelig ikke, men opbevares i sikkerhed. Vi beder den tage den energisk af sagen og tilsende kontoret listen senest den 23. ds.

Med hilsen

Sv. Kofoed Jensen

Hvad der ikke lykkedes hr. Kofoed Jensen at realisere ved andendagsgildet på Amalienborg i 1940, siger han nu efter krigen at virkelig gøre gennem sin 6. maj forening.

Det var i efteråret 1940 ikke få nazistiske partier, med hver sin fører, som gjorde krav på at komme til magten.

Listen ses således ud:

Dansk folkefællesskab. Fører: Pastor Malling. Tidlige-
re tilhænger, nu modstander af Fritz Clausen-partiet.

Det nationale Genrejsningsparti. Fører: Svend E.
Johansen. Oprindelig indvalgt i folketinget af retsfor-
bundet, nu i samarbejde med Fritz Clausen.

Dansk antiyodisk Liga. Fører: Aage H. Andersen, hvis
blad, Kamptegnet, var viet den mest svinske antisemisti-
me.

Den nationale Blok. Fører: Premierlojtnant Madsen.

Den nationale Fagstat. Fører: Kontorchef Niels Erik
Wilhelmsen, leder af ^{Eduard} ? engageringsbureau.

Jens Strøms Parti. Fører: Jens Strom, frisk udgået
af Socialdemokratiet.

Dansk socialistisk Parti. Fører: Wilfred Petersen,
som gennem sit blad Stormen sagte at gøre Fritz Clau-
sen rangen stridig.

Foreningen til fremme af national Bevidsthed. Fører??

Føruden disse mindre partier fandtes Danmarks nation-
al socialistiske Arbejderparti, med Fritz Clausen som
fører.

Bondepartiet med Vald. Thomsen som fører og L.S.
med Knud Bach som fører.

Det siger sig selv, at denne mangfoldighed af partier,
som alle gjorde kryb på at repræsentere den sande natio-
nalsocialisme, og hvoraf størsteparten lå i indbyrdes
krig, ikke netop styrkede den nazistiske front i Danmark.

Den 17. oktober 1940 gav denne nazistiske rivaliseren
sig et ret opsigtvækkende udslag. Denne dag udsendtes

en pjecen "Rene folk med rene hænder" af den hidtil ganske ukendte forfatter Niels Olsen.

Pjecen afslørerede, at L.S., som gav sig ud for at være de små bonders særlige beskytter, og hvis stadige ønskede var, "at vi er jo alle bønder for vorherre", i virkeligheden kun havde været betalt redskab for lensgrevernes og godsejernes interesser. Pjecen indeholdt for det første et forord, der åbent beskyldte L.S. for at have modtaget bestikkelse. For det andet en faksimile-gengivelse af et håndskrevet bref fra "erik" (godsejer Erik Schaffalitzky de Kuckadell) til "Kare Jørgen" (hofjægermester, greve Jørgen Scheested til Eroholm). Brevskriveren godkendte, at der forelsbig er anvendt 15 000 kr. af majoratsforeningens kasse til L.S., idet han er af den opfattelse, at uden L.S. var der aldrig kommet korn-told - og den har man således iact billigt! Derimod er han betenklig ved at tillade Knud Bach at fortsatte som officiel fører for L.S., da han "tvivler om en varig sanering af hans (ekonomiske) forhold" og frygter, at han skal drukne i "ekonomisk kaos".

Endelig indeholdt pjecen en fotografisk gengivelse af en maskinskrevet opgørelse over Scheesteds udbetalinger til L.S. fra 1932 til 1936, i hvilket tidsrum organisationen havde modtaget 105 862,26 kr., hvoraf de 80 412,26 kr. var udredet af Majoratsforeningen og de 25 450,00 kr. af Foreningen af skov- og landejendomsbesiddere". Pengene var dels udbetalt direkte til L.S., dels til forskellige bogtrykkere og delt til navngivne

L.S.folk Knud Bach personlig stod således bogført for 11 233,50 kr. Hartel for 4 595 kr., Foget for 1 500 kr. Godsejer Juncker for 10 917,85 kr. o.s.v.

Sagen vakte stor opsigt. De borgerlige blade var spækket med erklæringer og moderklaringer. Oplysningernes rigtighed fandt ingen på at bestride. Det, man diskuterede var, hvorvidt de nævnte personer havde brugt pengene til eget formål eller ej, og derudover var man enig om at samles i dyb forargelse dels over, at disse private oplysninger overhovedet var kommet frem og dels den måde, hvorpå de var kommet frem. Om måden foregav man dog til en begyndelse intet at vide, og hofjægermesteren gik til politiet om hjælp.

Nogen større skarpsindighed krævedes ikke for at finde frem til gerningsmandene, og politiet "opklarede" derfor sagen i løbet af relativ kort tid. De skyldige var hofjægermesterens tidligere sekretær, en ikke alt for godt begavet landjunker ved navn Magnus von Thun, som havde virket som sekretær for Schested og i denne egenskab haft lejlighed til at fjerne papirerne. Han havde givet dem videre til Jens Strom, som en aarrække havde yderst medarbejdet ved Social Demokraten, meget benyttet agitator for DSU og formand for Den socialdemokratiske Velgerforening i Lyngby. Skønt utallige advarsler fra kommunistisk side, befriede socialdemokratiet sig først for hr. Strom, da han i velgerforeningen begyndte at agitere for at medlemmerne mødte sig til Clausens parti. Han havde nu, som ovenfor nævnt, dannet sit eget parti

og udgav sit eget blad Aktivitet. Han fik papirerne af Thun og udnyttede den først til en serie i sit blad for dernæst at publicere dem i pjeceform. Endelig optrådte i sagen en redaktør Rudolf Christiansen, som af Sehested havde modtaget 500 kr. for at finde ud af kilden til de generende artikler i Aktivitet, og som samtidig tilbed Jens Strom samarbejde. Enkeltheder om denne person vil blive givet senere, når han påny dukker op, dennegang dog ikke som redaktør, men som Hestetyven. Disse tre mænd sigtede politiet for tyveriet, men den duft, som opsteg fra tonden, da først låget var lettet, var så stram, at statsadvokaten foretrak at frafalte tiltale "på grund af bevisets stilling".

Det eneste, der kom ud af sagen, var, at majoratagoder, som hidtil havde måttet praktisere nazisme via L.S., herefter ikke fandt anledning til at gå denne omvej, men dannede en faggruppe inden for Fritz Clausens parti.

Den 8. december forsøgte nazisterne et nyt fremstød, denne gang i Haderslev, hvor ca 400 mand, tilkaldt fra alle egne af Jylland foretog en demonstration gennem byen iført uniform og beväbnat med skarptslebne spader. Politiet formiede intet at stille op under demonstrationen, men under det efterfølgende møde på højskolehjemmet, hvortil demonstranterne havde barrikaderet adgang, havde det lokale politi fået forstærkning fra de omliggende politikrese og gik nu til angreb under anvendelse af tåregas og brandsprojter. 300 "spadehuggere" anholdtes og det var lykkedes nazisterne at påkalde en sådan vrede

i befolkningen, at de ved nogle senere meder dels i Ribe og dels i Frederikshavn måtte anmode om politiets beskyttelse.

Heller ikke hos deres tyske åndaførande nogd de særlig gunst. Blandt mange andre tyske krav, som fremsattej og blev imødekommet i dette efterår, var også et, som gik ud på, at ordene Nationalsocialisme og Nazisme ikke måtte anvendes i forbindelse med den særlige danske afart, som fremtidig måtte affinde sig med den af tyskerne tilladte benævnelse: Fritz Clausen Folkene.

Skønt Fritz Clausen i en diskussion med Aksel Larsen i folketingenet om, hvorfra nazisterne havde deres store økonomiske midler, havde svaret, at det eneste danske nazister havde modtaget fra Tyskland, var ideologien, måtte han altså nu se sig børsvet det til ideologien svarende navn - og det endda af ideologiens oprørsmand!

Af alle foreliggende kendsgerninger fremgår det altså, at dansk nazisme i efteråret 1940 var meget svag, idet den var splittet i talrige grupper, som for størstepartens vedkommende bekrigede hinanden, at disse grupper nogd større yndest hos tyskerne og næppe kunne vente hjælp derfra til gennemførelse af et kup, samt at der i den brede befolkning i første række blandt arbejderne fandtes en klart udtalt modvilje mod nazisterne, og at denne modvilje blot afventede paroler og retningslinjer for at omsættes til aktiv handling.

Når den "nationale" regering opretholdt legenden om den nazistiske trusel, som alene afværgedes takket være

regeringens kloge forudseenhed, er forklaringen den, at dels var det ikke regeringen uvelkommen, at befolkningens opmærksomhed i overvejende grad beskæftigedes med regeringens heroiske kamp for at afværge de nazistiske storm-løb mod dansk demokrati og dansk folkestyre, og derfor ikke fik for megen tid at beskæftige sig med sine egne hårde livsbetingelser, dels var det overmåde praktisk altid at kunne afvise protester fra befolkningens side mod indrummelser og eftergivenhed med, at de var pris, den store, men aldrig for store pris for at bevare regeringens ledelse på danske, på ikke-nazistiske hænder.

Og mens folket endnu for det store flertals vedkommende enfoldigt troede på denne legende, trak dyrtidens og undertrykkelsens uvæber brode, onde stribler over fattigfolks ryg, således at Aksel Larsen under finanslovydebatten den 14. november 1940 fra folketingets talerstol med fuld ret kunne sige:

"Det er forståeligt - for alle andre end regeringen åbenbart - at de tilstande, der findes her i landet, og som i høj grad skyldes regeringens virksomhed, får befolkningens utilfredshed til at vokse. Derfor så vidt to bevægelser i gang herhjemme. Indadtil vokser det store befolkningstilfalds utilfredshed med de kår, fedrelandet giver den, medens samtidig befolkningen samler sig udadtil i kærlighed til det same fedreland, dets frifærd og uafhængighed. Denne sidste bevægelse er blevet prist i mange højtidelige og ordrige taler, og den blev også prist igaz, men det må også være tilladt at sige til de herrer: Hvis man virkelig ønsker, at det danske folk sluttet og samlet, med hele sin kraft skal stå vagt om Danmark og vor danskhed, så bliver det rigtignok betingelsen, at dette Danmark ikke behandler størsteparten af befolkningen stiftenderligt og favoriserer en lille klike af rigmænd..."

Betingelsen for, at man kan få folk til at forsvare det, man kalder for demokrati, er, at dette demokrati tjener folkets sag. hvis det ikke tjener folkets sag, så er det ikke demokrati, så er det falsk varobtegnelse. Og ved hele den politik, man har gennemført, og den optreden man viser ved mangfoldige lejligheder.... undergraver man befolkningens tiltro til og vilje til forsvar for det

demokrati, som man hedder, man selv er kaldt til at forsvare." (R.T. sp. 521 ff)

Atter her gentoges det fra kommunistisk side, at den nationale kamp for folket er uadskilleligt forbundet med den økonomiske kamp. Betingelsen for, at folket vil slås for det, der kaldes demokrati, er, at dette demokrati tjener folkets sag, og forudsætningen for, at det danske folk samlet skal stå vagt om Danmark og danskheten, er, at folket ikke behandles stedmoderligt, mens en lille klike rigmand favoriseres.

Udviklingen indtil da lod ingen tvivl tilbage om, at demokratiet ikke tjente folkets sag og heller ikke om, at det var en lille klike rigmand, som favoriseredes på det store folkeflertals bekostning. Kun kommunisterne gjorde opmærksom herpå og fremholdt utrætteligt under regeringens banbuller, chikanerier og forsigelser nødvendigheden af, at arbejderne rottede sig sammen for at modstå reaktionens angreb. Derfor fulgte arbejderne og sammen med den store dele af folket kommunisterne og ikke regeringen, thi kommunisternes politik pegede fremad, den fremholdt stedse et mål for kampen, den tog sigte på at varetage den brede befolknings interesser, mens regeringens politik var perspektivløs og kun tjente de få, præstilige redes interesser.

Arbejdsløshedsstatistikken viser disse efterårsmaaheder fortalt ganske tydeligt om, hvorledes den "nationale" regerings politik havde virket overfor arbejderklassen. Ved udgangen af juli måned 1940 var antallet af arbejdsløse

92 419. Det var i sig selv et stort tal, men intet mod hvad det skulle blive. Ved udgangen af august var tallet steget til 100 702, i september var det løst 401, i oktober ~~imod 100~~ 103 074, i november 129 951 og endelig i december 1940 193 193, hvilket svarede til 35,6% af samtlige arbejdere. Og disse tal svarede endda ikke til den virkelige mangel på beskæftigelse i landet. I december f.eks. var der ca 30 000 danske arbejdere beskæftiget i Tyskland og endvidere måtte der regnes med, at mindrebeskæftigelsen til de arbejdsfordelte svarede til yderligere ca 30 000, således at den virkelige beskæftigelsesmangel lå på 250 000, hvilket svarede til en arbejdsløshedsprocent på ca. 50. Til sammenligning herved tjenner, at det hidtil ~~xx~~ højeste arbejdsløshedstal i Danmarks historie for samme måned forekom i 1933 og lå på 138 335 personer, svarende til 42%.

Samtidig steg priserne på levnedsmidler. Oktoberpristallet viste en stigning på 15 point, således at det nu var nægt op på 248 points. Det var ensbetydende med, at regeringens og rigsdagens annullering af arbejdernes dyrktidsoverenskonst nu berøvede arbejdene 13,36 kr. pr. uge.

Trods priskontrol og regeringens løfte om, at lonstoppet skulle ledsages af prisstop, fandt der i de tre måneder fra 1. juli til 30. september en række grove prisstigninger sted, som alle ramte arbejdernes mest nødvendige livsformsfærdigheder. Til eksempel steg rugbrød 30%, sigtebrød 40%, franskbrød 22%, bygdkryd 43%, smør 15%, øg 31%,

mælk 10%, oksekød 32%, svinekødt 55% og så fremdeles.

Den tilsigtede nedskæring af arbejdernes leve niveau skred planmæssigt frem. Hidtil havde kun kommunisterne erklæret, at prisstigningerne forfulgte det ganske bestemte formål, nemlig at indskrænke den store befolkningens forbrug, og hver gang var det blevet afvist med indigneret harm fra socialdemokratisk side. Søndag den 13. oktober lagde et af det "nationale" samarbejdes ferende blade, Nationaltidende, imidlertid kortene på bordet og skrev:

"To tendenser har kampet mod hinanden i statens politik. Først var man tiltjeligt til at starte et skatnesvangert kapløb mellem priser og lønninger. Bagefter - da man så, at kapløbet ville føre til almindelig ødelæggelse af dansk økonomi - bremede man, og i øjeblikket synes indflydelsesrigt krasse at mere den opfattelse, at man bevidst skal begrænse forbruget ved at lade mistanden mellem priser og købevne blive stadigt større - simpelthen ud fra den betragtning, at der bliver farre varer, og at forbruget derfor skal ned. En sådan betragtning er ikke uden raison. Der findes næppe sikrere vej til forbrugesbegrensning end at gøre varens pris uoverkomelig."

Nej, betragtningen var "ikke uden raison" - set fra et velhaversynspunkt. Resultatet var, at de, som havde penge, fortsat kunne skaffe sig alt fornødent, skønt varerne blev farre og farve, mens fattigfolk havde vanskeligt ved at betale de kartofler, der udgjorde hovedbestanddelen af den daglige kost, eftersom kartofler sommeren igennem holdtes oppe i en pris af 15 øre eller 30 kr. pr. tønde.

Skyde skylden på reaktionen kunne de socialdemokratiske politiske og faglige ledere ikke, for netop samarbejdet med reaktionen blev jo fremhævet som et af de store goder, den allers alt andet end gode tid havde

bragt, ja, den socialdemokratiske folketingsmand, bager I.P. Nielsen, Sønderjylland, gik endog så vidt, at han i en ledende artikel i Sønderborg Social-Demokrat den 30. juli skrev:

"Det er et spørgsmål, om ikke de fem danske partier på en måde skulle gi op i et eneste dansk nationalt parti til varen for dansk selvstændighed."

Bageren var aldrig synderlig vidtskuende. Heller ikke i det foreliggende tilfælde. Han begreb ikke, at selvom den politiske og ideologiske enhed var skabt mellem de fem partier, var det af betydning for reaktionen at bevare Socialdemokratiet som selvständigt parti for derigennem at sege indflydelsen på arbejderklassen bevarer.

Da muligheden for at skyde skylden på reaktionen således ikke lå for, havde man kun legenden om de tyske trusler og nazistiske stormtropper ty til, dersom man ikke foretrak gennem en hoven og arrogant optræden åbenlyst at demonstrere, hvor dybt svælget allcrede var blevet mellem arbejdernes og de ledere, som stadigvæk foregav at repræsentere arbejdernes interesser.

Den socialdemokratiske redakter og folketingsmand hørte til den kategori, som foretrak den sidste lige-fremme og mindst omstændelige fremgangsmåde.

Havnearbejdernes fagforenings bestyrelse i Aarhus havde vedtaget at rette en henvendelse til regering og rigsdag, hvori man anmodede om, at der snarest gennemførtes lovforslag med henblik på 1) udbetaling af brand-selshjælp til de arbejdsløse og de arbejdere, som på grund af arbejdsdeling har under 5 arbejdsdage pr. uge,

2) huslejehjælp til de arbejdsløse og 3) maksimalpriser for de vigtigste livsformodenheder. Fagforeningens bestyrelse motiverede henvendelsen med følgende:

"Desværre er det en bitter kendsgerning, at mange tusinde danske arbejdere i dag er henvist til følgende budget:

Familie med 2 børn

Indtægt:

Understøttelse fra arbejdsløshedskassen pr. uge.....	kr. 35,-
--	----------

Udgift:

Kontingent til arbejdsløshedskasse pr. uge.....	kr. 3,40
Sygekassekontingent pr. uge -	1,50
Andre forsikringer pr. uge -	1,50
Husleje pr. uge.....	12,00
Brandsel pr. uge.....	<u>6,00</u> 24,40

Tilovers bliver pr. uge..... 10,60

til dækning af så vigtige livsformodenheder som kost, bekladning m.m. til 4 personer, hvortil kommer nante andre løbende udgifter.

Hvilke tanker og bekymringer en sådan familiefader - og også møder - har for dagen og fremtiden, behøver man ikke at uddybe nærmere. Det er en ubanhørlig realitet, at under disse forhold vil både kulde og sult være daglig gæst i tusinder af danske hjem i den kommende vinter. Alle danske arbejdere, også den arbejdsløse, ved, at de sjæblikkelige forhold krever store byrder, men de ovennævnte forhold betyder intet mindre end en katastrofe for en stor del af danske arbejderhjem, såfremt der ikke omgående bliver grebet alvorligt ind fra statsmagtens side, og det er vort håb, at det samarbejde, som er indledet af de store politiske partier, også vil vise sig at være nyttigt og hurtigt arbejdende, når det gælder det nedstridigste til tusinder af danske hjem.

Aarhus den 9. oktober 1940
På havnearbejdernes fagforenings vegne i Aarhus
Chr. Jensen."

Skønt dette nodråb var holdt i et mørbdighed og roligt og sagligt motiverede de fremsatte ønsker, øfstedkom det kun en række hänlige bemærkninger fra redaktøren af Demokraten i Aarhus, den socialdemokratiske folketingsmand Holger Eriksen, som i en ledende artikel skrev:

"Vi forstår så godt den gode hensigt, der ligger bag den offentliggjorte henvendelse, men når vi alligevel må betegne den som overflødig, ja, skadelig

for arbejderklassens interesser og advare mod den slags, er det ud fra det synspunkt, at den vil blive taget til indtagt af de bevægelser, der mod bedre viden søger at splitte arbejderklassen og dermed svække dens indflydelse under påberøbelse af, at det skyldes manglende god vilje fra arbejdernes representanter sids side eller andre politikeres side, når forholdene efterhånden forverres."

Holt undlade at puste til legenden om tyskerne som ophavsmændene til alt ondt og de danske, socialdemokratiske og "andre politikeres" absolutte skyldfrihed kunne Holger Eriksen ikke. Han sluttede af med en salut, som ikke var til at tage fejl af:

"I dag gælder det ikke nye økonomiske fremstød, i dag gælder det ikke engang at bevare øjeblikket niveau, nej, i dag gælder det om at gøre reduktionen så lille som overhovedet muligt. Det mås kun gennem en enig arbejderklasse, der forstår situationen som den er, og som har tillid til sine repræsentanter, og det er ligelædes kun gennem dette sammenhold, muligheden bevares for at vinde det, der nu tabes, tilbage den dag, den nye tid gryer."

Som det frengår af Nationaltidendes ovenfor citerede artikel om, at den sikreste vej til forbrugsbegrænsning var at gøre varens pris uoverkommelig, var det ikke helt uberettiget og aldeles ikke mod bedre vidende, når kommunisterne hevdede, at det skyldtes "manglende god vilje fra arbejdernes representanter sids side eller andre politikeres side, når forholdene efterhånden forverres" -

Som Holger Eriksen udtrykte det.

"Manglende god vilje fra arbejdernes representanter sids" er en altfor mild karakteristik af det Lovforslag om iværksættelse af offentlige arbejder og beskæftigelse, som arbejds- og socialminister Kjærhol forelagde den 11. oktober, og som i befolkningen kom til at gå under navnet beskæftigelseslovene.

Baggrunden for disse love dannede naturligvis den katastrofale arbejdsløsheds situation. Når tysklandsarbejdere og arbejdsfordelte medregnet, var arbejdsløshedsprocenten i august 1940 ca 40% (mod løs Året forud), hvilket var ensbetydende med, at der skulle skaffes arbejde til ca 200 000 arbejdere.

Årsagerne til den store arbejdsløshed var først og fremmest råstofmangel og svigtende købcevne hos den store befolkning, altså måtte vejen først og fremmest ligge i at opretholde den store forbrugende befolkningens købcevne samtidig med, at man for de varers vedkommende, hvor råstofmanglen skabte vareknaphed, måtte afhjelpe denne gennem en effektiv rationering og priskontrol, så ikke kun de rige kunne forsyne sig. For det andet måtte man ved at udnytte alle importmuligheder sås at afhjelpe råstofknapheden og endelig burde en virkelig beskæftigelsesplan lægge vægt på, hvorledes de indenlandske råstofmuligheder som træ, torv, brunkul, korn, tekstilplanter o.s.v. bedst kunne fremmes, suppleret med en virkelig samfundsmæssig fordeling af de eksisterende råstofmængder.

Det er betegnende og karakteriserende for den "nationale" regerings åbenbare mangel på vilje til at løse problemerne på en for den arbejdende befolkning gavnlig måde, at sejermere på, hvorledes hr. Kjerbøls nye og i Social-Demokraten som i den øvrige presse stort udskregne nye love tog på disse hovedproblemer.

De nye love nodskær de i foråret allerede stort

nedsatte lønninger og tjente dermed kun til at forringe befolkningens arbejdskraft, og med hensyn til råstofproblemet nøjedes de med i hovedsagen at konstatere råstofmanglen og derfor fortrinsvis yde tilskud og støtte til mindre råstofkrævende produktioner.

Beskæftigelseslovene bestod af i alt 10 love, hvoraf de to betydningsfuldeste var 1) loven om iværksættelse af offentlige arbejder og 2) Loven om ungdomslejre.

Loven om iværksættelse af offentlige arbejder fastsatte en ugentlig arbejdstid på 40 timer og en uge løn som svarede til gennemsnitlig 1,20 kr. i timen eller langt under den tarifmessige betaling. Ved alt hidtidigt arbejde af denne art havde man kun antastet den overenskomstmessige arbejdstid, men betalt tarifmessig løn. Nu antastedes såvel arbejdstiden som lønnen.

Iet var kravet af socialdemokraten, nationalbankdirektør Brønsnes i en tale den 28. september på et delegeretmøde for provinsbankerne, hvor kravet selvagt fik enstemmig tilslutning. Og Kjerbol parerede ordre, skønt det var ensbetydende med, at Dansk Arbejdsmandsförbunds hele tarifsystem i realiteten blev sat ud af kraft.

Social-Demokraten sagde at forklare sine læsere, at man havde:

"fastat disse lave lønninger, for at de ekstraordnede arbejder ikke skulle trække arbejdskraft fra det private erhvervsliv, og for at arbejderne tvertimod, hvor de har mulighed for det, skal finde opfordring til at sæge tilbage til det normale erhvervsliv med dets tarifmessige lønninger, som sandelig ikke er for høje med de stigende priser."

Arbejderbladet besvarede denne påstand med bl.a. følgende:

"Man har fastsat disse lønninger for at undrenere tarifferne i det private erhvervsliv, og når Social-Demokraten henviðer, at det var et "nødvendigt kompromis", så er vi ved sagens kerne. Overklassen forfulger systematisk det mål at likvidere fagbevægelsen og sonderslå tarifferne, og de socialdemokratiske leadeere har her igen medvirket til dette mål.

Påstanden om nødvendigheden af at fastsatte en undertariflig løn for nødhjelpsarbejder, for at arbejderne heri "skal finde opfordring til at sege tilbage til det normale erhvervsliv" kender vi. Vi har mødt den utallige gange i den reaktionære presse, og nu har den altså banet sig vej til Social-Demokratens spalter. Påstanden tjener det formål at retfærdiggøre, at nødhjelpsarbejdet bruges som brakstang mod tarifferne, og Social-Demokraten har nu selv taget brakstangen i hænden."

Hertil kom 1) at frentidig alle statsarbejder faldt ind under loven og 2) at de lokale arbejdsledere i samarbejde med Kjærholms embedsmænd fik hånds- og halsret over de beskæftigede. På anden måde kunne Kjærholms udtalelse under forelæggelsen ikke opfattes. Han sagde,

ifølge Berlingske Tidende:

"De arbejdsløse kan ikke vognre sig ved at tage det anviste arbejde. Gør de det, mistet de retten til understøttelse. Hvis de ikke opfører sig ordentlig, kan de bortvises."

Loven om ungdomslejre indførte pligt for ugifte helt op til 25 år til efter 2 måneders ledighed at tage ophold i en ungdomslejr for en løn af 10 kr. om ugen, hvoraf 4 kr. skulle opspares og først udbetales ved bortgangen fra lejren, således at det offentlige fritoges for at betale en tilsvarende socialunderstøttelse.

I lejren fik man såvel kost som fangedragt.

Nødhjelpslovenes tarifbrydende karakter var af en sådan art, at Dansk Arbejdsmandsforbund så sig nødsaget til at protestere. Den 12. oktober sendte forbundsformanden Aksel Olsen følgende skrivelse til samtlige sine afdelinger:

Rigsdags-
tidende???)

"Erede forbundsfaller;

I vil af dagspressen have set, at der på rigsdagen er forelagt arbejdsløve (nedhjulpsarbejde), der principielt alvorligt griber ind overfor vores overenskomstnæcige lønninger.

Vi finder anledning til et meddelse, at vort forbund har nedlagt en alvorlig protest heroverfor.

Med solidarisk hilsen
p.f.v.

sign. Aksel Olsen."

Der er ingen tvivl om, at denne protest var som talt ud af forbundets 200 000 medlemmers hjerter, derom vidnede de talrige resolutioner fra arbejdspladser og fagforeninger, som strømmede ind. Høvde det stået til medlemmerne, da var protesten blevet ledsaget af et Nej så magtfyldt, at det ville have sat en stopper for lovens praktisering.

Men Dansk Arbejdsmandsforbund mobiliserede ikke sine medlemmer bag protesten, det satte ikke hårdt ind mod regeringen. Aksel Olsen nøjedes med at protestere. Eslgen var, at Social-Demokraten med tydelig adresse til Aksel Olsen skrev, at "diskussion om detailler har i denne forbindelse ingen væsentlig interesse", og da loven kom til behandling i folketingset verdigede arbejds- og socialminister Kjærhol ikke det store forbunds protest så mogen interesse, at han, skønt kommunisten Alfred Jensen gentagne gange opfordrede dertil, oplyste folketinget om, hvilken form og indhold protesten havde.

På rigsdagen var kommunisterne dø oneste, som understøttede arbejdsmandsforbundets protest, Alfred Jensen erklærede om arbejdslovene:

"Vi har stedse givet vor tilslutning til foranstaltninger om iværksættelse af ekstraordinære arbejder men vi har samtidig hver gang kravet,

at disse arbejder måtte udføres på de almindelige løn- og arbejdsvilkår, unset hvem der blev beskæftiget...

Arbejdsmandsförbundets protest er fuldt ud forståelig, thi efter denne lov vil der snart ikke være græsner for, hvilke arbejder der kan henvises under loven. I tidligere lov var det dog siden, at kun arbejder, der ellers ikke ville komme til udførelse, kunne udføres som nødhjelpearbejde, senere endredes det til, at arbejder, der ikke for tiden ville komme til udførelse på grund af økonomiske forhold, og nu har denne bestemmelse fået en ny udformning, idet der nu tales om arbejder, der agtes iværksat med bekæmpelse af arbejdsløsheden som væsentlig formål. Denne udformning betyder, at praktisk talt alle statslige og kommunale arbejder vil kunne føres ind under dette begreb."

Også loven om tvangsarbejdslejrerne for ungdommen gik Alfred Jensen hårdt inod, mens Socialdemokratiet's ordfører, Jul Eomholt karakteristisk nok priste ungdoms-tvangsarbejdet i høje toner og fastslog, at det var den rette "danske form, en lys og venlig tone".

Loven om ungdomslejre blev vedtaget allerede efter nogle dages forlsb. Loven om nødhjelpearbejde først i begyndelsen af december. Ved den endelige afstemning om loven, stemte samtlige socialdemokratiske fagforeningsfolk gladeligt hånd i hånd med Venstre, Konervative og Nazister for denne fagforeningsfjendske lov, og kun kommunisterne ihukom de 200 000 arbejdsmænd og deres tary, idet partiet stillede følgende forslag til dagsorden:

"Idet tinget erkendet, at arbejdsløsheden virksomt kan bekæmpes ved iværksættelse af offentlige og ekstraordinære arbejder, udtaler, det, at arbejdsmænne - arbejdstid såvel som time- og økkordligheder - må være i overensstemmelse med, hvad der i henhold til gældende overenskomst mellem arbejdsgiver og arbejdere er fastsat for tilsvarende arbejde."

Dagsordenen forkastedes selvifølgelig af rigsdagens medlemmer, men kommunisternes politik havde til gengæld

vundet stadigt sterre genklang blandt den arbejdende befolkning, hvilket klart kom til udtryk på fagforeningernes oktobergeneralforsamlinger.

I disse sure efterårsmønster, hvor mørklugning, luftalarmer, brændselmangel og evindelige prisstigninger gjorde tilverelsen ulidelig for småfolk, skabtes grundlaget for den danske modstandsbevægelse. Thi det bør ikke glemmes, at rygraden i modstandsbevægelsen var bestandig arbejdspladsernes hundretusinder kvinder og mænd. Mens borgerkabet mange gange vakte, når det stod overfor de store afgørelser, var arbejderne kurs stedse sikker. Den hed råt for usædet til tyskerne og deres danske håndlangere af alle afskygninger. Det var arbejderne og deres reaktioner, som blev bestemmende for frihedskampens forløb. Alle de store framtid fremstod udsprang fra arbejdspladserne. Altid var arbejderne i spidsen. Når de klappede portene i - så kom de store folkebevægelser, men heller ikke et øjeblik før.

Denne arbejdspladsernes kampånd grundlagdes i efteråret 1940. Mismodet og havd-kan-det-hytte-stemningen var efterhånden for troen på egen styrke og viljen til at bide fra sig. Åren før dette omsving i arbejdernes sindslag, som blev af uoverskuelig betydning for de efterfølgende års forløb, tilkommer Danmarks kommunistiske Parti og i første række dets presse, dagbladet Arbejderbladet og ugebladet Ugens Ekko.

Lening ord om pressens betydning som agitator for partiet og som organisator af arbejderklassens kampe blev

her levendegjort som vel aldrig tidligere i dansk arbejderbevægelses historie.

Dag efter dag og uge efter uge hamrede den kommunistiske presse løs på de krafte, som under dække af nationale fraser, maskeret som "national" samling og til alsangens toner sagte at børse arbejderklassen frugterne af 70 års hårde og bitre kampe.

Gang efter gang afslørede den kommunistiske presse, hvorledes Socialdemokratiet politisk og fagligt ledende folk skabte reaktionen muligheder for at gennemføre sine nedskærings- og udplyndringsplaner.

Gang efter gang appelleredes der til arbejderne, gennem opråb fra partiet, gennem artikler i pressen, om at stå sammen og slå angrebene tilbage.

Gang efter Gang understregedes det, at arbejderne - alle hivskekampanjer og legender til trods - havde det i deres magt at slå udbytternes og undertrykkernes spil over ende.

Og arbejderne lyttede. Jo mere Socialdemokratiet og de borgerlige partier rasede mod kommunisterne, beskyldte dem for at stå i fremmed magts tjeneste og sidestillede dem med de nazistiske landsforrædere, des mere afslørede de sig selv i arbejdernes øjne, thi udviklingen gav kommunisterne ret, dag for dag og måned for måned.

I efteråret bragte den kommunistiske presse bogstavelig talt i hvert eneste nummer udtalelser fra arbejdspladser eller fagforeninger, fra generalforsamlinger eller bestyrelsesmøder. Ingen andre blade ville bringe

arbejdernes henvendelser til regering og rigsdag eller til deres egne ledende faglige instanser. Selv de socialdemokratiske blade, som opretholdtes for arbejdernes penge, undslog sig for at lade arbejdernes stemme komme til orde. Den kommunistiske presse blev derfor arbejdernes egentlige talerer, den blev arbejdernes egentlige meddelelsesmiddel, arbejdsplads og arbejdsplads, by og by imellem, den blev agitationen for modstandens politik, den blev organisatoren af arbejdernes kamp mod såvel danske som tyske udbryttere og undertrykkere. Den kommunistiske presse blev derigennem den politisk udsaggivende presse under besættelsen. Det var gennem den kommunistiske presse, den legale som senere den illegale, at den danske folks modstandspolitik formuleredes og populariseredes. Det var gennem den kommunistiske presse, det danske folks modstandskamp i alt væsentligt organiseredes.

En række overskrifter fra Arbejderbladet i disse efterårs måneder vil give indtryk ikke alene af hvilke stromninger, der gik i den danske arbejderklasse, men tillige af den uforbeholdne måde, hvorpå den kommunistiske presse gik ind for og stillede sig i spidsen for arbejdernes krav.

Refshalesens arbejdere vil være medbestemmende om arbejdstiden. - Smødeforbundets formand afslutter en overenskomst, som arbejdernes negter at efterkomme. - Nationalbankdirektøren krever nye nedskæringer. Bransjens lover bankmagnaterne nye forringelser af realismen og nødhjulpsarbejder til underbetaling. (1/lo)

Christinas Møller opgiver at skaffe billig melk. Melkeleverancerne til hovedstaden nedsættes for at fremtvinge endnu flere forhøjelser af melkeprisen.

En landarbejder hilsen til Levinsen. Fynske Landarbejdere kræver, at han på rigsdagen fremsætter forslag om lontillæg til landarbejderne. (4/lo)

Fortvivlet økonomi årsag til de mange svangerskabsafbrydelser. Forste beretning fra modrehjälpen efter at den nye svangerskubslov er trådt i kraft. (6/lo)

Regeringen har intet gjort for at hindre prisstigningerne! Den nuværende prispolitika fortsættelse bliver en katastrofe for befolkningen. (8/lo)

Hvorfor koster kartoflerne 20-22 kr. pr. tonde, når de kan salges for 15 kr.? - Storlandbruget fik 450 mill. foruret. D.s.P.s medlemsblad fastslår forfærdende kenægerninger, men præker fortsat "samfundssind" overfor arbejdernes. - Ny bolge af prisstigninger sat ind! - Milk og kål den eneste form for hjælp til syge. Kegistraten udsender cirkulære til socialkontorerne, hvorefter sygehjælpen til den arbejdsløse skræs ugygelfigt ned. (10/lo)

Landarbejderne etter snydt! Et dyrtidstilleg, der kun udgør halvdelen af de øvrige arbejdernes dyrtids tilleg. - Kommunen må hjelpe de arbejdsløse. Johs. Hansen rejser kravet og advarer mod forsøget på at lade filantropi erstatte kommunal hjælp. (11/lo)

Nedhjælps- og undanserarbejdet bliver tvangsarbejdet. Tarifierne synes - den personlige frihed ophevnes og fængsleragter indføres. (12/lo)

Skal lejerne fortsat betale for de tomme varmtvandshancer? - Skibsvurtsarbejdernes kræver D.A.F. sat ind for lønforbedringer. - De jyske husmænd mod omsetningsskatten. (13/lo)

Et nådråb fra haynearbejderne i Aarhus. - Foran prisstigning på smør, mælk og kød. (15/lo)

Storboderne omgår maksimalpriserne. - Mange arbejdsløse narres for den kommunale brændselshjælp. (16/lo)

Det er de arbejdsløse, der må betale. Ved et nedsatte ekstrahjälpen til syge og børn har Københavns kommune kunnet mæde med overskud på regnskabet (17/lo)

Vejle arbejdsløse mod underbetalingen. (19/lo)

Vi protesterer mod den arbejderfjendtlige kurs. Protestbølgen mod nedskæringen breder sig ud over landet. (20/lo)

"Vi ser med sigende bekymring hen til den kommande tid". Krav om indkaldelse af ekstra-kongres i D.A.F. (22/lo)

Vi kræver arbejde - ikke tvangsarbejde. Kvinder i afdeling I protesterer. (23/lo)

Storbondefrekthed uden lige - Mejeriernes fællesorganisationers bestyrelse og L.S. på rigsdagen er ikke tilfreds med smørprisen. - Det D.A.F.s

styrke ind mod angrebet på tariifferne. Isoleringsarbejdernes stiller sig bag Aksel Olsens protest. En holdning, der er selvmorderisk. De odenseanske skibsværftsarbejdere kræver sat bom for nedskringerne. (25/lo)

Protestbolgen i fagbevægelsen vokser. Murerne og de kvindelige metalarbejdere kræver sat stopper for udplyndringen. - Regeringen vil ikke sætte bom for prisstigningerne. I en udsendt redegørelse indremmer prishkontrolrådet, at hele dets virksomhed har været illusorisk, men regeringen ønsker først at sikre profethajerne fortjeneste, for den vil gibe ind. (26/lo)

Presset fra neden på de socialdemokratiske ledere

var hårdt, og de sagde på alle tankelige måder at vride sig fri af ansvaret. Den 27. oktober holdt Socialdemokratiet møde i Forum, og Stauning talte her på en måde, som nedkaldte de sværeste bebrajdelser mod ham fra nakkeren Ole Bjørn Kraft og Berlingske Tidende, som skrev:

"Han bestræbte sig for at gøre sin socialdemokratisk tilhørerskare begribeligt, at det ikke kunne regnes ham og hans partifæller i regeringen til last, når de i den nuværende situation så sig nedsaget til at foretage ting, de ellers ikke ville have foretaget sig".

En sådan lusket løben fra ansvaret skulle da konervative makkere meget have sig frabedt. Social-Demokraten rykkede Stauning til undsætning og bad Berlingske Tidende forstå, at Staunings tilhørere "med rette ville have følt sig skuffede, hvis vi ikke Stauning havde talt, som han gjorde", og så tilføjedes:

"Her bør det konservative blad huske på, at ingen befolkningssgruppe er raut så hårdt i øjeblikket som arbejderne. Ingen har mistet bero så mange byrder som arbejderne. Denne sandhed synes ikke holt at være gået op for visse andre befolkningssgrupper og deres repræsentanter, eller måske er der folk, som ikke bryder sig om at se den i øjne. Men rigtigt er det, at det er arbejderne, som bærer den tunge ende af tidens les.

Socialdemokratiet har ikke tilstræbt dette, men Socialdemokratiet og arbejderbefolkningen har snasket samling mellem alle danske partier og derfor er byrderne blevet bæret."

Det lod selvfolgelig meget smukt, når man påstod, at arbejderbefolkningen ønskede samling mellem alle partier, og for samlingens skyld var villig til at bære byrderne. Men mere end en påstand kunne det ingensinde blive, efter som arbejderbefolkningen aldrig var blevet spurgt, hverken om den ønskede samling med storbondene og stor-kapitalisterne eller om den af hensyn til samlingen med disse befolkningssgrupper var villig til at bære de mange byrder, man nu læssede på dens skuldre.

Havde man spurgt befolkningen, ville man have fået et utvetydigt nej. Man foretrak ikke at spørge, og arbejderne var herefter henviset til gennem vedtagelse af protest, resolutioner og udtalelser til regering, rigsdag og den øverste faglige ledelse at tilkende-give deres mening om tingene.

Når Social-Demokraten mente, at Staunings tilhørere i Forum "med rette ville have følt sig skuffede, hvis ikke Stauning havde talt, som han gjorde", var det en ny-grov fejlvurdering af situationen. Flertallet af Staunings tilhørere følte sig nemlig - med rette - skuffede over, at han talte, som han gjorde. Resolutionernes antal voksede med hver dag. Iores sprog blev stadig kraftigere.

I en udtalelse fra skibsværftsarbejdernes forbund hed det f.eks.:

"Da vi ikke ønsker at få hjælp fra grever og mafiatsherrer, beder vi nazister og andre overklasse-bevægelser om at holde ringrene hos sig selv."

Det var jo toner, som passede meget dårligt ind i den

"nationale" samling, og Social-Demokraten nægtede derfor gang på gang at optage disse resolutioner, hvilket ganske naturligt afstod kom megen harme i fagforeningerne som år efter år måtte betale uhyre summer til oprettholdelse af den socialdemokratiske presse.

I begyndelsen af november vidste Social-Demokraten ikke anden udvej end i et stort interview at Surge selveste formanden for De samvirkende Fagforbund, Laurits Hansen, hvorledes bladet skulle forholde sig overfor de mange resolutioner!

Laurits Hansen var naturligvis ikke mindre forbavset end bladet over, at de menige fagforeningsmedlemmer havde den dristighed i deres faglige organisationer at beskæftige sig med deres egne forhold. Laurits Hansen sagde bl.a.:

"En svale gør imidlertid ingen sommer, og en resolution giver ikke mere brød i spisekarrat, og jeg vil derfor gerne sige til kammeraterneude i organisationerne, at D.S.F.s forretningsudvalg har hele sin opmærksomhed henvendt på den udvikling, vi er inde i, hele vort organisationapparat, ja hele vor arbejdseyne er sat ind for at sågo opnået udligning mellem priser og lønninger....

Arbejderklassen har i parksis - siden loven om lønstop den 30. maj i år gennemførtes - vist, at den er klar til at tage sin del af dagens byrder, men vi er nu, med det stadige og stort stigende prisniveau, hvor hovedoverenskomsten mellem De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening i hvert fald ikke kan få skyld for prisstigningerne, niet dertil, at arbejderklassen ikke mere kan bære byrderne; det er det standpunkt, De samvirkende Fagforbund går ind for i sit arbejde, og resolutionerne er derfor i sig selv overflødige."

Fagforeningernes medlemmer fik altså her at vide, at De samvirkende Fagforbunds gentagne godkendelser af regeringens politik, Laurits Hansens Gerlev-tale, samarbejdet med arbejdsgiverne om gennemførelsen af

den tyngne voldgift, godkendelsen af tvangearbejdslojrene før de unge og den fuldkomne passivitet overfor dem netop foreslæede, tarifodelagende modhjælpslove alt sammen var et resultat af, at de samvirkende Fagforbund havde sat hele sit organisationsapparat, ja hele sin arbejdsevne ind på et sege opniet udligning mellem priser og lønninger!

Høje dage senere supplerede Laurits Hansen disse udtalelser til Social-Demokraten med et cirkulære til fagforeningsledelserne, hvori han bad disse hætte bon for resolutionernes strøm, idet han påny understregede sin forsikring om, at resolutioner var aldeles overflodige.

Da denne besværgelse ikke hjælp tyede Laurits Hansen til al reaktions sidste store trumf i kampen mod fremskridtet. I en artikel i D.s.F.s blad Arbejderen i november 1940 erklærede han, at kommunister og i det hele taget alle, som reagerede mod dyrtidsoverenskomstens bortfald og de stadigt stigende priser var "repræsentanter for en fremmed magt" - og dermed håbede dette monstergyldige eksempel på samarbejdemand i ordets dårligste og mest forhadte betydning, at have besværget stormen, - og begav sig på "studierejse" til Tyskland inviteret af sin kontakt-frokost-von dr. Meissner! Men hverken forklaringer, bonner eller trusler kunne afværge den storm, som var ved at samle sammen.

Det stadigt hårdere sprog, der fortés mod nazisterne, hvormed jo i virkeligheden også sigtedes til tyskerne,

dels gennem fagforeningernes resolutioner, dels gennem de kommunistiske taler på rigsdagen og artikler i presseen, og den behandling Fritz Clausen folkene fik dels ved "mindeappellen" i København, dels på møder rundt om i landet, irriterede selvagt tyskerne. Den tyske gesandt opsgte Scavenius og beklagede sig over, at de taler Christmas Møller rejste rundt og holdt var uforenelige med det dansk-tyske samarbejde og den gode forståelse mellem de to lande. Den 3. oktober gik Christmas Møller af som handelsminister og afløstes af Halfdan Hendriksen. Da det ville have været en åbenbar og grov krankelse af lofterne fra 9. april, om tyskerne havde beordret en mand ud af regeringen, gik det så lykkeligt, at Christmas Møller selv anmodede Stauning om at blive fritaget for hvert som handelsminister, hvorved, som Erik Scavenius siger:

"Det lykkedes at "redde ansigtet" såvidt, at det i hvert fald formelt kunne hævdes, at hans afgang ikke var en direkte følge af det fra Berlin træsatte krav, omend foranlediget ved den risiformelse, som gesanden overfor mig havde givet udtryk for."

Udadtil lykkedes det at "redde ansigtet" - men indadtil betyd denne episode fornyst mørking til legenden om den nazistiske trusel, som kun kunne afværget under de øverste cifre. I virkeligheden er det yderst tvivlsomt, om tyskerne havde fastholdt deres krav overfor en samlet dansk modstand. Nogle måneder senere forlangte de endnu mere kategorisk Staunings afgang - men opgav det, da Stauning ikke ville slippe taburetten. I slutningen af november trak Hartvig Frisch sig ud af det "nationale"

samarbejde - dengang angiveligt på grund af videnskabeligt arbejde. Senere har han forklaret, at hans tilbagetræden var et led i forsøget på at bevare gode miner overfor den såkaldte onstilling til det nye Europa. Eller med andre ord, af frygt for større krav skyndte man sig frivilligt at stange de gridske humør en bid ud, og en nydelig bid var det, Socialdemokratiets gruppeformand og ordfører i folketinget!

Selvfølgelig pacificerede sligt ikke tyskerne, men gjorde dem tvertimod endnu mere grædige, som de senere begivenheder viste.

Det hjalp heller ikke til at give den legende, hvorpå samarbejdspolitiske forsøgte at leve, større berørtkraft. Med kommunisterne som avantgarde fortsatte arbejderbevægelsen sin kamp for at bremse den skebnesvandre, økonomiske, sociale og nationale udvikling.

I slutningen af november stillede kommunisterne på rigsdagen forslag om forhøjelse af arbejdsløshedsundersættelserne, samton at pristaltreguleringen af lønningerne genindførtes ved lov. Det var to forslag, om hvilke Arbejderbladet med fuld ret kunne skrive: Hele arbejderklassen står bag vores krav - en ~~af~~ afvisning af de kommunistiske forslag vil være optakten til forsterket kamp.

Forslagene blev afvist, og samtidig nægtede Dansk Arbejdsmands Forbunds formand Aksel Olsen at indkalde til kongres, skønt langt flere afdelinger med langt flere medlemmer end lovene fastsatte, havde fremsat krav derom.

Den store aktivitet blandt de arbejdsløse og det kommunistiske forslag om forhøjelse af arbejdsløshedsunderstøttelsen gav resultat. Også her så regeringen sig nedsaget til at vige. Men tilbagetoget var af en anden karakter, end når regeringen vug for tyskerne. Så skete det på den måde, at man som i tilfældet Christ-mas Møller, sagte at komme de tyske krig i forkobet - og hellere gav en Hartwig Frisch oven i kobet end risikere at mude utilfredshed og gnayne miner. Da det gjaldt de arbejdsløse, var det smid med imødekomenheden. I sin foreleggelsestale erkendte arbejds- og socialministe Kjærtsø, at dersom de arbejdsløses understøttelser skulle reguleres efter oktoberpristallet, ville det koste 24 mill. kr., og herom kunne der naturligvis ikke være tale. Hans forslag gik ud på, at de arbejdsløse fik 25% af det, de i henhold til oktober-pristallet var berettiget til plus et børnetillæg, thi

"rent bortset fra, at en sådan fuldstændig regulering efter pristallet på nærværende tidspunkt ikke ville falde i tråd med regeringens almindelighed, økonomiske bestrebelser; må man i hvert fald af økonomiske grunde vige tilbage for en sådan ordning....."

Og således blev det. Regeringens almindelige økonomske bestrebelser gik ud på at senke arbejdernes levevilkår, og de arbejdsløse måtte være deres del af byrden, i dette tilfælde 75% af det, de rettelig tilkom.

Kommunisterne stemte for forslaget, da det i højfald gav de arbejdsløse til en sporvognsbillet om dagen, men erklærede samtidig, at arbejderklassen nu med egne kravter måtte tiltvinge sig anständige leveforhold.

Det kommunistiske forslag om pristalsreguleringens genindførelse sattes overhovedet ikke til behandling før juleferien. På samme måde behandlede Københavns borgerrorpresentation et af borgerrrepresentant Johs. Hansen fremsat forslag om udbetaling af dyrtidstilleg til socialbegende. Heller ikke det ville falde i tråd med regeringens almindelige, økonomiske bestrebelser.

Det lykkedes således de socialdemokratiske ledere at fejre den første jul under besættelsen i stolt forvivning om, at de havde bevaret hovedindflydelsen på fagforeningernes medlemsmasser. Det var selvligelig en trost for dem, men dog en ringe trost. Når de stadig havde hovedindflydelsen skyldtes det ikke, at medlemmerne godkendte deres politik, men simpelthen, at et flertal af medlemmerne endnu ikke var indstillet på at følge kommunisterne. Årsagerne hertil var dels de ældre socialdemokraters rent vanemessige loyalitet overfor deres parti, dels den voldsomme hetz mod kommunisterne i pressen og på åbne som lukkede mader. I virkeligheden grundede de socialdemokratiske lederes fortsat store indflydelse sig på rådvildguden hos medlemmernes flertal.

Endnu var arbejderklassen ikke politisk moden til at besvare reaktionens mange angreb med det store, samlede modangreb, men eftersommerens begivenheder i sagbevægelsen havde dog vist, at medlemmerne ikke var villige til uden protest og modaktioner at tage mod nedskæringerne, og det var derfor i dybeste overensstemmelse med folkets tanker, da Aksel Larsen på kommunisternes vegne

under finanslovdebatten rettede føt hårdt angreb på den socialdemokratiske politik og med styrke fastslag, at det er løgn og bedrag at forsøge at bilde befolkningen ind, at nation og folk, kultur og "egenart" vernes ved at gennemføre en politik, der giver til de rige og tager fra de fattige, som udhuler og underminerer folkets fysiske, politiske og moralske modstandskraft, og som giver alle struglere og reaktionære spekulanter hidtil ukendt grobund og basis.

Sæt kortene på folket og ikke på kongemagt eller andet folkefjendsk, det var kommunisternes parole. Og det var den parole, som førte udviklingen fremad.

"Hvad der end sker, det bliver folket, som kommer til at sige det sidste og afgørende ord om Danmarks skæbne og fremtid." Det var Aksel Larsens afsluttede ord. Og det var ham, som fik ret. Folket var utilbøjeligt til i det lange løb at fæste lid til og bringe ofre for opretholdelsen af den "nationale" samlings legende om de nazistiske trusler, som kun kunne besværges ved stadig nye ofre og stadigt nye afsavn fra nogenmands side. Under det kommunistiske partis fororskab skred den politiske modningsproces langsomt, men ubesværligt frem mod den dag, da folket tog Danmarks skæbne i sine sterke og sikre hænder.

7. kapitel.Bordet fanger

De første måneder af 1941 karakteriseredes af en øget aktivitet fra undertrykkerne, de danske såvel som de tyske. De mange lette sejre, der var vundet siden 9. april, skærpede appeteten. Tyskerne krævede stadig nye indrømmelser og stillede krav, som for alle burde have gjort det af med enhver illusion om, at løfterne fra 9. april ville blive respekteret. Men de "nationale" samarbejdende partier lå støt på indrømmelsernes kurs.

Hitler proklamerede i anledning af årsskiftet, at værnemagten i 1940 havde vundet gjorverdige sejre, som det kun sker een gang i historien, samt at "året 1941 vil se fuldbyrden af den største sejr i vor historie."

Ikke undfligt, at Stauning ved disse udsigter følte sig foranlediget til i sin nytårstale advarende at sige: "Nu har vi i den svundne tid lært at samle os om tidens opgaver, og fortsat belæring kan måske ventes".

En del af den bebudede belæring - omend måske ikke den Stauning i første række havde i tankerne - fulgte allerede næste dag, da indenrigsminister Knud Kristensen holdt sin nytårstale i radioen og fremsatte sit overraskende program for det nye år:

"Ingen klasse over den anden, ingen klasse under

den anden, men alle klasser side om side i et enigt, samfundsbetonet arbejde for fædrelandets vel..."

De samvirkende Fagforbunds formand, Lauritz Hansen havde jo allerede i eftersommeren 1940 på mødet i Gjernlev (side) tilstædt, at han følte både sorg og væmelse, hvergang ordet klassekamp nævnedes i forbindelse med fagbevægelsen, så de socialdemokratiske ledere var for så vidt klar til at imødegå Knud Kristensens forlangende og likvidere klassekampen. Et indledende skridt havde Lauritz Hansen allerede taget, da han d.... tog arbejdsgiverforeningens formand i hånden og sammen med ham gik til regeringen og bad den ved lov hindre en klassekampforetakelse som strejker, hvilket regeringen som allerede omtalt ikke havde noget imod.

Med sin nytårstale gjorde Knud Kristensens sig til fører for den reaktion, der blot ønskede klassekampvæbnet slægt arbejderklassen af hænde, for så meget des bedre selv at kunne føre klassekamp mod arbejderne uden at møde modstand.

Stillingen i Danmark ved nytårsskiftet var jo nemlig den, at Danmarks overklasse, ikke mindst landbrugets overklasse, økonomisk, politisk og på alle andre tankelige måder havde ranet til sig på det arbejdende og forbrugende folk folks bekostning. Efter kun otte måneders besættelse befandt den brede befolkning, de arbejdende såvel som de arbejdsløse i by såvel som på land sig i en økonomisk tilstand, der ikke lod sig forvarre væsent-

lig mere med "normale" kapitalistiske midler. Det var ikke første gang i historien, at man fra udbytternes og de herskendes side i en sådan situation gav sig til at tale om klassernes samarbejde eller endog deres likvidering.

Denne debat om "klassernes samarbejde" blev taget sædeles nädigt op på allerhøjeste sted i Tyskland og et tysk blad mente at vide, at den kloge Knud Kristensen var tiltankt sterre opgaver.

Men en sådan bemærkning afslørede kun, at tyskernes kendskab til, hvad der foregik i Danmark, var sædeles overgladisk. Et af Knud Kristensens store partiblade, venstrebladet Aarhus Amtstidende, vidste meget bedre besked. Det kommenterede den tyske formodning om de sterre opgaver, der var tiltankt Knud Kristensen, således:

"Ja, det er meget sandsynligt. Men i øjeblikket har vi en regering, som er udtryk for det danske folks enighed, og denne regering står Stauning i spidsen for.

Mod Stauning har Venstre i tidens løb haft adskilligt at indvende. Men i den nuværende situation står han som en fuldgod talsmand for dansk enighed, og den tillid, han nyder i danske arbejderklasser, gør ham særlig egnet til at føre an i den tilpassning, der markes særlig hårdt i små hjem, fordi det er de jævne forbrugsvarer, det kniber med.

Stauning ontalte selv i sin nytårstale statsministergeringen som en pligt, der var overdraget ham. En ordning, som fritog ham for pligten og vanskelighederne, ville rent politisk være højst urimelig."

Stort tydeligere kan det næppe udtrykkes, hvorfor helt reaktionen ikke/havde villet offre Stauning og socialdemokratiet i regeringen: Stauning og de socialdemokratiske ministre var særligt velegnede til at udføre de spise-

kammertyverier i fattige arbejderhjem, som var - og altid vil være - forudsætningen for at kapitalistklassens udbytte ikke beskæres. Udtalelsen er en tydelig understregning af Lening ord om, at de ledende ~~majører~~ højre-socialdemokrater altid

"på en eller anden måde får betaling for, at de forstærker kapitalismens magt ved at lappe på den, og for at de skal dysse folkekasserne i svn og holde dem borte fra den revolutionære kamp."

På baggrund af venstrebladets åbenhjertige udtalelse bliver snakken - såvel dengang som senere - om "klassernes samarbejde" også ganske letfattelig. Tiden, der fulgte, skulle stedse tydeligere afsløre, hvad dette "klassernes samarbejde", som de socialdemokratiske ledere ikke alene indlod sig på, men direkte gjorde sig til talsmænd for, indebar af ulykker for arbejderklassen.

Januar pristallet 1941 viste 151 mod den foregående oktobers 145. Det betød en stigning på 28% i forhold til januar 1940.

Det særlige pristal for tjenestemand viste en stigning der berettigede til 7 portioner reguleringsstilledeg, men hverken arbejdere eller tjenestemand fik tilmarmelsvis dækning for prisstigningerne.

Overenskomstsituacionen foråret 1941 fik det forløb, som kunne ventes efter alt, som var gået forud. I den udstrækning, arbejdspladsernes mænd og kvinder havde haft lejlighed til det, havde de sagt deres mening og

rejst krav. Det var krav om genindførelse af dyrtidsreguleringen af lønningerne - således som kommunisterne havde stillet forslag om i rigsdagen - om dyrtidstilleg til de arbejdsløse, som ramtes særlig hårdt. Den uro og utilfredshed, som gæredes indenfor hele fagbevægelsen fandt udtryk ikke alene gennem protestresolutioner men også gennem - endnu kun spredte - forsøg på at bygge en kampfront op, at smede den arbejderklassens enhedsfront som senere, da den før alt vor virkeliggjordes viste sig lige uimodståelig for de danske samarbejdsmænd som for deres tyske herrer.

Dansk Arbejdsmandsforbundsmedlemmer var blandt de hårdest rante. Af ca. 200 000 medlemmer var i København ca. 18 000 og i provinsen ca. 81 000 arbejdsløse, hvilket svarede til henholdsvis 37,0 og 52,2% af medlemmerne. Denne forfærdende arbejdsløshed fremkaldte ganske naturligt stor uro indenfor medlemernes rækker og hertil kom, at den af de socialdemokratiske ledere højpriste nødhjælpslov virkede sonderbrydende for arbejdsmændenes hele tarifsystem, idet snart sagt alt arbejdsmandsarbejde kunne inddrages under nødhjælpsloven, som fastsatte en løbetaling langt under den tarifmessige.

Allerede før årsskiftet var der blandt forbundets medlemmer indsamlet over 30 000 underskrifter på et krav om indkaldelse af en ekstra kongres i forbundet, hvorfra kravet om igangstællelse af arbejde til tarif-

mæssig betaling og den overenskomstmæssige arbejdstid skulle lyde. Skønt forbundets love bestemte, at 10% af medlemmerne, altså ca. 20 000, kunne kræve urafstemning om indkaldelse af kongres iværksat, sad forbundsledelsen ganske roligt de 30 000 medlemmers krav overhørigt. I begyndelsen af februar 1941 besluttede derfor en kres af arbejdsmænd med kommunisterne (Arend Jensen?) i spidsen at udsende et Åbent Brev til samtlige arbejdsmandsforbundets medlemmer, hvori de påviste den kapitulationspolitik fra Arbejdsmandsforbundets ledelses side, som havde ført til den fortrivlede situation for arbejdsmændene, og hvori man påny rejste kravet om indkaldelse af ekstraordinær kongres. (??)

Noget umiddelbart resultat gav disse anstrengelser vel ikke, men de tjente til at svejse arbejderklassen sammen, det var gennem alle disse fremsæd på den økonomiske og sociale front, altid med kommunister i spidsen, at grundlaget skabtes for den senere højt udviklede modstandsbevægelses egentlige kerne, den enige arbejderklasse.

Hertil kom, at disse aktioner tjente til at afsløre de socialdemokratiske lederes dobbeltspil overfor arbejderne. Thi samtidig med at disse ledere beklagede sig og protesterede mod forringelsen af arbejdernes levevilkår, var de selv med til at gennemføre lovene dérom på rigsdagen og sørge for at lovene senere praktiseredes efter deres ordlyd, og at alle som

talte derimod udråbtes som kommunister, som urestif-
ters og landsskadelige elementer og forfulgtes i det
omfang, det var muligt. Efter den 22. juni, da det
kommunistiske parti var blevet forbudt, fandt en
række socialdemokratiske faglige såvel som politiske
ledere let anledning til at bekæmpe deres kommunisti-
ske modstandere ved simpelthen at angive dem til
tyskerne.

Daværende formand for De samvirkende Fagforbund,
Lauritz Hansen, leverede i Socialdemokraten for 12.
februar 1941 et skoleeksempel på socialdemokratisk
demagogi. Efter først at have påvist resultaterne
af det forråderi han i sin egen skab af formand for
De samvirkende Fagforbund selv havde begået overfor
arbejderklassen og opgjort dette til i penge at an-
drage godt 17 kr. pr. uge for mandlige og 11 kr.
for kvindelige arbejdere, forsikrede han, at det
for alt i verden var hans agt at fortsatte samarbej-
det med kapitalisterne. Han udtalte bl.a.

"Vi støder ikke i nogen krigstrompet, vi blæser
ikke til oprør og opsigelse af samarbejdet, men
vi siger alvorligt til andre befolkningsslag
og først og sidst til arbejdsgiverne, se lidt
noje på de foreliggende kendsgerninger, og det
vil være en dobbelt triumf for hele det stolte,
frie Danmark, hvis vi virkelig kan løse den
opgave at dele byrderne på en mere rimelig vis.

Jeg kan gentage: Danske arbejdere er fortsat
parat til at tage deres del af dagens byrde, men
vi er næst dertil, hvor de må fordeles lidt mere
retfærdigt."

Man forstår så godt, at den flok grædige kapita-
lister som fra krigens første dag havde været indstil-
let på at skære sig en virkelig fed bid af kagen,

ikke lod sig skremme af disse yndelige sprællemandsfagter. Og til yderligere beroligelse for de herrer arbejdsgivere føjede dansk arbejderbevægelses forstemand til, at dersom man ikke kunne blive enige med arbejdsgiverne i den foreliggende overenskomstsitusation

"Så skal spørgsmålet ifølge gældende lov for fællesudvalg og forligsnævn, og skal afgørelsen til sin tid træffes der - falder der et meget tungt ansvar på forligsnævnets skuldre."

Det kongelige socialdemokratiske forligsnævn tog sig imidlertid ansvaret ulige lettere end Lauritz Hansen syntes at forestille sig muligt. Den 4. marts afsagde det af Lauritz Hansen og arbejdsgiverforeningens formand udtænkte og af kongen udnevnte formandskab sin kendelse og med den blev, som det var at vente, et nyø slag tilføjet arbejderklassen. Det lykkedes ganske vist - eller måske rettere selvfølgelig - Social-Demokraten den 5. marts at fremstille kendelsen som en sejr for arbejderklassen, men udtrykt i tal gav "sejren" kun arbejdernas dækning for en fjerdedel af de stedfundne prisstigninger, og kravet om genindførelse af de kvartårige reguleringer blev ikke imødekommen.

Tjenestemændene gik det ikke bedre. Efter et møde med finansminister Vilh. Buhl gik de socialdemokratiske ledere af tjenestemandsorganisationerne ind på i stedet for 7 portioner reguleringstilleg at lade sig nøje med 3 1/2 portion.

Arbejdsgiverne var dog ikke tilfredse hermed. Tilbage stod endnu ordningen af landarbejdernes løn- og arbejdsforhold. Skønt landbrugets officielle forrentningsprocent på dette tidspunkt var 6,7% og for storlandbruget væsentlig mere, havde landarbejderne af alle Danmarks arbejdere hidtil været de slettest behandlede hvad såvel løn som arbejdstid angik. Med det af krigen nødvendiggjorte store og relativt godt betalte arbejde i tørvemoserne frygtede det store landbrugs repræsentanter for, at deres faste, men underbetalte arbejdere skulle søge til mosen eller lignende steder, hvor de kunne tjene en større løn, og man gav den socialdemokratiske arbejdsmønster Kjærhol ordre til at drage omsorg for, at sligt ikke skete. Hr. Kjærhol var ikke sen til at finde en ordning, som imødekom godsejernes krav. Den 27. marts forelagde han folketinget forslag til "Lov om sikring af landbrugets arbejdskraft" eller, som den kommunistiske ordfører, Aksel Larsen med rette bemsynte den: Lov om stavnsbåndets genindførelse i Danmark, thi lovens paragraf 2 bestemte kort og godt, at ugifte arbejdere under 25 år fra landkommunerne ikke måtte henvises til arbejde udenfor landbruget, med mindre det godtgøres, at de ikke kan få arbejde ved landbruget. Lovforslaget modtages med stor tilfredshed af de samme landbrugsrepræsentanter som ikke to år forinden med andagtsfuld bøven i stemmerne havde fojret 150 årsdagen for stavnsbåndets ophevelse.

Men storlandbruget fik mere end stavnsbundet sine arbejdere. Samme dag som Kjærhol forelagde forslaget om Stavnsbåndets genindførelse, sluttede handelsminister Halfdan Hendriksen aftale med sukkerroedyrkerne om en forhøjelse af prisen, som betød ~~en~~ omrent en fordobling i forhold til færkriegsprisen, og gav dyrkerne godt 20 mill. kr. Og som en slutsten på dette forårs overenskomstforhandlinger kom så den 7. april det kongelige forligsnævns kendelse for landarbejderne, der betød en ny triumf for socialdemokratiets og samlingsregeringens "sociale linie", idet nævnet tilkendte landarbejderne et tillæg på 90 øre om dagen, hvilket/gav dem ikke dækning for blot en fjerdedel af de stedsfundne prisstigninger.

Samtidig forberedte figsdagen en ændring af prisloven som så at sige legaliserede alle prisstigninger derved, at man tillod industrien at belaste en varepris med samtlige omkostninger siden krigens udbrud, hvorved kapitalisten sikredes samme fortjeneste som før krigen - almindeligvis mere - mens arbejderes og tjenestemands fortjenester forringedes som følge af de mange prisstigninger, der ikke efterfulgtes af tilsvarende lønstigninger.

Men bordet fangede. De socialdemokratiske ledøres altfor ivrige samarbejde med kapitalisterne under samarbejdets forlorne parole krævede sin pris, og det var - som altid - småfolk, der kom til at betale. Ikke tilfreds

med de store sejre arbejdsgiverne allerede havde vundet med hensyn til arbejds- og lønforhold, stavnsbånd for landarbejdere, forringelse af huslejelovgivningen og frit slag for prisstigninger gik reaktionen nu til angreb på den sociale lovgivning, som altid havde været den en torn i øjet.

Statsminister Staunings nære ven, den "gode danske mand", skibsreder A.P. Møller angav marchretningen ved π i en artikel i Berlingske Tidende (25/2-41 ?) at forkynde, "at højt leve niveau er en forbandelse, ikke en velsig-nelse". Skibsrederen havde umiddelbart efter 9. april 40 vakt forargelse i vide kredse ved at udbetale sig selv 25% i udbytte, så han talte formentlig af erfaring.

I april nedsatte regeringen et udvalg, som inden 1. september skulle fremkomme med fælles forslag til revision af hele socialloven. Og for at sikre en gnidningslös og virkningsfuld sønderbrydning af de goder, arbejderklassen havde tilkæmpet sig gennem tre generationer, blev arbejdsminister Kjærbel gjort til udvalgets formand. Reaktionen lagde ikke skjul på sine hensigter. Fra kon-servativ side ønskede man gennemført, at socialhjælp ikke måtte ydes, uden at der leveredes tvangsarbejde i stedet, hvilket jo i virkeligheden indebar, at man ønskede lønningerne presset ned til socialhjælpens sultegrænse. Den stadigt voksende hær af arbejdsløse, som efterhånden var berøvet næsten enhver form for hjælp, skulle tjene til at lette processens gennemførelse.

Ydermere var venstre og konservative enige om, at arbejdsløshedskasserne organisatorisk og administrativt skulle løsrives fra fagforeningerne, hvorved de håbede at ramme hele fagbevægelsen i hjertekulen, idet de regnede med, at når først arbejdsløshedsforsikringen var forvandlet til noget fagbevægelsen helt uvedkommende, ville organisationsprocenten i fagforeningerne gå stærkt tilbage, og ~~banen~~ banen ville hermed være fri for nye angreb på arbejdernes levefod.

Man må holde sig for øje, at hele denne il-march mod elendigheden for småfolks vedkommende skete til akkompagnement af også bevillinger til storlandbruget og proklamering af udbytter, som kun i ringe omfang generedes af den såkaldte lov om udbyttebegrensning. Priserne steg og hamstrerne benyttede sig af den manglende rationering på f.eks. tekstiler til at sikre sig (Eks ?) landets forråd af gode varer.

På denne baggrund kan det næppe undre, at stemningen i befolkningen var bitter, og da det kommunistiske parti, som gjorde sig til talsmand for folkets interesser og som udfoldede målbevidste bestræbelser for - som f.eks. ovenfor omtalt indenfor arbejdsmændene - at samle og lede modstanden mod denne udvikling, forsøgtes selvfølgelig fra samarbejdspartiernes side ethvert middel for at miskreditere kommunisterne, lagge dem for had og boykotte deres arbejde. Den annoncboykot, som under finlands-krigen var sat ind mod den kommunistiske presse opret-

holdtes omend uden den tilsigtede virkning, idet pres-sens oplag steg dag for dag og uge for uge, mens bladets venner gennem en "garantfond" sørgede for, at der til-førtes bladene erstatning for de mistede annoncer.

Efter 9. april, hvor grobunden for rygter og alle-hånde mistænkeliggørelser var særlig frodig, optog de socialdemokratiske ledere en ny "kamp"-metode. Mandag den 17. februar 1941 kunne man således i Social-Demokra-tten læse et referat af folketingsmand Alsing Andersens tale ved stiftelsesfesten i en socialdemokratisk fore-ningshus, hvor Alsing Andersen bl.a. havde udtalt:

"De smågrupper, der havde troet, at krigens tryk kunne bruges til spekulation i splittelse, har oplevet dyb skuffelse. Det gælder både Fritz Clausens og Aksel Larsens yderpartier, hvis man overhovedet mere kan tale om "partier" i denne forbindelse. De har spekuleret i situationen med samme hensynsløshed og med de samme mistænkelig-gørelser. Med stor energi har de begge sat deres angreb ind først og fremmest mod socialdemokratiet. Til tider har der været et helt kapløb mellem dem på dette område."

Udtalelsen er karakteristisk såvel for metoderne, der anvendtes, som for visse ledende socialdemokraters mang-lende evne - eller vilje - til at erkende kendsgerninger.

Som formand for Danmarks kommunistiske Parti proteste-rede Aksel Laassen den 19. februar i et åbent brev i Ar-bejderbladet mod disse påstande og spurgte bl.a.:

"Hvad har De ment med de pågældende udtalelser? Hvorledes skal de forstås? Hvad er det, De vil beskylde vort parti for?"

Alsing Andersen svarede ikke, men fortsatte sin hvi-ske- og tilsmudsningskampagne indtil han september 1943

omsider fik lejlighed til åbent at udtale sin mening om kommunisterne og deres arbejde for Danmarks befrielse i sit berømte cirkulære efter regeringens afgang den 29. August (se side)

Hvad bemærkningen om Fritz Clausens parti angik havde den mere hold i virkeligheden. Den 18. februar udsendtes en "officiel" meddelelse, hvoraf fremgik, at Clausen partiet var sprængt, idet en række af dets kendte folk havde meldt sig ud og dannet et nyt parti "Den danske Front". Nogle dage senere trådte den ene af partiets tre rigsdagsmænd, smed Th.M. Andersen ud for sammen med retsstatsmanden Svend E. Johansen og Victor Pürschel at danne "Dansk Folkeparti". Det blev ikke de sidste sprængninger i kampen om benene indenfor landsførerenes parti. Fritz Clausen strittede imod så godt han formæde. I midten af marts opløste han de nationalsocialistiske faggrupper - bl. hvilke navnlig godsejrer- og politigruppen havde tiltrukket sig offentlighedens opmærksomhed - og lod dem afløse af en såkaldt "arbejdsfront" efter tysk mønster, hvorved han håbede at få tag i de mange danske arbejdere, som af regeringen anvises arbejde i Tyskland samt i de endnu flere, som beskæftigedes ved tysk arbejde i Danmark. Heller ikke "arbejdsfronten" opnåede dog nogensiden at gøre sig bemærket på anden måde end ved sin uheldige, ofte direkte latterlige fremtræden.

Myten om det fremsturmende parti, der så at sige hver

dag stod "lige foran magtovertagelsen" blev således hurtigt brudt - ikke takket være samlingsregeringens indsats, men som følge af befolkningens sunde indstilling og evne til at skelne sort fra hvidt. Derimod lykkedes det ikke de samarbejdende politikere - trods megen moje - at få standset det kommunistiske partis vækst. Som yderligere kendetegn på de metoder, hvormed "demokratiet"s og "danskheden"s forkæmpere arbejdede, kan anføres, at folketingen ved finanslovens 3. behandling i marts 1941 med alle stemmer forkastede et kommunistisk forslag om at bevilge Martin Andersen Nexø en livsværig hædersgave, samtidig med at man bevilgede dansk nazismes store skjald, forfatteren Valdemar Rørdam en sådan livsværig hædersgave.

Socialdemokratiet havde ellers ikke tidligere næret for store tanker om Valdemar Rørdam. I sin bog "Dansk Digtning" havde den socialdemokratiske kulturs ypperste præst, cand. theol. Julius Bomholt nogle år i forvejen karakteriseret Rørdam bl.a. således:

"En nærmere undersøgelse af hans utroligt mange digtsamlinger vil iøvrigt vise en dansk gennemsnitsborgers udvikling... der er ingen overraskelser i denne borgerlige udviklings linje, ejheller i digtene".

Umiddelbart før finanslovsbehandlingen havde hr. Bomholt imidlertid i to kronikér i Social-Demokraten aflagt bevis for, at han i de mellemliggende ti år havde lært at vurdere den borgerlige udviklings digter. Kronikerne handlede om Valdemar Rørdam, og Jul. Bomholt svang sig op til bla. følgende passager:

"Valdemar Rørdam er den store ekspansionslyriker i det 20. århundredes danske lyrik, hans nærmeste felle er Johs. V. Jensen..... Han sprængte den harmoniske stemningslyrik, som halvfeuerne lunede sig i og lod de i farten indsamlede indtryk hægle ind i stroferne... Der er rigeligt med lyn og ild og flammer i Rørdams poesi, men hellere en lyrik, der knitter, end en vag og passiv n ⁿ poesi... Han har givet den danske fri-luftspoesi det store pust." Ja, Jul. Bomholts gør sig endog de største anstrengelser for at udnytte Valdemar Rørdam til en genial arbejderdigter: "Han kan ikke fornægte industrien, vort eget århundredes gigantiske arbejds-ekspansion, arbejdets veldige rytmе."

Det var ikke Valdemar Rørdam, som havde forandret sig i de mellemliggende ti år. Han var den samme usikre og brahdrende lyriker nu som før. Men socialdemokratiets "kulturpolitik" havde skiftet kulør. Partiet var blevet et nationalistisk samlingsparti og måtte følgelig ændre sin holdning til de nationalistiske skriblere. Med hr. Bomholts vandelsattest for Rørdam liggende foran sig faldt det derfor heller ikke de socialdemokratiske folketingsmænd vanskeligt at vrage arbejderklassens store digter, Martin Andersen Nexø til fordel for den småborgerlige, reaktionære lejlighedsdigter Rørdam.

Denne idelige forfølgelse af kommunisterne med alle midler og på alle områder var selvsagt ikke ganske uden resultat. Vel havde den ikke det tilsigtede resultat, nemlig helt at udslette det kommunistiske parti, men på mange hæderligt tankende mennesker virkede den i første omgang skæmmende, således at partiets vekst foregik langsommere end dets politik berettigede til. Den største vanskelighed under besættelsens første del bestod i, at partiet stort set kun opnåede direkte forbindelse med enere - og mange af disse var endda bange for kommu-

sterne. Men det arbejde, som blev gjort i denne første tid bar frugt. Efterhånden som tiden gik prellede samarbejdspartiernes skrämmekampagne fuldstændig af mod virkelighedens hårde hendsgerninger som i et og alt bekræftede kommunisternes forudsigelser, og den jyske befolkning forstod omend langsomt, at den vej der skulle gås, var kommunisternes vej, dersom freden og friheden skulle genvindes.

Det skal ikke bestrides, at samarbejdspolitikerne gjorde, hvad de formåede for at bekræfte denne opfattelse. Året 1941 indleedes med den såkaldte "nytårskrise". Den tyske gesandt von Renthe-Fink havde den 27. december 1940 i en samtale med udenrigsminister Scavenius forlangt, at statsminister Stauning skulle ersattes med en anden. Stillet overfor dette krav, som truede selve det udbytterige samarbejde samarbejdspartierne imellem, fattede man pludselig det modk som befolkningen havde spejdet efter ved så mange tidligere lejligheder, hvor der syntes ulige ~~ikke~~ større brug for det, og sagde nej. Om aktionen var rejst af Renthe-Fink personligt eller om Berlin stod bag er ikke oplyst, men iafald havde det danske nej præcis den virkning, som måtte forudsses, og som mangt et andet nej også ville have haft, om blot regeringen havde turdet bringe det over sine leber. Aktionen blev afblæst!

Det var dog langt fra, at regeringen hentede styrke til fortsat modstand mod tyskerne af denne billige sejr.

Tvertimod må man vel sige. Meget tydede på, at man var blevet så benovet over den udviste imødekommenhed, at man i tiden fremover næppe vidste, hvilket ben man skulle stå på for at være besættelsesmagten tilpas. Indrømmelse fulgte på indrømmelser, skrabud på skrabud, med Stauning og de øvrige ledende socialdemokrater i spidsen, Scavenius siger herom:

"Da jeg i et ministermøde gav meddelelse om... at demarchen var vel afblæst, men at det var umuligt at sige, når farene for de danske nazisters indflydelse dukkede op igen, var derforslag af Stauning enighed om, at man måtte søge at bevare det resultat og den hvilepause, man nu havde opnået, således at man undgik at udmøke besættelsesmagten, men tvertimod - når der gives lejlighed dertil - fremsatte beroligende udtætelser og sagte at forsørge industriens arbejde for Tyskland." (Erik Scavenius: Forhandlingspolitiken under Besættelsen, side 96)

Og handling fulgte for en gangs skyld på ord. Som tidligere omtalt var Christmas Møller den 3. oktober efter tysk ønske trådt tilbage som handelsminister. Men hermed var man ikke tilfreds. Det betød nemlig ikke, at Christmas Møller samtidig ophørte med sin antinazistiske virksomhed. Tvertimod holdt han endnu hyppigere møder rundt omkring i landet, hvor han kritiserede ikke alene tyskernes men også regeringens politik og netop omkring årsskiftet drøftedes fra kommunistisk side med ham muligheden for udgivelsen af et uge- eller månedsblad, hvori danske tanker kunne komme til udtryk, banlyst som de var fra hele den øvrige presse med undtagelse af Arbejderbladet. Den 8. januar fremsatte den tyske gesandt krav om, at Christmas helt skulle fjernes fra det offentlige liv, og allerede den 10. januar nedlagde

Christmas's og
Staunings.
 breve.

(De 5 lange år
side 209)

han sit folketingsmandat og samtlige sine politiske
hverv.

Nogle få dage efter mødte tyskerne op med nye krav,
dels om udlevering af de danske torpedobåde, som den
tyske storadmiral Raeder havde brug for, dels om en
skarpelse af den danske straffelov.

Den 15. januar 1941 meddelte den tyske gesandt mundt-
lig udenrigsminister Scavenius, at den tyske regering
anskede 6 større og 6 mindre torpedobåde stilles til
rådighed. Fra regeringens side ytrede man betenkelskab,
men den 22. januar mødte den tyske gesandt op med en
sålydende note fra den tyske regering:

"Rigets befuldmægtigede er blevet instrueret om
med største eftertryk at gentage, at rigsregerin-
gen ubetinget må insistere på, at de danske torpe-
dobåde stilles til dens rådighed. Den af rigsre-
geringen i så henseende truffne beslutning er defi-
nitiv og kan ikke ændres." (Samme, side 108)

Den danske regerings svar fulgte prompte. Det blev
afgivet samme dag og lød:

"Regeringen har samtykket i, at torpedobådene
stilles til den tyske rigsregerings rådighed.
Forsvarsministren er blevet bemyndiget til at
ordne gennemførelsen af sagen i enkelheder."
(Samme sted, side 108)

Evelse gør mester, og med samme elegante hurtighed
gennemførtes skarpelsen af den danske straffelov, even-
habet med tilbagevirkende kraft. Dette sidste, som
var noget ganske nyt indenfor dansk straffelovgivning
og som senere, da modstandsbevægelsen krævede det
gennemført overfor besættelsestidens unationale ele-
menter afstedkom de største diskussioner og bekymringer,
gennemførtes, da det gjaldt om at opfylde et tysk

Se parl. Kom.
"Det havde ikke
været den tyske
regerings hensigt
at lade det komme
til en krig?"

forlangende, af den danske rigsdag på mindre end 1 1/2 time. To danske officerer, oberstløjtnant T.P.A. Grum og lejtnant i reserven A.G.K. Jessen var i Tyskland blevet grebet i spionage for "Tysklands fjender", og kunne ifølge tysk lov dømmes til døden.

De samme regerings- og rigsdagsmedlemmer, som senere med største sindsro - ja for enkeltes vedkommende vel endda med anerkendehed tilfredshed - så på at danske arbejdere dømtes til døden for at have arbejdet for deres lands befrielse, fik mere end travlt nu, da det gjaldt to officerer, som havde arbejdet i en fremmed magts spionagetjeneste. Den 17. januar 1941 kl. 14 forelagde justitsminister Harald Petersen folketinget forslag til midlertidigt tillæg til borgerlig straffelov, og kl. 15,30 var det besluttet at skarpe straffen for spionage og sabotage til fængsel på livstid i grovere tilfælde også selvom forbrydelsen var begået udenfor Danmarks grænser og som nævnt med tilbagevirkende kraft.

Med sædvanlig gavmildhed gik man ydermere med til en vde komm. ordet?) bestemmelse om, at den der udbreder rygter, som er de var ikke nformeret om, egnede til at skade landets interesser i forhold til vad sagen drejde sig om.) udlandet, straffes, selv om udbredelsen ikke sker of- fentlig, med bøde eller hefte eller med fængsel indtil 1 år.

Den 25. januar kunne justitsministeriet forkynde, at

"Som et bevis på det gode og tillidsfulde forhold, der hersker mellem den tyske varnenagt og de danske myndigheder, tilbød den øverstbefalende for de tyske tropper her i landet i sin egenskab af rettergangsschef at afgive denne sag til på- dommelse af dansk ret...."

og "dansk ret" havde derefter idømt Orum fængsel på livstid, Jessen 14 års fængsel samt en sekondlsjtnant og en reservehåndværker henholdsvis 8 og 3 år. Den 28. januar meddelte Arbejderbladet yderligere i en fed overskrift: "De dømte officerer smides ud af hæren."

Mens udleveringen af torpedobådene, fjernelsen af Christmas Møller og skærpelsen af straffeloven må betegnes som de væsentligste tyske erobringer i disse forårs-måneder, var de dog ikke de eneste. Det socialdemokratiske blad Demokraten i Århus blev som følge af en artikel om nytårskrisen forbudt i tre dage - redaktørerne var åbenbart selv så forbløffede over den dristighed, de havde udvist, at de blankt gav afkald på alle juridiske formålitter i forbindelse med forbudet og nøjedes med at efterkomme en henstilling fra politimesteren i Århus om standsningen. Til trods herfor eller måske netop som følge heraf mødte tyskerne op med et nyt krav gående ud på, at begge redaktører skulle fjernes. Man fik dog en ordning i stand, hvorefter bladet betalte en bod på 10 000 kr. mod at begge forblev ved bladet, den ene degraderes dog til medarbejder. En tysk aktion mod redaktør Schoch, Nationaltidende, måtte opgives, idet bladets bestyrelse simpelthen erklærede, at bladet ville opnå at udkomme, dersom redaktør Schoch blev fjernet. Det tyske "lofte" om ikke-indblanding i danske forhold gav sig isvrigt de forskelligste udslag. Der blev nedlagt forbud mod anvendelse af udtrykket "Clausenister" om

om de danske nazister ligesom det blev forbudt at betegne Hitler og Mussolini som diktatorer. Og da dr. Vilhelm la Cour, som tyskerne længe havde haft kig på, i begyndelsen af april udsendte en pjece, hvis væsentlige indhold var en oversættelse af den tyske filosof Fichtes "Taler til den tyske nation", som var holdt i 1807, mens franske tropper havde besat hele Tyskland, gik det besættelsesmagten så sterkt på nerverne, at der blev nedlagt forbud mod at omtale og citere pjeden, medens dens forfatter og forlæggeren, Arne Sørensen, idømtes henholdsvis 80 og 60 dages hæfte.

Det, som irriterede tyskerne, var - for at anvende Meissners ord til Stauning under den såkaldte nyårs-krise - at regeringen ikke formæde at bane vej for en politik "efter de retningslinjer, statsministeren anvender, når han taler." Hverken tyskerne eller regeringen syntes at forstå, at det jævne folk udmarket er i stand til selvstændigt at tanke og vurdere og ikke blindt følger de retningslinjer en statsminister stikker ud. I disse forårs måneder blev der anvist befolkningen to veje. Statsminister Stauning arriste i et par store talej sin og de samarbejdende partiers vej. Kommunisterne fremlagde på et folkestøde i Forum deres vej. Der skulle gå to og et halvt år før de samarbejdende partier om sider tvunget af kendsgerningerne hårde slag gennem deres hovedkulds flugt den 29. august 1943 med ellerx mod deres vilje måtte erkende, at det var kommunisternes politik, som

havde sejret.

Den 19. januar 1941 talte statsminister Stauning på et politisk fælles møde i Fyns Forum om tidens krav til det danske folk. Han udtalte bl.a.

"Vi må forberede os på at kunne indgå i det Europa, som sikkert vil være anderledes efter krigen end før. Nyordningen vil stille krav til Danmark som til andre lande, men deri ligger dog ingen ulykke.... Det er klart, at Europa vil undergå en udvikling, og Danmark må som andre nationer gå ind i nye baner for samvirke og samhandel, men dette vil næppe falde svært for Danmark, thi i svundne tider har vi haft en betydelig samhandel med Tyskland, og dertil er erhvervslivet og befolkning fremdeles rede."

Efter et afsnit om nødvendigheden af arbejderklassens og navnlig det nationale sammenhold fulgte en ny bekrefteelse til den nye tid:

"Men i alt dette ligger ingen svindning af deltagelse i den nyorientering, som vil blive følgen af den store omvæltning, der finder sted eller allerede har fundet sted; der må for et lille, flittigt, virkelystent folk være muligheder for samvirken med det store tyske folk, der er berømt for flid og dystighed. I så henseende kan der ikke være tvivi, når freden er sikret, vil et nyt virksomt liv begynde, og det danske folk skal nok finde og udfylde sin plads."

(Bes. Fakta side 175-76)

Den underkastelsens filosofi, Stauning her på de samarbejdende partiers vegne prædikede, uddybede han på et møde i Studenterforeningen den 8. marts, dagen efter at rigsminister Goebbels ved et pressemøde i Berlin overfor den udenlandske presses repræsentanter havde erklæret:

"Det er en selvfolge, at Tyskland i det nye Europa skal have den dominerende stilling og indflydelse, for det tyske folk har langt den største evne til at organisere. Tyskland skal være kurator, således at et vink fra Berlin er tilstrækkeligt til at skabe orden. Men isvrigt har de små stater intet at frygte. De vil beholde deres selvstændighed. Kun på det erhvervsmæssige, montmæssige, militærpolitiske og udenrigspolitiske område må ledelsen være fælles og bestemmes af Tyskland, ellers kan de enkelte lande indrette sig ganske som de vil."

Den frihed, Goebbels levnede de små lande virkede

ikke synderligt dragende på almindelige mennesker, men fra Studenterforeningens talerstol lød dagen efter Stauningslybe rost som et uhyggeligt ekko af rigsministerens tale. Stauning sagde bla.

"Forskellige staters ophævelse igennemvundne år og udviklingen nu under krigen viser, at Tyskland indtager pladsen som den centrale magt, og den vil også angive visse hovedlinjer både af kulturel og økonomisk art i fremtiden..... Det er mit indtryk, at Tyskland har visse planer, der ikke blot sigter efter øjeblikkelig nyordning, men efter en blivende europæisk nyordning, der skal være rådende ud i fremtiden. Denne nyordning vil kreve et samarbejde indenfor Europa, og linjen vil være den fra Tyskland kendte planekonomi, der sikkert rummer betydelige fordele fremfor den planløshed, som har været rådende hidtil som bestanddel af det liberalistiske samfund, der i udpræget grad bygger på egoismen - altså erhvervs- og samfundsegoismen..... Naturligvis kan en sådan udvikling nødvendiggøre ændringer i de tilvante forhold, men det kan ikke være afgørende, og jeg ser det i hvert fald som opgaver, vi stilles overfor, og som skal løses. Bedst vil det være, om man roligt og villigt medvirker til den tilpasning, jeg her har antydet, når tiden dertil er inde, og den vil ikke være så afskreckende, som nogen måske vil synes."

Skønt det var arbejderne, som måtte betale krigen og besættelsen, fandt statsministeren dog kun anledning til at være tilfreds:

"Man må, hvor smerteligt det kan være, at arbejderne må betale de indtræde prisstigninger, uden at få tilsvarende lønstigning, være tilfreds med, at endnu er inflationen holdt ude, og man må håbe, at det kan lade sig gøre fremdeles."

Alt havde statsministeren dog ikke opgivet, idet han forsikrede:

"Derimod tror jeg på forsikringen om frihed og uafhængighed for landet, en af Europas ældste nationer, jeg tror på bevarelseren af vort sprog, ~~xxx~~ af konge, af flag og forfatning. Og det vil være en styrke i troen herpå, når vi til sin tid frit indlader os i de forhandlinger om overenskomst, som tiden vil kreve."
(Bes. Fakta, side 179-180).

Efter statsministerens opfattelse skulle altså sproget, kongen og forfatningen være, hvad der blev tilovers af det fordums Danmark, når først den tyske nyordning var gennemført tilbunds. Selvom Stauning og hans kres forsikrede, at det ikke ville være "så afskreckende" gav denne tale dog et lige så klart som uhyggeligt billede af den kortsynede kompromispolitik, som navnlig efter kongressen i Ålborg 1930, havde vundet indpas i socialdemokratiet, hvis samlingsmarke Stauning var.

I foråret 1941 trådte denne tysk orienterede gruppe åbent frem gennem udgivelsen af tidsskriftet Globus, hvis første hafte udsendtes i maj. Blandt bidragyderne var renegaten Aage Jørgensen, Harald Bergstedt, kontorchef i arbejdernes erhvervsråd, Niels Lundberg, Gudmund Hatt, Henning Dalsgård, formanden for De samvirkende Fag forbund, Lauritz Hansen og statsminister Stauning - en smuk buket af ledende socialdemokrater, hvortil i senere numre kom navne som Karl Bjarnhof, Gunnar Larsen og den tidligere sekretær i snedkerforbundet og formand for den socialdemokratiske "Karl Marx Klub", Axel Berg, samt dennes bror, sekretær i De samvirkende Fagforbund, Ernst Berg.

Harald Bergstedt, som senere fandt hjem til det nazistiske Fædreland, skrev heri et par kroniker 7. og 8. november 42 (eller 43?), hvor han om tidsskriftet bl.a. siger:

"Vi måtte have et talerer for den stauningske linie."

Bladet blev ifølge Bergstedt startet af "Journalister, offervillige forretningsfolk, Stauning nærstående krese,

deriblandt selve medarbejderen fra hans studenterforenings tale", og "hele materialet fra første til sidste lap blev forelagt Stauning personligt oppe i statsministeriet. Han bifaldt det altid."

Axel Berg gik også til nazipartiet og proklamerede i Fædrelandet den 20/3 (år?): "Vi står nu på tørskelen til et nyt afsnit i Europas historie, som betyder socialismen i vor tid. Den nationale revolution i Danmark vil blive indledningen til et gigantisk socialt reformværk, som samtidig helt vil afsløre demokratiets bedrag. DNSAP vil blive den politiske fallesnævner, der gør regnskabet op med det reaktionære demokrati."

Alle medarbejderne i kresen synes dog ikke at være gået til sagen med samme frejdighed. Således erklærer Lauritz Hansen efter befrielsen, at når han satte navn under en artikel i Globus, skete det efter aftale med Th. Stauning, der selv havde en artikel i samme nummer. Det var Ernst Berg, De samvirkende Fagforbunds sekretær, som var "forbindelsesofficer", og det var isvrigt ham, der skrev artiklen, slutter Lauritz Hansen.

Isvrigt synes der indenfor socialdemokratiets ledelse også at have været krese, som ønskede forsigtigt at tage afstand fra denne nazificering af partiet, idet man rimeligvis fandt den for farlig af hensyn til velgerne. Hartvig Frisch fortæller, at da det først udkomme nummer af Globus blev drøftet i et socialdemokratisk partiråd, kritiseredes Lauritz Hansens og Staunings medvirken:

"Stauning brummede noget om, at han jo altid havde interesseret sig for planøkonomi, men da et af partirådets medlemmer gjorde gældende, at partiet indtil nu under besættelsen nok havde kunnet diskutere forskellige grader af opportunisme, men at der her var tale om to forskellige slags politik, svarede Stauning lavmalt: "Ja, der er vel to forskellige slags politik". (H.F.: Danmark besat og befriet, bind I, side 153)

Jo, der var to slags politik. Staunings og samarbejdsregeringens politik hed: samarbejde, underkastelse, ubetinget lydighed overfor nazisterne.

Der var ganske vist ikke altid fuld enighed indenfor regeringen og samarbejdspartierne om de skridt, som blev foretaget, men de som var uenige med regeringen havde aldrig mod til åbent at gå imod samarbejdspolitiken, de nøjedes med at protestere bag tæt tillukkede døre og derefter sanktionere det, der skete. Et memo-randum, som ministeren for offentlige arbejder, Gunnar Larsen, den 18. februar 1941 sendte arbejds- og socialminister Johs. Kjærhol, vedrørende samråd med folketings udvalg til behandling af lovforslaget om den af tyskerne forlangte motorvej fra Rødby Havn til Guldborgsund, fortæller ikke alene om hvormeget "modstanden" mod regeringens politik var verd, men tillige om den åbenbare foragt hvormed ministrene i bevidstheden om at have nazisterne bag sig, behandlede "folkets kårne mand", som troligt fandt sig i det. Cementministeren skriver:

"Torsdag den 13. februar kl. 14 var jeg til samråd med fuxkk folketingets udvalg til behandling af motorvejen på Lolland.

Som ventet var der vildt oprør i udvalget og almindelig modstand mod i det hele taget at anlægge en facadeløs automobilvej. Modstanden var

serlig stark fra venstres side (de lollandske bønder ville jo ret naturligt nødigt af med deres gode jord! - Red.), men denne modstand spredte sig ganske naturligt til de andre herrer.... Jeg erklarede... at vejens dimensioner, således som forelagt i forslaget, var væsentlig større, end jeg ville have bragt til forslag, hvis der ikke var udenrigspolitiske hensyn at tage. Således som forholdene lå, var der imidlertid ikke andet at gøre end at vedtage loven i den form, hvori den var forelagt.... Jeg fortalte ligeledes d'herrer, at de tyske krav oprindeligt var gået ud på at bygge en motorvej lige fra Kødby til København, inklusive en ny Storstrømsbro, hvilket meget først fik udvalget til at besvime."

(Kliche:
G.L. med
spæden.)

Udvalget besvimedede dog ikke. Det bevarede fatningen og tyskerne fik det, som de ville have det. Vejen blev bygget. Endnu

Endnu et eksempel fra disse måneder kan tjene til belysning af regeringens ~~xxx~~ servilitet overfor nazisterne. I april 1941 aflagde den tyske SS-chef Himmler et kortvarigt besøg i København. Herunder havde han i Kastrup lufthavn en samtale med den danske rigspolitichef Thune Jacobsen. Straks efter samtaLEN nedskrev Thune Jacobsen et referat, hvor det hedder:

"Efter at have hilst på mig, udtalte Reichsführer SS, at han just havde talt med gesandten om det arbejde, dansk politi gjorde med hensyn til kommunisterne. Jeg informerede Reichsführer SS, at dette arbejde allerede havde stået på i mange år, og at vi herhjemme havde bekæmpet kommunismen uafbrudt i hele denne tid, og at der isvrigt havde bestået et samarbejde mellem de nordiske lande indbyrdes. Et samarbejde, jeg havde inddelte allerede i 1928, da jeg var chef for opdagelsespolitiet. Serlig verdifuldt havde samarbejdet været med Finland. Reichsführer SS erklarede herefter, at det interesserede ham, fordi nationalsocialismen og politiet her havde en fælles interesse."
(Parl. Komm.....Bind VII, I side 709)

Af Thune Jacobsens referat fremgår det altså kun, at Himmler var "interesseret" i det arbejde, det danske politi havde udfoldet gennem forfælgelsen af et fuldt lovligt dansk politisk parti. Protokollen fra den

danske rigsdags nrimandsudvalg er imidlertid en lille smule mere oplysende på dette punkt. Ifølge denne protokol hedder det om mødet onsdag den 28. maj kl. 14,30:

"...P.Munch: Hvad med Himmlers besøg?

Statsministeren: Der er intet sket. Hr. Himmler var tillicus med, at vi holdt kommunisterne nede." (Parl. Komm. Bd. IV, side 571)

Thune Jacobsen har senere fået dette referat forelagt og mener at kunne godkende det som "en knap form" for, hvad Stauning kan have fået ud af Thune Jacobsens referat til regeringen.

Himmler havde, ligesom sine i Danmark stationerede nazistiske meningsfæller, god grund til at være tilfreds. Der blev gjort hvad gøres kunne for at holde kommunisterne nede. Regering og besættelsesmægt arbejdede smukt hånd i hånd. Man var dengang fuldtud klar over, at det var fra kommunisterne, at faren truede for samarbejdsregeringen såvel som for nazisterne.

Hr. Himmler var tilfreds, men bordet fanger, og mer vil have mer. Al erfaring viser, at reaktionen aldrig lader det forblive med angreb på friheden og fremskridtets fortrop, men at den tvertimod bestandig søger at udvide sine angreb til at omfatte alle arbejderklassens og frisindets organisationer. I nazismens moderland, Tyskland var angrebet også først sat ind mod kommunisterne, med socialdemokratisk hjælp og under socialdemokratisk bifaldstilkendegivelse, men det reddede ikke det tyske socialdemokrati. Forholdene i foråret 1941 var væsensforskellige fra 1933/34. Nu stod krigen på

dagsordenen, og nazisterne måtte i første omgang nojes med at løse de mest påtrængende opgaver. Det var bekymringsløsningen af kommunisterne. Derfor var Himmler tilfreds.

Og da socialdemokratiet var nazismens bedste hjælpere reddede det sig igennem. Best skulle senere personlig give ordre til, at der ikke måtte krummes et hår på nogen socialdemokrats hoved. Dertil var de herrer for verdifulde medarbejdere. Men helt undlade at demonstrere mod det "marxistiske" socialdemokrati kunne nazi-sterne dog ikke. Også på dette område krævede de menige medlemmer formentlig resultater. Følgen var, at presseattaché Meissner i januar 1941 under samtaler med den lykkeligt "reddede" Stauning fremsatte krav om fjernelse af to af socialdemokratiets ledende folk, nemlig formanden for socialdemokratisk forbund, Hedtoft Hansen, og KIPAS partisekretæren, H.C. Hansen. Kravet motiveredes med KIPAS meddelser fra svenske blade, de pågaldendes medarbejdernes skab i Matteotti-fonden og - med deres understøttelsesvirksomhed til fordel for det republikanske Spanien. Hverledes denne socialdemokratiske understøttelsesvirksomhed formede sig, er der kort redegjort for i kapital 1. Nogen slettere motivering kunne næppe tankes. Såvel Hedtoft Hansen som H.C. Hansen nedlagde imidlertid omgående samtlige deres poster indenfor partiet, ja erklærede sig endog villige til ikke at tale ved politiske møder eller sammenkomster udenfor deres valgkrets, sålange besættelsen varede.

Det var et såre billigt martyrium, de pågældende her hentede sig, og udenrigsministeren tilskrev den 12. februar den tyske gesandt et langt brev om sagen, hvori bl.a. forekommer følgende forståeligt bekymrede venskaber:

"Vanskeligheden ved politiske straffeaktioner af den foreliggende art er, at de for at få en god eller dog ikke skadelig virkning må kunne forestås ikke alene af det politisk tankende mindretal, men også af almenheden"
(Scavenius:..... side 102)

I det foreliggende tilfælde begreb vist hverken det politisk tankende mindretal ellen den gemene almenhed sammenhængen mellem forbrydelse og straf.

Den 19. februar forelagde indenrigsministeren folketinget forslag om udskydelse i et år af de til afgang i første halvdel af marts måned berammede kommunalvalg. Motiveringen var den forventede fare for skærpelse af krigen i forårs månederne. Kommunisterne var de eneste, som nægtede at godtage denne motivering, idet Aksel Larsen under lovforslagets behandling den 20 februar erklærede, at netop nu, hvor regeringspartierne ved at indgå i den nationale samling helt havde opgivet det program, på hvilket de var valgt, burde vælgerne have lejlighed til at udtales deres mening omend det kun blev ved et kommunevalg i stedet for som rimeligt var ved et folketingsvalg. Vi kan udmuret se, fortsatte Aksel Larsen, at der på rigsdagen findes partier som af mange grunde ikke ønsker kommunevalg nu. Der er Clausen-partiet, som sprængningen har afsloret. Fra den side har man naturligvis ikke

enske om at få fastslæt, hvor få de er. Men der er også, og ikke mindst, de regeringspartier, som tidligere har haft basis blandt husmænd, arbejdere, og småkårsfolk, altså netop de befolkningslag, som har måttet betale hele gildet ved gegeringens politik og kun har fået fraser om gud, konge og fædreland. Det er vor opfattelse, at det er indenrigspolitisk frygt, ikke mindst frygt for stemningen i arbejderklassen og vort partis stigende indflydelse, der har været afgørende for ønsket om at få valgene udkludt.

Næste dag vedtog alsangspartierne plus bondepartiet og Clausenspartiet at udsætte de ubehagelige kommunevalg et år. Kun kommunisterne stemte imod denne uden demokratiske foranstaltung.

De tyske nazister var dog fortsat ikke tilfredse. I slutningen af april beordrede dr. Meissner samtlige københavnske chefredaktører til møde på d'Angleterre og meddelte dem her i uforblommede vendinger, at man fra tysk side var alt andet end tilfreds med dansk presses arbejde for udbygningen af det gode forhold mellem Danmark og Tyskland. Han understregede sine ord med at meddele, at han dagen før havde indledet "de skarpeste forholdsregler" mod en københavnsk chefredaktør og forlangt, at han trådte tilbage fra sit arbejde. Denne chefredaktør var Helweg Larsen, "Kristeligt Dagblad". Hans fremdragen af det zoologiske fanomen, Egenonnelarven, denne gronne snylter, der kommer syd

fra og opøder revl og krat, er kun et enkelt eksempel på den dristige og journalistisk dygtige måde, hvorpå han viste sin foragt for okkupationsmagten. Allerede 12. januar havde han i en redaktionsel artikel om Pressen og Tiden rejst spørgsmålet om ikke, det var på tide at indføre en "lovfestelse af tilsynet med pressen" eftersom det dog var "et selvbedrag at tro, vi har frihed." Hans tanke vandt ikke genklang. Flertallet foretrak det søde selvbedrag og udnyttede deres "frihed" til i forsæget tempo at stille spalteplads til rådighed for den nazistiske propaganda.

Det var ikke kun den borgerlige dagspresse, som udbyggedes som led i den tyske propaganda. Også fagbevægelsens medlemsblade blev i stor udstrækning stillet til rådighed. I det officielle medlemsblad for Dansk Arbejdsmandsforbund, Arbejderen, kunne man således allerede i oktober 1940 læse De samvirkende Fag forbunds sekretær Einar Nielsens begejstrende beskrivelse af et besøg han sammen med en rekke ledende fagforeningsfolk havde aflagt hos de 12 000 danske arbejdere, som på daværende tidspunkt arbejdede i Tyskland. Nogle enkelte linjer vil være tilstrækkelige til at placere Einar Nielsen:

"Det var for os besægende et uforglemmeligt syn at se dem (de danske tysklandsarbejdere - Red.) f. eks. i Hamburg foran "Haus der Arbeit", onsdag eftermiddag i hundredvis komme over pladsen til indgangen, børhovede - som unge mennesker bruger hjemme - eller med bløde hatte, ranke og raské i bevægelserne, et lille udsnit af de tusinder, som ikke er bange for at rejse ud i verden og tago fat, når lejlighed bydes, Deres antal

antal i Tyskland er i sig selv en tilstrækkelig tilbagevisning af visse blades påstande om "arbejdsskyhed" og "arbejdsulyst" blandt de arbejdslose."

Man kunne med fuldt så stor ret sige, at deres antal som i foråret 1941 var vokset til 24 000, var et vidnesbyrd om dennidkerhed, hvormed socialkontorer og en række arbejdsløshedsrådskasser praktiserede den socialdemokratiske arbejds- og socialminister Kjær-bøls tidligere (side....) omtalte cirkulære om "virkningerne af vægring ved at søge arbejde i Tyskland."

Endnu en begivenhed i dette begivenhedsrike forårtjente til at vise regeringens altfor store villighed til at handle som nazisterne bød. Årsdagen for Danmarks besættelse fik ikke herhjemme noget sensationelt forløb. På tyskernes foranledning havde regeringen i god tid draget omsorg for, at alle tilløb til demonstrationer eller andre åbenlyse menings-tilkendegivelser kunne kvæles i fødslen. Selv et ønske fra hærens ledelse om denne dag at måtte flage på halv stå blev pure afvist, idet man frygtede, at nazisterne ville tage det ilde op. Regeringens politiske linje i besættelsens første år var smukt opsummeret i slutningslinjerne af den meddelelse, som regeringen den 8. april lod udsende gennem radion, også som led:

"Lad dagen give anledning til eftertanke, men lad den passere under værdig holdning fra hver

enkelts side og uden demonstrationer af nogen art, sådøm flagning eller på anden måde."

Mens dagen stort set forløb uden demonstrationer i Danmark, kom der en demonstration af formater fra den anden side jordkloden, en demonstration som burde have foranlediget, at regeringen hengav sig til den sunde eftertanke, som den så generøst anviste landets borgere, men som, selvifølgelig, virkede stik modsat.

Allerede omkring nytår havde regeringen haft vanskeligheder med den danske gesandt i Washington, Henrik Kauffmann. Da der omkring midten af december 1940 fremkom rygter om, at USA ville beslaglægge 38 danske handelsskibe, som siden 9. april havde ligget i nordamerikanske havne og stille disse skibe til rådighed for England, instruerede regeringen sine gesandter i de pågældende lande om at nedlægge protest mod beslaglæggelsen. Henrik Kauffmann nægtede at bringe protesten videre.

Og den 9. april - på årsdagen for besættelsen - førte han denne sin modstandspolitik mod regeringen et skridt videre, idet der på denne dag fra Washington udsendtes meddelelse om, at der mellem Danmarks gesandt i Washington og De Forende Staters regering var afsluttet en traktat, hvorefter Grønland, sålange krigen varede, blev draget ind under Amerikas forsvarssystem.

Med den interesse, USA allerede da nærede for Grønland, og efter at nasisterne også på særdeles håndgribeligt vis havde vist deres interesse for Grønland og dens vejrstationer, havde Henrik Kauffmann næppeanden

udvej en at "gå frivillig med". Men det kan med rette
bebrejdes ham, at han ikke drog omsorg for, at traktatens
artikel 10 om besættelsens ophør affattedes på en mere
tydelig måde end tilfaldet var. Besættelsens ophør gjor-
des i traktaten afhængig af det amerikanske kontinents
fred og sikkerhed, mens den selvifølgelig simpelthen burde
være gjort afhængig af Danmarks stilling, hvorved Dah-
mark ville have stået ulige stærkere efter befrielsen i
sit krav på suverenitet over hele Grønland, end det
gjorde.

Kauffmanns selvstændige optræden udenom regering og
rigsdag fremkaldte den største bestyrtelelse blandt sam-
arbejdspolitikerne. Hvad ville nazisterne sige? Svaret
lod ikke vente længe på sig. Den tyske regering nedlagde
en skarp protest mod det skete og krævede bl.a. gennem-
ført en lov ifølge hvilken danske statsborgere, der hand-
lede mod Tysklands interesser, kunne fratages deres stats-
borgerret. Endvidere krævedes Kauffmann hjemkaldt sjæ-
blikkelig.

Den danske regering protesterede da også med hænder
og fødder mod det skete. Udenrigsministeriet proklamere-
de, at overenskomsten var uden folkeretlig betydning,
eftersom hverken kongen eller regeringen havde haft
kendskab til den (senere, da USA efter krigens afslut-
ning opretholdt besættelsen af Grønland, fandt de stort
set samme danske politikere ikke grund til at protestere
endsige bestride traktatens folkeretlige gyldighed).

Endvidere nedlagde udenrigsministeriet protest overfor den amerikanske Charge d'Affaires i København, og ved kgl. resolution af 12. april hjemkaldtes Kauffmann fra posten som gesandt i Washington og fik ordre til at bægive sig til København.

Henrik Kauffmann meddelte imidlertid af 14. april udenrigsministeriet, at han betragtede den ham givne hjemkaldelsesordre som ugyldig, og at han agtede at forblive i embedet som Danmarks gesandt i Washington, og han tilføjede, at den amerikanske regering vedblivende anerkendte ham som behørig bemyndiget gesandt for Danmark i Washington. Herpå svarede regeringen ved at afskedige Kauffmann fra udenrigstjenesten samt at indlede strafferetlig undersøgelse imod ham for overtrædelse bl.a. af straffelovens paragraffer om landsforræderi. En måned senere afskedigedes endvidere generalkonsulerne i New York, Chicago og San Francisco, idet disse havde magtet dels at afbryde forbindelsen med Kauffmann, dels at rejse hjem for at lade sig underkaste tjenstligt forhør.

Efter således at have mistet herredømmet over Grønland fulgte i maj meddelelsen om, at Island ikke agtede at forny forbundsoverenskomsten med Danmark, der kunne opsiges til ophør i 1943, omend man på grund af de herskende forhold ville afvente krigens slutning, før man formelt helt ophævede forbundet og virkeligjorde Altingets beslutning af 17. maj om, at Island skulle

blive republik.

Det var således ikke kun indenrigs- men fuldt så vel udenrigs bekymringer, som plagede samarbejdsregeringen.

Et lyspunkt havde man dog! Gesandten i London, greve Eduard Reventlow havde virkelig fattet samlingsregeringens mål og mening. I besættelsens to første år holdt gesandten sig "strengt neutral", hvilket førte til splitelse og modsætninger blandt de danske i England og svak-kede de frie Danskes muligheder for en virkelig aktiv indsats på de allieredes side.

Om gesandtens form for "neutralitet" foreligger tal-rige vidnesbyrd. Da de danske sømands leder i London den 5. juni 1940 - på opfordring af engelske autoriteter - henvendte sig til gesandtskabet ~~telegraferede til xxviii. juli 1940~~ og generalkonsulatet for at udvirke, at gesandtskabet telegraferede til visse danske skibe i neutrale havne, at de ville blive modtaget med venlighed fra gesandtska-bets side, såfremt de sejlede til Storbritanien, var ge-sandtens svar afvisende, og skibene forblev i neutrale havne.

Talrige danske, bosatte rundt omkring i verden, opgav i besættelsens første år ofte gode stillinger for i London at melde sig som frivillige i de allieredes styr-ker. Om, hvordan det gik dem, når de præsenterede sig for den danske gesandt, fortæller den senere chef for de engelske faldskærmstropper i Danmark, Flemming B. Muus

"Da jeg en månedstid senere traf grev Reventlow, sagde han: 'Huus, hvorfor kom De dog? De havde jo en udmærket stilling i Afrika...' Jeg ønskede at kæpe for Danmark - om muligt i Danmark,' svarede jeg. Grejen var forfærdet: 'De menier da ikke, at De ønsker blodsudgrydelse hjemme i vort land... det ville dog være rædsomt!'" (Flemming B. Huus: Ingen tænder et lys... side 18).

Mens samarbejdsfolkene således ved at vende venstre kind til, hver gang de var rømt på højre, håbede at være okkuperne så tilpas underdanige, at deres rent personlige positioner ikke antastedes, rullede udviklingen udenfor landets grænser frem mod nye højdepunkter i de to imperialistiske blokkes forbudte kamp om verdensherredømmet.

I marts 1941 rykkede tyske tropper ind i Bulgarien, efter at landet havde tilsluttet sig tremagtspagten. Den 6. april fulgte overfaldet på Jugoslavien, som blev nedkæmpet i løbet af 12 dage, medens Grækenlands modstand varede 24 dage.

I en tale til den tyske rigsdag den 4. maj gjorde Hitler resultatet af forårets virksomhed op med følgende ord:

"I en tidsalder, som præges af de jædisk-kapitalistiske illusioner om guld, stand og klasser, står den nationalsocialistiske folkestat som et uforengeligt monument af socialz retfærdighed og klar fornuft. Den vil overleve ikke alene denne krig, men det kommende årtusinde."

Han havde allerede da brug for de store og voldsomme ord, for ikke alene i de borgerligt kapitalistiske lande måtte bourgeoisiet med forfærdelse konstatere, hvorledes masserne støt rottede sig sammen til kamp mod den imperialistiske krig. Også i de lande, hvor fascismens reaktionære diktaturer herskede, kunne der

konstateres tilbage til omslag i massestemningen. I den tyske og italienske presse blev således en bestemt kendsgerning mere og mere fremtrædende: en ufrivillig polemik mod ytringer af voksende utilfredshed i det eget land. Turinbladet Il Popolo dell'Alpi så sig således den 23. marts 1941 nedsaget til at offentliggøre "Direktiver" for de fascistiske agitatorer, hvori man giver dem besked på, hvorledes de skal besvare sådanne ubehagelige ytringer fra befolkningens side som f.eks.: "Man skulle ikke være begyndt på krigen", "Heller ikke efter sejren vil situationen andre sig...", "Man skulle ikke have overfaldet Grønland" o.s.v. Fra Tyskland bemærkede man fortrinsvis de gentagne meldinger om de alvorligste straffe for aflytning af udenlandske radiostationer, eller med andre ord forsøg på at bryde den herskende nazistiske klasses nyhedsmonopol.

I de borgerligt kapitalistiske lande var der siden krigens begyndelse foregået valdige forandringer i arbejderbevægelsen og folkemasserne. Den enige samling af arbejderklassens krafter i kampen mod den imperialistiske krig var ved at tage form fx og i første række i denne kamp stod som naturligt er forsvaret for lev-niveauet, som imperialisterne søgte at trykke stadigt længere ned og forsvaret for de arbejdendes demokratiske rettigheder, som under alle slags påskud søgtes beskæret. Forsvaret på disse to frontafsnit blev overalt i de borgerligt kapitalistiske lande den form, hvorunder kampen i første række fortæs mod massemyr-

deriernes ophavsmænd og medhjälpare.

Hvor store sejre Hitler end vandt i dette begivenhedsrige forår, hvor mørkt det end tilsyneladende kunne se ud for den internationale arbejderbevægelse med de kommunistiske partier forbudt og jaget i en række af Europas udsaggivende lande og med II internationales reaktionære førere i stadigt baghold mod dem, som førte an i kampen mod den i imperialistiske krigs- og undertrykkelsesmaskine, var det dog et løfterigt og forjættende forår. Overalt var arbejderklassen i opbrud, iført med at befri sig for de højresocialdemokratiske formoderes indflydelse og formynderskab.

"Folket må tro på sin egen styrke. Kun folket kan redde sig selv, sit land og hele verden" hed det i et manifest, som var optakten til folkekongressen i London i januar 1941. Denne Kongres udsprang af en valdig folkbevægelse. Lavt regnet var 1 200 000 kvinder og mænd repræsenteret ved 2 234 delegerede, og de direkte på arbejdspladserne valgte delegerede repræsenterede 400 000 arbejdere.

Folkekongressen i England og den i april afholdte folkekongres i USA ("Den amerikanske fredsmobilisering") blev det forum hvorfra den engelske og amerikanske arbejderklasse som fører for brede lag af folket, som en selvstændig magt, og fuldstændig ignorérende deres eget bourgeoisie i lige grad appellerede til deres egne folk og til folkemasserne på den anden side skyttegravene. Disse folkekongresser bekræftede fuldtud

Dimitroffs forudsigelse i artiklen "Krigens og arbejderklassen i de kapitalistiske lande" fra 1939, hvori det hedder:

"Til forskel fra den første imperialistiske krig er allerede ved den nuværende krigs begyndelse de arbejdende massers tillid til kapitalismen betydeligt rokket og rokkes stadig mere.... I løbet af krigens vil massernes harne vokse og en bred antikrigsbevægelse vil svulme frem. Sely gennem de mest rasende forfælgeiser er bourgeoisie ikke i stand til at standse og kvaale de arbejdendes kamp mod den imperialistiske krig." (A.F. 1939, side 20).

Det var skabelsen af denne brede antikrigsbevægelse, kommunisterne arbejdede for, det var forsvarer for det arbejdende folks leve niveau og de arbejdendes demokratiske rettigheder, kommunisterne gik i spidsen for, således som det kom til udtryk på det store folkemøde i Forum i København den 26. januar.

I Aksel Larsens tale hed det bl.a.

"Det gælder om at finde vejen, der fører til fremtiden. Det gælder samtidig om at indrette sig bedst og rigtigst muligt under de nu engang givne vilkår og ikke ved en forkert politik "for dagen og vejen" dels at løsse unsdige byrder på folket og dels at forspilde fremtidige muligheder.

Det danske folk har i tiden siden 9. april 1940 bevist sin evne til at mode vanskelighederne, sin styrke til at overvinde dem og sin enighed, når det gælder det væsentligste. Der er givet nungfoldige beviser på dette, og et af beviserne er den totale og uhjælpelige fiasko, der beredtes en flok folkefjender, som i efteråret - så fantastisk det lyder - belævede sig på at tage magten i landet, og hvis smudsige sakkuldt/lindeappel i døden i dette lokale den 17. november skulle være opbakten til den clausenske era. Deres planer tog sig næppe meget godt ud på papiret - på det papir "Preben Wenck-pjecen" var trykt - men de kunne jo ikke udføres i praksis. Høle det danske folk var imod dem.

De politiske snadehugger slår sig for brystet og forkynder, at man skal følge dem "med nye mænd på broen og dannebrog i top" - efter at de indtil 9. april har kastet vrag på alle andre symboler end hagekorset! De skilter broværende med, at de er de eneste sande nationale danske - mens hr. Clausen forleden i Folketinget oplyste, at det eneste, hans parti efter hans mening har modtaget fra Tyskland, er dets ideologi! De påstår at være tilhængere af socialismen og for-

kæmper for det arbejdende folk, men deres økonomiske baggrund er Danmarks mest reaktionære herremænd og lensgrever i uskønt samarbejde med storkapitalister i byerne og fedtspekulanter som hr. Houlberg og ligesindede. De og deres bundsforvante i LS og Bondpartiet er ved at blive fejet totalt ud under den sene men derfor dobbelt velkomne udrensning, som for tiden foregår i i Landbrugernes Andelsforeninger, og de kampagtige forsøg, Clausenisterne for tiden gør for at vinde proselytter blandt Københavns arbejdsløse, kan med sikkerhed forudsiges at ville ende med, at de bliver ondnu mere forhadt og foragtet af Københavns arbejdere end hidtil.

Hen sagt: Folkets praktisk talt eenstemmige afvisning af de politiske spadehuggere viser, at med viljen til samling og den rigtige opfattelse af situationen er der intet i vejen. Så er det spørgsmålet: Bliver folkets evner, styrke og nationale samlingsvilje udnyttet rigtigt?

... Hvad vor stilling udstil angår, så er vi forvisset om, at vi atter vil genvinde vor nationale frihed og uafhængighed. Vi er ikke fantaster. Vi ved, at sålange den imperialistiske krig varer, vil dette ikke kunne ske, vil vi vort lands vel, må vi altså lægge vort lod i vægtskålen + det være aldrig så beskedent - for at bringe krigen til afslutning, den krig, hvis afslutning alle folk ønsker og længes efter. Men den senere tids begivenheder og visse folks optræden samt hviskekampagne gør det nødvendigt eftertrykkeligt at fastslå: Det vil ikke være til gavn, men til ulykke for Danmark og det danske folk, om vi genvinder vor uafhængighed ved krigsførende imperialistiske magters hjælp. Det danske folk skal i denne henseende stole på sig selv, og sin egen kraft, og det ønsker nok og selvfølgelig at samarbejde med de arbejdende folk i alle lande, men ikke med de imperialister, som har tundt krigens grufulde bål over vor verdensdel. Vi beder alle agenter for mr. Churchills imperialistiske England - eller for andre imperialistiske magter - om at holde sig i ro og ikke tilføje det danske folks og Danmarks sag skade ved deres virksomhed, som kun kan betegnes som provokationsarbejde i påstået "nationalt" ejemed! De forvarrer vor stilling i øjeblikket, og de fordarver vore fremtidsmuligheder, hvis de får held med deres virksomhed.

..... Vi kender situationen. Vi kender de opgaver den stiller os. Vi kender vort ansvar og ved, hvad kampen kan komme til at koste. Men uanset hvad der står og hvilke vilkår, der bydes os, så skal man gøre sig klart, at kommunisterne har ret og kun de vil det rigtige - at Danmarks kommunistiske Parti aldrig under nogen omstændigheder svigter sin pligt eller indstiller kampen for arbejderklassens sag og for socialismens sejr - og at det under alle omstændigheder bliver os, der sejrer til sidst! ... Vi kalder til samling: Ikke for samlingens egen skyld, men for folkets, for Danmarks skyld! Samling mod reaktionen og overklassen, som er folkets og derfor også landets fjender.

Samling til fælles enig kamp for, at det danske folk skal blive herre i eget hus og selv komme til at bestemme over sin og landets skabne."

Talens problemstilling var ligetil og letforståelig. Det danske folk havde ikke og kunne ikke have nogen interesse i de imperialistiske staters forsøg på ad krigens vej at løse deres indbyrdes stridigheder. Det danske folk kunne ikke slutte sig til nogen af de stridende parter. Hitlers Tyskland havde besat landet og udsugede det blodigt, det var indlysende for de fleste udenfor samarbejdspolitikernes kres. Tysklands sejr var ikke enkverdig. Som foran nævnt havde først Goebbels og derefter Stauning fremholdt, hvad der ventede de små nationer efter nazismens endelige sejr. Mange mente heraf at kunne drage den slutsning, at følgelig måtte man ønske sejr for England og adskillige af de samarbejdende politikere søgte at dekkøver deres knæfald for nazismen ved under fire øjne og på dagligstuemøder ~~ixxpatisk~~ at agitere for England og mane befolkningen til ro og uvirksomhed i apatisk venten på England. Intet kunne på daværende tidspunkt være farligere. Den engelske Chamberlain-politik og den engelske imperialisme havde såvel med Münchenformoderiet som under den finske vinterkrig altfor tydeligt dokumenteret, hvilken fare den var for de små nationer.

Mens alsangens og algangens partier bestræbte sig for at finde og drage hele folket med sig ind

i den marchkadence, angivet af Hitler, hvori de mente, historien ville bevæge sig fremover og herunder på skræmt angav at håbe på Englands sejr, gik Danmarks kommunistiske Partis politik under besættelsens første år ud på at holde Danmark udenfor krigen, klart at tage afstand fra begge de stridende parter, hvis imperialistiske opgør ikke tjente folkets interesser og under parolen: Kun folkets vel er landets vel, at modarbejde reaktionens anslag på folkets levevilkår og angrebene på Danmarks demokrati og nationale uafhængighed.

Tilslutningen til Forum-mødet, som på en af den strenge vinters koldeste dage overværedes af mere end 14 000 københavnske kvinder og mænd, viste, at alsangens toner var i ferd med at ebbe ud og ikke mere ville kunne genoplives, selvom alle den onde cirkels ondeste krafter satte ind derfor. Folkets røst var ved at slå igennem i det besatte Danmark, og det kommunistiske Parti var folkets talerer.

Derom vidnede ikke alene den valdige tilslutning til Forum-mødet, men tillige det stedse stigende oplag på den kommunistiske dag- og ugepresse samt det store salg af den rigdom af marxistisk litteratur som udsendtes i tiden efter besættelsen.

1. majdagen 1941 fejredes af Danmarks kommunistiske Parti med store og velbesægte mader overalt i landet. I partiets 1. maj opråb hed det bl.a.:

"... som vi har gjort det i mere end et halvt århundrede, således benytter vi også nu den 1. maj til at bekende os til socialismen, at demonstrere vor internationale solidaritet, at tilkendegive vor vilje til fælles kamp mod kapitalisme og krig, for folkenes broderskab i et socialistisk verdensfællesskab, og at udtrykke vor forvisning om, at arbejderbevægelsens kamp vil ende med sejr.

.... De kommende måneder bliver afgivende i mere end en henseende. Den megtige rejsning, som er i gang først og fremmest i Danmarks fagforeninger, suges imødegået af den, der vil gá kapitalisternes erindre, med splittelsemanøvrer og udemokratiske foranstaltninger. Men der er aludsigt til, at den slags manøvrer mislykkes, til at Danmarks arbejderklasse bliver sig sin valdige styrke bevidst og benytter den i den fælles kamp for fælles sag og mod fælles fjende."

Hurtigere end ventet blev disse ord aktuelle. Den 22.

juni 1941 overfaldt Hitlers bander Sovjetunionen. Onsider fik han den krig han hele tiden havde sigtet imod. Også han skulle komme til at erkende, at bordet fanger, og at den der graver en grav for andre, selv falder i den.

8. kapitel.Den 22. juni 1941.

"Tyget af svære bekymringer, dæmt til månedlang tørshed, er timen nu kommet, da jeg endelig kan tale åbent...", siledes begyndte det opråb, hvorigennem Hitler gav det tyske folk meddelelse om det forrådende overfald på Sovjetunionen.

Kl. 4,30 morgen den 22. juni 1941 blev den sovjetiske ambassadør i Berlin, Dekanosof, kaldt til møde hos udenrigsminister v. Ribbentrop, som overrakte ham en note, hvor den nazistiske terminologis rige ordforråd til karakterisering af Sovjetunionen og kommunismen spillede ud for fuldt register, og som konkluderede i, at føreren havde givet den tyske værnemagt befaling til med alle til rådighed stående magtmidler "at redde kulturverdenen for de dødelige farer, bolsjevismen indebærer, og gøre vejen fri for en sand, social opgangstid for Europa."

Det var en sindssyg handling, de nazistiske øventyrere her indlod sig på. Men den var ikke uden logik - den var den logiske følge af den politik, som allerede gennem mange år havde været fulgt af den internationale reaktions mest aggressive elementer, som havde hvæsset kniven mod Sovjetunionen fra dennes første dag.

Hitler og hans banditter følte sig overbevist om, at de kunne tilintetgøre Sovjetunionen, og de var ikke de

eneste, som følte lettelse over, at krigen nu omsider havde fået den retning, kapitalismen hele tiden havde sigtet imod.

De regerende krese i Frankrig var skadefro og tvivlede ikke om, at "Rusland" på kort tid ville være slægt.

Et prominent medlem af USA's senat, den senere præsident Truman, erklaede i en tale dagen efter Tysklands overfald på Sovjetunionen:

"Når vi ser, at Tyskland vinder, må vi hjælpe Rusland, og når Rusland vinder, må vi hjælpe Tyskland, så de på den måde udrydder hinanden mest muligt."
(New York Times 24. juni 1951)

En lignende erklæring afgav i 1941 den daværende minister for den engelske flyvemaskineindustri, Moore Brabazon, der udtalte, at hvad Storbritanien angik ville det bedste udvalg af kampen på østfronten være den gensidige udmattelse af Tyskland og Sovjetunionen, hvorved England ville få mulighed for at indtage en dominerende stilling.

Også den danske reaktion ønskede at give sit besyv med, og det var så sandelig ikke med fast hånd, man skrev de ledere og artikler, der kommenterede det nazistiske overfald på Sovjetunionen, som støttedes af Italien, Ungarn, Rumnen og Finland.

Nationaltidende skrev i en ledende artikel den 23/6 bl.a.

"Finland, et af Nordens lande er gået aktivt ind i krigen mod Sovjetrusland, Er der nogen i Norden, som ikke forstår den stilling, som Finland herved har indtaget ved Tysklands, Italiens og Rumnions side?

... Da krigen mellem vestmagterne og Tyskland begyndte i 1939, føltes det i Norden som en stor smerte. Det var europeiske kulturmagter, stater og folk, som var vores gamle forbindelser, som her hævede våbnene mod hinanden. Som neutrale magter kunne vi kun føle sorg over krigen mellem folk, som vi syntes burde have fundet hinanden i et stort europeisk fællesskab.

En sådan følelse besjuler ikke Nordens folk i den krig, som er brudt ud mellem Sovjetrusland og en række europæiske magter..."

Det var en stor tid for alle ønskedrommernes store og mindre profeter. En hr. Hans Belling gav allerede den 23. juni i Nationaltidende en smuk opvisning i kapitalistisk presses opfattelse af objektivitet. Mr. Belling følte trang til at fortælle om styrkeforholdene på de nye fronter, og han gjorde det før man sigtede en ganske sjalden indsigt og klægt. Han skrev f.eks.:

".... Det russiske soldatermateriale er uensartet både af oprindelse og uddannelse, og store dele af hæren er svagt uddannede folk, som næppe er tilstrækkeligt bevæbnede... Russernes mangel på organisatiorntalent og deres mangel på mekanisk snilde gjorde sig stort set under den finske krig. Kanoner og det øvrige transportvesen svigtede, beskadigede våben, vogne og maskiner kunne ikke repareres, og fremmørt alt svigtede den højere ledelse.

... En svaghed for landet er hadet mod kommunismen i store dele af det russiske folk. Under normale forhold har man kunnet holde dette lidt nede gennem et hårdhændet politiregiment, men under en krig må der ofres meget politihåndskab på at hindre, at det kommunistiske regimenter, som altid har udvirket sig ved svag organisation, bryder sammen indofra.

... Hele (den finsk-russiske) krigs gang viste, at den mægen propagandistiske tale om den russiske hær's uovervindelighed, kun var propaganda. Man fik lejlighed til at skimte et par lerfædder under den kommunistiske kolos' fodside kappe med det asiatiske om."

Sådan var tonen. Med slige tåbelige skriverier forlystede små betalte skriblerne deres kapitalistiske herrer og mestre, og så håbede man isvrigt som Truman i Amerika og Moore Brabazon i England, at Tyskland og Sovjetunionen genseidigt måtte udmatte hinanden så meget, at det bestående måtte vedblive at bestå, og at England uden nævneværdige ofre kunne genindtage sin gamle dominerende stilling i Europa og fortsat være herre over de syv høje.

Men takket være det sovjetiske folks heroiske kamp blev den 22. juni 1941 et vendepunkt i den anden verdenskrig.

Indtil da havde Hitler, som vi har set, ikke modt nogen nævneværdig modstand i sine bestræbelser for at underkaste sig verden. Tiden fra Polens kapitulation i 1939 til overfaldet på Danmark-Norge kunne næppe, selv med den bedste vilje, karakteriseres som krig. De engelsk-franske styrkers "krigshandlinger" bestod fornemmeligst i, at man sendte en flok svin i døden ved at jage dem ind i tyske minefelter på grænsen mellem Frankrig og Tyskland. Herudover var det nærmest en sangekrig. Engelske soldater erklærede syngende, at de ville hænge deres vasketoj til terring på Siegfriedlinjen, og tyske soldater larmede overmodigt tilbage: Wir fahren gegen Engelland. Men mere end til ? udfoldelsen kom det ikke.

At den danske regering havde til hensigt at yde modstand mod nazisterne fremgik hverken af ~~xxxx~~ dens optreden den 9. april eller i tiden derefter. Den norske modstand ebbede hurtigt ud, ikke mindst takket være den farceagtige "hjælp" England ydede og modstanden i Frankrig, Holland og Belgien lod heller ikke ane, at disse landes regeringer mørde noget ønske om at slå nazismen. Svertimod stod overalt de øverste indenfor landenes styre parat til at modtage de nazistiske okkuperter og jævno dem vejen. Hvorfra skulle folkene i de besatte lande under disse forhold hente tro på, at den krig der fortos virkelig var en krig mod Hitler-Tyskland? Overalt var de demokratiske krafter forfulgt og jaget eller i bedste fald truet til tøvshed af dem, som under foregivende af at bekæmpe Hitler i virkeligheden affandt sig med Hitler

og blot ventede på det øjeblik, da han skulle blive så optaget af krigen mod Sovjetunionen, som de alle håbede på og bad om, at de ville få overladt selvstændigt at videreføre hans politik i deres land.

Den socialistiske Sovjetunions heltemodige modstand mod den hidtil uovervindelige tyske krigsmaskine havde rent umiddelbart til følge dels, at den tyske hær moralisk som fysisk svækkeses kraftigt for hver dag, der gik og dels, at folkene i alle lande fik nyt håb, at de demokratiske krafter styrkedes i afgørende grad.

Denne styrkelse af de demokratiske krafter skete lige-fuldt i de såkaldte frie nationer og i de besatte lande. I England og Amerika t.eks. nødvendiggjorde Sovjetunionens inddragten i krigen som allieret, og som afgørende allieret, at de politiske magthavere, hvor lidet vel det end bekom dem, gennem presse, radio og anden oplysnings fremstillede Sovjetunionen, sovjetfolket, dets ledere og dets politiske system på en ganske anderledes måde end hidtil. Hertil kom, at den røde hærs heltemodige modstand og sovjetfolkets heroiske og helt ubegribelige indsats i sig selv skabte ikke blot beundring men også interesse for Sovjetunionen. Sævel indenfor arbejderklassen som middelstanden og intelligensen så mange sig følgelig nød- og til at revidere tidligere ansuelser om Sovjetunionen, og den kapitalistiske presses og radios nedtvungne popularisering af de vestlige demokratiers store allierede fremskyndede omslaget i opfattelsen af Sovjetunionen.

Men om muligt af endnu større betydning var Sovjetunionens inddragten i krigen for de af nazismen besatte og undertrykte folk i nord- vest- og sydeuropa. Her forstod først og fremmest de kommunistiske partier og arbejderklassen, noget senere så godt som hele folket, at der nu var sket en afgørende vending. Krigen, der var begyndt som en misforståelse, havde fået en mening i det javne folks opfattelse. Dens mål var fra at være en talende, ingen troede på, blevet en realitet. National befrielse for den nazistiske terror og undertrykkelse, det var, hvad krigen gjaldt. Og sideløbende med Sovjetunionens historiske heltekamp mod de nazistiske overfaldbanden udviklede der sig snart i alle besatte lande en modstandskamp mod undertrykkerne, der bar spiren i sig til en national befrielseskrig.

Krigens karakter betød, at hele folket fra spedbarn til olding blev draget med. Den kendsgerning, at kvinderne i ammunitionsfabrikerne spillede en mindst lige så udsaggivende rolle som frontsoldaten, at befolkningen i de bombehærgede byer var lige så utsat for at blive dræbt som soldaten i forreste linie, at kvinden og manden i de underjordiske modstandshære i lige så høj grad betragtede sig som soldater og var underkastet en endnu strengere disciplin end den regulære soldat, bevirkede efterhånden, at krigen i ordets alleregentligste betydning blev en total krig, en folkenes befrielseskrig. Og den blev en krig, hvor det gjaldt Enten-

Ellen Neutralitet i kampen mod den bestialske nazisme var såvel hvad angik stater som det enkelte individ en umulighed.

Men netop fordi krigen udviklede sig på den måde, at det blev en folkenes befrielseskrig, eftersom det var de bredeste folkemasser, der førte og til slut vandt krigen, måtte grænserne for en national befrielseskrig snart blive for smævre for folkenes kamp.

Bevidst udviklede kampen sig i alle lande - under formerskab af de marxistiske partier - efterhånden til sideløbende med den nationale befrielseskrig at blive en social befrielseskrig. I international målestok gav dette sig udtryk i, at USA, England og Sovjetunionen, navnlig det sidstnevnte land, stadigt kraftigere understregede, at folkene selv skulle have lejlighed til på demokratisk vis at indrette deres liv, som de ønskede det, når nazismen var slættet og landens befriede.

Det var kapitalismens og imperialismens fortrop, der begyndte krigen som en følge af de imperialistiske modstningsforhold. Det var München-folkene i alle lande, der forsøgte at gøre krigen til en opslidningskrig mellem Nazi-Tyskland og den socialistiske Sovjetunion. Det var Sovjetfolket og det brede arbejdende folk i alle lande, der ændrede krigens mening og karakter, og det blev sluttelig folkenes krafter, som førte krigen til sejrrig afslutning.

Omend denne udvikling selvagt tog sin tid, og kun kunne fuldbyrdes efterhånden som modstandskampen hevedes til et stadigt højere politisk niveau, var der dog straks den 22. juni et markbart omslag at spore i folkestemningen. I de af Hitler besatte lande åndede folkene lettet op i håbet om, at Hitler ville brække halsen mellem de to fronten, østfronten og vestfronten.

I Amerika og England så folket ganske enkelt en mulighed for i fælles kamp med Sovjetunionen at gøre ende på krigen, og som udtryk for denne folkelige stemning må den britiske premierminister Churchills erklæring over den engelske radio den 22. juni om aftenen børuges:

"Faren for Rusland er også en fare for os og for De forenede Stater, ligesom målet for enhver russer, der kæmper for hjem og arne, er målet for frie mennesker, frie folk over hele jorden."

Churchill til sagde følgelig Sovjetunionen al den hjælp, Storbritannien kunne yde, og han udtrykte håbet om, at såvel Dominions som Englands allierede ville handle på samme måde.

Noget senere indtog regeringen Roosevelt i USA samme standpunkt overfor Sovjetunionen, og derned var grunden lagt for den engelsk-sovjetisk-amerikanske koalition mod Hitlertyskland.

Antihitlerkoalitionen satte sig som mål at slå Hitlerregimet og befri de af Tyskland undertrykte folk. Trods forskel i ideologier og økonomiske systemer i de enkelte forbundne stater, blev den engelsk-sovjetisk-amerikanske koalition til et megtigt forbund af folk, der forenede

deres krefter i befrielseskampen mod Hitlerfascismen.

I sin første tale efter Hitlers overfald på Sovjetunionen udtalte Stalin den 3. juli 1941 om krigen og dens perspektiv bla.

"Kampen mod det fascistiske Tyskland må ikke betragtes som en almindelig krig. Den er ikke blot en krig mellem to hære. Den er samtidig hele sovjetfolgets store krig mod de tysk-fascistiske tropper. Målet for denne folkets fædrelandskrig mod de fascistiske undertrykkere er ikke blot at fjerne den fare, vort land svæver i, men også at hjelpe alle de nationer i Europa, der stønner under den tyske fascismes Æg. I denne befrielseskrig kommer vi ikke til at stå alene. I denne store krig vil vi få trofaste forbundsallier i Europas og Amerikas folk, deriblandt også det tyske folk, der er træbundet af de hitleristiske forere. Vor krig for vort fædrelands frihed vil smelte sammen med den kamp, som Europas og Amerikas folk fører for deres uafhængighed og demokratiske friheder. Det bliver en sluttet front af folk, der forsvarer friheden mod slaveri eller truende slaveri under Hitlers fascistiske hære. I denne forbindelse er den historiske tale, som Storbritanniens premierminister, Winston Churchill, holdt om hjælpen til Sovjetunionen, og USA's regerings deklaration om sin beredvillighed til at yde vort land hjælp fuldt ud forståelige og karakteristiske og kan kun fremkalde taknemmelighed i sovjetfolkenes hjerter."

Det nazistiske overfald på Sovjetunionen stillede den danske regering overfor en række nye, store opgaver. Den modte dem ingenlunde uforbredt og læste dem på en måde, som aftvang landets nazistiske undertrykkere både anerkendelse og beundring.

Først og fremmest drejede det sig om at uskadeliggøre Danmarks kommunistiske Parti. Efter at Socialdemokratiet og de reaktionære partier lige siden 9. april havde udfoldet de største anstrengelser for at fremstille kommunisterne som de tyske nazisters håndlangere og medkampe, begyndte man nu med samme opagthed at fremstille kommunisterne som det, de virkelig var, nazismens mest forbitrede og mest konsekvente modstandere. Og begiven-

hederne i tiden efter den 22. juni viste ikke alene, at de borgerlige og socialdemokratiske politikere og deres bladsamarere havde talt og skrevet mod bedre viden, når de sagte at fremstille kommunisterne som samarbejdende med nazisterne, men tillige, at regeringen, og hele det magtapparat den rådede over, havde forberedt sig ned overordentlig grundighed på at yde nazisterne den bedst tankelige assistance i kampen mod kommunisterne.
(se Scav. side 112).

Det er beskæmmende - men tillige hævngivningen betegnende for de borgerlige og socialdemokratiske forkæmpere for demokrati - at erindre sig hvor skamlest og samvirkeledest de satte den grundlov ud af spillet, som de ellers til hver en tid påberåbte sig og fremholder som folkets sikre beskyttelse.

Der foreligger oplyst, at efter et departementschef i justitsministeriet Eivind Larsen og andre natten mellem den 21. og 22. juni 1941 havde været tilkaldt til Dagmarhus, hvor Gestapo havde hovedkvarter, for at få deres direktiver angående arrestationen af kommunisterne, ringede Eivind Larsen til statsminister Stauning og forelagde sagen. Eivind Larsen spurgte videre: Skal vi iværksætte aktionen? Stauning svarede ja. Eivind Larsen spurgte videre: Skal vi også arrestere folketingsmændene? Stauning: Ja!

Landet xxx havde også på dette tidspunkt en justitsminister. Han hed Harald Petersen.

Samme justitsminister fortæller i den parlamentariske kommission den 11. september 1946:

"Den natsov jeg, som jeg har meddelt i min skrivelse, og blev først vekket kl. 8 1/2-9 om morgenens. Det var netop et af de tilfælde, hvor jeg synes man behandlede mig, som jeg allerede var gået af. Jeg var sammen med statsministeren hos en fælles bekendt, og vi fulgtes ad hjem, og jeg spurgte statsministeren, der nogle gange havde været kaldt til telefonen, hvad der var i gøre, men han slog det hen: Ja, der er et eller andet, de vil spærre høvnen, eller noget i den retning, men hvad det så var, kunne jeg ikke få ud af ham. Så tog jeg hjem - jeg vil antage, at klokken har været 12 1/2, og da jeg kom hjem, gik jeg i seng, og af en eller anden grund må jeg have glemt at tage telefonen op i soveværelset, for de siger fra politiet, at de har ringet til mig et par gange, men jeg har ikke hørt telefonen, og først næste formiddag ringer den igen, jeg vil antage ved 8 1/2-9 tiden - måske en halv time senere. Det var nuværende departementschef Eivind Larsen, der ringede og gav mig et fuldstændigt referat af, hvad der var foregået om natten. Jeg sætter mig i forbindelse med statsministeren for at få bekræftet - og fik det også bekræftet..."

Så let og smertefrit foregik et grundlovsbrud. Landets justitsministersov på sit grønne øre, mens det foregik, og først bagefter fik han bekræftet af Stauning, at det var sket - pr. telefon!

Eivind Larsen og hans hjælpere havde de bedste muligheder for at gennemføre de tyske nazisters ordre til punk og prikke - ja, mere end det, for mens nazisterne kun havde forlangt 70 personer arresteret, undså det nævnyttige danske politi sig ikke for alene den 22. juni at arrestere i alt 295 personer landet over.

Mens opgaven ville have været tilgennemførlig for det tyske Gestapo, såfremt man fra de danske myndigheders side havde henvist dem til selv at foretage deres beskidte arbejde, var den ingenlunds vanskelig for det danske politi.

Rigschefen Thune Jacobsen og mange med ham har senere villet høvde, at den 9. april 1940 brandte man alle for danske statsborgere kompromitterende papirer, som fandtes på politigården. Sandheden er en anden. Sandheden er, at netop den 9. april 1940 trådte en særlig afdeling under det politiske politi, kommunistafdelingen, kaldet afdeling D i virksomhed.

I en aftenring i den parlamentariske kommission den 12. november 1946 beretter overbetjent i kriminalpolitiet, Chr. Madsen, om, hvordan han oplevede den 22. juni, og forklarer hvordan et i forvejen i alle enkelheder veltilrettelagt apparat klappede. Der er forsvarligt det politisk interessante ved Chr. Madsen, at han har fået sin opdragelse i DSU og er meget intim ven med finansminister H.C. Hansen.

Efter en forklaring i almindelighed om, hvad der skete

på Politigården den 22. juni, udspiller der sig følgende replikskifte:

Kresten Amby: De fortalte, hr. overbetjent, at De kom inn i afdeling D, som jeg forstår er et slags sikkerhedspoliti...

Chr. Madsen: Det er et gammelt politisk politi.

Kresten Amby: De kom derind i 1940?

Chr. Madsen: Ja, 1. april 1940.

Kresten Amby: Blev der mellem 1940 og juni 1941 foretaget noget særligt for at registrere ganske bestemte politiske personer?

Chr. Madsen: Der har været registreret i mange år i den gamle afdeling D's kartotek. Det var et specielt kartotek, og det viste sig da også, at de arrestationer, der blev foretaget fra afdeling D, at det var noget gammelt materiale, fra 1934-35. Der blev taget folk, som forlengst var udmeldt af Færmarks kommunistiske Parti, der var en del, som havde meldt sig ud allerede under vinterkrigen i Finland og nogle før. Der var opstillet et specielt kartotek, der var udarbejdet flere år i forvejen, en centralkomité for Det kommunistiske Parti, og det viste sig bug efter, at der var en hel del, som slet ikke var medlemmer af den. Det skyldtes vistnok ugentligt, at afdeling D havde ligget stille i nogle år, efter den affære, der havde været, hvor daværende kriminalassistent Andreas Hansen mistede sin stilling, derefter havde arbejdet ligget stille - ja, det havde nærmest ligget stille, indtil vi kom dorop!

Kresten Amby: Må jeg spørge, selv om det ikke direkte angår kommunisterne: Der er her i kommissionen sagt, at denne afdeling i det hele taget havde til formål at følge politiske personligheder af alle partier her i landet?

Chr. Madsen: Det er rigtigt.

Kresten Amby: Hvor stort omrent var dette kartotek?

Chr. Madsen: Det var meget stort.

Kresten Amby: Var det oppe på flere gange titusind?

Chr. Madsen: Ja. Jeg har ikke talt dem op, men der kan vel være mellem 50.000 og 100.000 mindst 50.000.

Kresten Amby: Hvad var egentlig formålet med, at politiet skulle følge alle ledende politiske personligheder? Jeg går ud fra, at det er fra alle partier.

Chr. Madsen: Ja, indenfor alle partier.

Kresten Amby: Hvad var egentlig formålet med det?

Chr. Madsen: Anor det ikke, det har jeg aldrig bekoftiget mig med!

Kresten Amby: Nej, det kan jeg forstå, det var jo ikke Dem, der bestente formålet.

Chr. Madsen: Formålet var vel fra statens side at følge den politiske udvikling herhjemme, repræsenteret ved alle ledende mænd enten de var venstre, konservative, radikale eller socialdemokrater, og så var der lavet specielle kartoteker for kommunister og nazister.

Kresten Amby: Når De siger, at de var registrerede, betød det så bare, at deres navne og adresser stod på et kort?

Chr. Madsen: Fulde navn og fødselsår.

Kresten Amby: Og ikke andet?

Chr. Madsen: Havde de f.eks. holdt et møde et sted eller var kommet med en udtalelse...

Kresten Amby: En udtalelse vedrørende hvilket hvad?

Chr. Madsen: Af politisk art.

Kresten Amby: Men så siger De, at der var særlige kartoteker for de yderliggående partier, som man kalder dem, nazister og kommunister.

Chr. Madsen: Ja. Specialkartotek er trukket ud af det store kartotek. De stod jo også i det store kartotek.

Kresten Amby: Ja, det er givet. Hvor stort var det kartotek f.eks. for kommunisternes vedkommende.

Chr. Madsen: Ja, det var vel en 700-100 navne.

Kresten Amby: Men der blev jo ikke arresteret 700?

Chr. Madsen: Den 22. juni blev der i hele landet arresteret 295, og en masse blev tilfældigt anholdt. F.eks. blev der på Arbejderbladet i Griffenfeldsgade taget 20-30, der kom der om morgenen. De, der var sendt fra politiet for et ransage, anholdt dem, der kom. På Centraltrykkeriet i Blågårdsgade blev der ligeledes anholdt en hel del. Ligeledes i ungdomshjemmet i Abenrå ved Coopersgade, og i en ungdomslejr sydpå blev der anholdt 20-30. Det var tilfældige mennesker, men det var altså ledende kommunister, der skulle tages.

Kresten Amby: Det var ud fra den ordre, der var givet, at ledende kommunister skulle tages?

Chr. Madsen: Der om morgenen, er nu provinsen overstået - den er vi færdig med. Å skulle Kobenhavn tages, altså de ledende kommunister i Storkøbenhavn. Men før vi kom så vidt, sag dr. Fest et nik til kriminalrat Hermannsen, og han trækker op af sin jakkelomme en gul konvalut og siger: Her er et kartotek, som vi - altså tyskerne - har. Og dr. Fest ger en håndbevisgelse, og kriminalrat Hermannsen afleverer det, enten til departechef Livind Larsen eller til politikommissær Odmar - jeg kan ikke huske hvem, men Odmar afleverer det i hvert fald senere til politikommissær Andst, der sad modsat mig ved skrivebordet, og Andst afleverer det til mig.

Kresten Amby: Dette papir?

Chr. Madsen: Nej, kartoteket.

Formanden: Var det skrevet på dansk eller tysk?

Chr. Madsen: Det var skrevet på tysk. Der var vel 70 kort i kartoteket, men så vidt jeg husker, var der ikke så mange navne, der gik igen, for nogle navne gik igen, f.eks. rådsdagsmand Martin Nielsens, tyskerne havde lavet rubrikker for rådsdagsmand og...

Kresten Amby: Og redaktører?

Chr. Madsen: Nej, ikke redakterer, borgerrerepræsentanter, officielle repræsentanter. Det drejede sig kun om en 5-6 stykker.

Kresten Amby: Mindede dette kartotek Dem om noget, De i forvejen kendte? Mindede de navne, altså dette udpluk af navne, der stod i det kartotek, De fik af tyskerne om morgenen, Dem om navne De i forvejen kendte fra et andet kartotek eller en anden liste. Jeg spørger, fordi man ved afskringerne her i kommissionen har gjort opmærksom på, at tyskerne den morgen mødte med en liste med vist 71 navne - nu kalder De det et kartotek, jeg formoder, det er det samme - og at dette nogenlunde svarede til enkelthederne i den liste, der tidligere var udarbejdet og som fandtes i sikkerhedspolitiets varetægt? Vil De ikke fortælle os nærmere om, hvad De ved om dette?

Chr. Madsen: Jeg har jo selv været deroppe i afdeling D, og det tyske kartotek var en direkte afskrift af vores specialkartotek!

Kresten Amby: Hå, det var det?

Chr. Madsen: Ja.

Kresten Amby: En direkte afskrift?

Chr. Madsen: Ja.

Kresten Amby: Det var påfaldende. Det var altså ikke bare det, at man havde fået underretning om de og de navne, men det var således, at det i enkeltheder kunne påvises, at det var en direkte afskrift?

Chr. Madsen: Ja, det kunne jeg ikke undgå at se, eftersom jeg kendte specialkartoteket.

Kresten Amby: Men så er vi inde på noget essentielt, noget væsentligt. Foruden det almindelige kartotek, de havde i sikkerhedspolitiets over de politiske partier havde de et specielt kartotek?

Chr. Madsen: Et specielt kartotek over nazister og kommunister.

Kresten Amby: Nej, nu taler vi kun om kommunisterne. Et specielt kartotek over kommunisterne alene, på hvor mange navne entrent?

Chr. Madsen: Ja, en looo navne, nu vil jeg ikke hafte mig ved tallet.

Kresten Amby: Men det var jo ikke looo tyskerne kom med.

Chr. Madsen: Nej, det var det ikke helt halvfjérds, men der var nogle og halvfjérds kort.

Kresten Amby: Men for disse kort vedkommende var de særlige oplysninger på kortene efter Ieres mening en direkte afskrift af, hvad De havde i Deres eget?

Chr. Madsen: Ja!

Der udspander sig nu en længere samtale, og Chr. Madsen går derefter til sagen.

Chr. Madsen: Disse kort var lavet - det er derfor, jeg kender dem - efter indberetning, som vi selv, Dinesen og jeg, havde skrevet!

Kresten Amby: Og hvem havde fået denne indberetning?

Chr. Madsen: Det må jeg hellere forklare nærmere. I 1940, da vi kommer derop, er politikommissær Andst daglig leder af afdeling D. Den 13. eller 15. april (1940, red.), altså efter besættelsen, oprettes statsadvokaten for særlige anliggenders afdeling med nuværende departementschef Livind Larsen som chef og daværende kriminalassistent, nuværende politikommissær Odmar, som souschef. For afdeling D's vedkommende var det således, at vi stod i daglig referat til politikommissær Andst med vore informationer og forskellige ting, men han fik i realiteten aldrig informationer, for informationerne gik til souschefen for opdagelsespolitiet.

Kresten Amby: Det var Odmar.

Chr. Madsen: Nej, det var politikommissær, viceinspektør Glud-Johansen, og så gik det videre til souschefen, Odmar, men alt hvad der vedrørte tyskerne, skulle gå direkte til Odmar. Altså Linesen og jeg var i en markeligt mellemstilling, fordi vi i alt almindeligt politisk arbejde sorterede under chefen for opdagelsespolitiet og politikommissær Andst, men i alt hvad der vedrørte statsadvokatens afdeling altså forholdet til tyskerne og kommunisterne, hørte vi under statsadvokaten og politikommissær Odmar, og sådan var det i praksis under hele den periode, vi var deroppe. Senere, da interneringen var sket, sorterede også alt, hvad der vedrørte kommunisterne og det der under statsadvokaten og politikommissær Odmar.

Kresten Amby: Nu er det perioden mellem 1940 og juni 1941 vi taler om.

Chr. Madsen: Ja, det er det samme, der er ingen væsentlighedsforskell.

Kresten Amby: Men i den periode er der altså sket det, at der er udskrovet en liste på nogle og halvfjérds på grundlag af disse kort.

Chr. Madsen: Ja. Politikommissær Odmar kom til overbetjent Linesen og mig og sagde...

Kresten Amby: Hvornår omrent var det?

Chr. Madsen: Det var i juli-august måned 1940, måske lidt før, og han sagde, at han kendte ikke noget til de politiske forhold - det er sikkert også rigtigt - og han kendte heller ikke noget til de specielle kommunistiske spørgsmål. Det gjorde Dinesen og jeg jo heller ikke, vi havde aldrig haft med politik at gøre, for vi kom derop, og vi var lige kommet. Så sagde politikommissær Odmar: Ja, men kør jeg kan ikke i den stilling, jeg nu indtager, når der kommer forespørgsler fra justitsministeriet og statsadvokaten, stå fuldkommen blottet i politisk henseende. Han spurgte om vi ikke kunne lave en beretning, en oversigt over Det kommunistiske Parti herhjemme fra dets start og over hele dets udvikling, hvorledes det blev ledet, en oversigt over centralkomiteen og Danmarks kommunistiske Ungdomsforbunds hovedbestyrelse, "Sovjetunionens Venner" og sådan noget. Vi sagde, at det kunne vi ikke gøre, men politikommissæren mente, at vi kunne få nogen hjælp oppe i P. Så gik der en måned eller halvanden eller sådan noget, og vi fik ikke lavet nogen liste. Vi blev så rykket for denne liste, og så spurgte vi Odmar: Ja, men hvad skal den bruges til? Han svarede: Den skal bruges til at give mig informationer, så jeg har en vis viden om politiske forhold og om kommunisterne, for han kunne jo ikke stå blottet, der kom stadig forespørgsler fra justitsministeriet og statsadvokaten, og han havde ikke noget kendskab...

Kresten Amby: Statsadvokaten for særlige anliggender, altså Livind Larsen?

Chr. Madsen: Ja. Og Odmar garanterede for, at denne liste kun skulle bruges til dette. Så gik vi op og talte med nogen af vores gamle venner, som vi vidste havde en vis indsigt i politisk henseende, specielt kommunistiske spørgsmål, og spurgte om de kunne hjelpe os at lave en sådan liste eller oversigt, det skulle være en hel beretning, og det erklarede de sig villige til, og en af vores gode venner, lavede en sådan beretning, en kladde med blyant.

Harald Nielsen: Hvem var det?

Chr. Madsen: Det var rent privat overfor os, det er os, der har ansvaret for den beretning, der blev lavet, og det er Dinesen og mig, der har skrevet den under.

Kresten Amby: Hvornår omtrent var det?

Chr. Madsen: Vi lavede to lister, den ene dateret september 1940, den anden december 1940, og vi sagde til Odmar, at han mitte være forsiktig med den og ikke vice den til nogen, og det lovede politikommissæren. Vi rykkede så for den nogle gange, da han havde haft den i nogle dage - jeg husker ikke, hvoylang tid han havde den - 8-14 dage - og vi fik den tilbage igen og vi sagde: Nu er der væl ikke nogen, der har set den, og så for resten, tyskerne og Hermannsen har vel ikke haft listen. Odmar svarede, at det havde de ikke.

Der føres nu et nyt ordskifte, der ikke bringer noget nyt, og

Kresten Amby spørger: Men da De så ser det kartotek, som tyskerne præsenterede Dem i 1941 ved aktionen, er det efter deres erindring nogenlunde de samme navne, der har været i den første indberetning til Odmar, og de samme oplysninger?

Chr. Madsen: Ja, det kunne man jo se, for der var på den liste en hel masse fejl.

Kresten Amby: Og det var væsentlig de samme fejl?

Chr. Madsen: Det var næsten nøjagtig de samme. Det var jeg klar over. Derfor tog jeg også kartoteket med mig med det samme den morgen. Allerede langt før denne aktion var jeg begyndt at blive en smule ubehagelig berørt af den beretning, vi havde givet. Vi sad jo ikke deroppe for eventuelt at give tyskerne visse oplysninger, specielt ellersom vi ikke havde spor forbindelser med tyskerne og det tyske politi - det var et rent og skært dansk foretagende oppe hos os - os derson denne liste skulle være kommet bort, som Dinesen og jeg havde ansvaret for, og som vi havde afgivet, og den skulle være kommet i tyske hænder, var det jo direkte oplysninger til tyskerne.

Kresten Amby: Men De havde jo kun givet den til Odmar.

Chr. Madsen: Ja, ja, men man viste jo aldrig, hvad der kunne ske efter krigen. Det tankte vi på hele tiden.

Chr. Madsen: Ja, det kan vel kun være sket - jeg ved ikke, men det er vel altså...

Kresten Amby: Det kan jo være sket ved indbrud.

Chr. Madsen: Nej, det er umuligt.

Formandens: Dér er en eller anden, der har skrevet det af?

Chr. Madsen: Det tror jeg heller ikke...

Aksel Møller: Men det var vel ikke den samme?

Chr. Madsen: Det var ingen liste, det var et kartotek, og dette kartotek var skrevet af efter den beretning.

Kresten Amby: Det må være sket under en eller anden form.

Chr. Madsen: Det er der overhovedet ingen tvivl om. Det kan Dinesen og jeg jo se, det vidste vi.

Kresten Amby: Men hvordan det er gået til, har De ingen mening om?

Chr. Madsen: Nej.

Kresten Amby: Og det eneste, der er sket, er dette at De direkte skulle aflevere denne beretning

i sin tid til kommissær Odmar?

Chr. Madsen: Ja, men man kan jo spørge/kriminalrat Hermannsen, om han har lånt listen.

Krosten Amby: Det er en ting for sig. Hvilken vej kommissionen vil gå, må den til sin tid selv afgøre, - men bortset fra denne mand eller de mennesker i afdeling D, der har hjulpet Dem ned at få beretningen på benene, er der ingen andre, der i sin tid har haft beretningen i hænde end Odmar og De og Dinesen?

Chr. Madsen: Overhovedet ikke...!

Overfor den parlamentariske kommission benægtede politikommissær Odmar til at begynde med at have udløvet de omhandlede lister til nazisterne, men efter at han havde haft en samtale i enrum med den tyske kriminalrat Hermannsen, erkendte han, at/havde "udlånt" han de omtalte lister til kriminalraten.

Takket være det danske politis grundige forberedende arbejde var nazisterne således ikke i tvivl om, hvem de ønskede at arresteret, og deres håndlangere indenfor det danske politi var lige så lidt i tvivl om, hvor de pågældende skulle ses. Arrestationerne den 22. juni 1941 var et monster på det gniidningeløse samarbejde mellem tyske nazister og danske myndigheder.

Dette fortræffelige og uboyerige - thi talrige er de kommunister, som måtte vandre i fængsel eller koncentrationslejr takket være det danske politis nævnyttighed - indskrekkes ikke til arrestationerne den 22. juni. Helt frem til den 29. august 1943 var den øverste danske politiledelse - trods alle senere forsøg på at bortforklare det - nazisternes ivrige

og uvurderlige hjælpere.

Vi får senere lejlighed til at beskæftige os yderligere med dette lidet glorverdige kapitel i dansk politis historie. Her skal blot til eksempel anføres, hvorledes politikommissær Odmar og hans folk så sent som i december 1942 - altså efter 2 1/2 års besættelse med rigelig tid til at besinde sig - opretholdt det snevrest tankelige samarbejde med Gestapofolkene på Dagmarhus og indtil de mindste enkeltheder traf aftale med og stillede sig til rådighed for Gestapo i jagten på de danske kommunister.

sider

Vi gengiver et par af/en rapport fra politikommissær Odmars afdeling:

Opd. H.J. Nr.

19

København, V, den

6. december 1942.

Københavns Opdagelsespoliti
POLITIGARDEN

RAPPORT

over modtaget moddelelse eller telefonisk anmeldning.

Modtaget den 6/12 1942 kl. Fra Kriminalassistent
af: Knibbj. Alsnæs-Andersen Livbjerg.

Der anmelder om, at Knibbj. Helmer Christensen underrettes om, at han i morgen Kl. 8,45 skal møde på Dagmarhus (paa Cykel) Han skal møde sig til Mr. ass. Rothe, og Anledningen er den, at Trafikassistent Børge Kruse Mourand, f.d. 26/3 1902 i Fredericia, som er efterlyst i S.P.A. 210/41 fra hervedende Afdeling, idet han skal interneres som Kommunist, har indleveret noget bøj hos en kræder

i Morgen vil blive afhentet.

Helmer Christensen skal saa sammen med 2 fra Dagmarhus foretage det fornødne.

Knibbj. Helmer Christensen er underrettet om foranstaaende og har lovet at møde som anført.

(sign.)
Alsnæs-Andersen,
Kriminalbetjent

Kontinueret den 14' December 1942.

Fra Mandag den 7'ds. til Lørdag den 12'ds. har Krmbtj. Helmer Christensen holdt Vagt hos Skredemester Larsen fra kl. 9 til 21, sammen med en tysk Politimand, og løndag den 13'ds har Krmbtj. Spar-sing holdt Vagt i samme Tidsrum.

Undertegnede påbegyndte e.o. Vagten i Lejligheden i Dag kl. 9. Kriminalsekretær Rode var også til

Som det vil ses, er rapporten udfærdiget 6. december 1942. Man har effaret, at kommunisten Børge Houmann menes at ville afhente noget tøj (en vinterfrakke, der er vendt) hos en skredemester (hvis navn og adresse vi har udeladt som sagen uvedkommende - red.).

Kriminalbetjent Helmer Christensen skal møde på Daghushus (på cykle!) - men endnu den 14. december - efter at man i en uge har holdt vagt sammen med en tysk politimand - har Houmann ikke vist sig, og rapportens næste side fortæller:

Der blev derefter truffet den Ordning, at saa-fremt der til Larsen bliver sendt Bud eller telefoneret ~~kommit~~ efter Frakken, vil Larsen telefonere her til Afdelingen. Under Hensyn til, at Børge Kruse Houmand selv kan komme efter Frakken og på-høre Samtalen, vil Larsen i alle Tilfælde ringe til et Palenummer, hvor der er Egnvagt, og det blev aftalt, at han skal ringe til Palm 5973 (Politikommissær Odmar Telefon). For saa vidt samtalen paahøres, vil Larsen lade som om han ringer til et Værksted, og han vil da give den Besked: "Det er Skredemester Vær god og send Houmanns Frakke borten ved det samme."

Hør Afdelingen har modtaget Besked fra Larsen, skal Rode eller en anden tysk Politimand straks underrettes paa Telf. C. 1946, Apparat 59, 60 eller 61, og aftales det videre fornødne. For saa vidt der om hatten ingen kan træffes paa de angivne Telefonnumre, skal der fra Afdelingens Side tages Afslørelse, alt efter, som Situationen kommer til at foreligge.

Der kom imidlertid ikke til at foreligge nogen situation, som d'herrer Odmar og Rode kunne udnytte. Houmann blev advaret og hentede sin frakke efter 5. maj 1945.

Men samarbejdspolitikernes og de ledende politifolks forsikringer om deres gode hensigter stømper som slet og ret lagn ved konfrontation med dokumenter som dette.

Den umiddelbare følge af regeringens grundlovsbrud den 22. juni om morgenen var, at partiets og ungdomsforbundets kontorer samt partipressens redaktionslokaler blev besat af politiet og alle ejendele fjernet. Man afbrød derved partiets lovlige politiske arbejde og forhindrede udgivelsen af den kommunistiske presse. Disse overgræb, var brud på grundlovens §§ 84 og 85 (om foreningsfrihed og pressefrihed).

Samtidig fangstledes over hele landet den 22. juni 295 personer og i dagene derefter yderligere ca. 100. I intet tilfælde var fangstlingerne begrundet, dor blev ikke rejst anklage mod de fangstlede, og de blev ikke stillet for nogen dommer, skønt grundlovens § 73 påbyder: "Enhver, der anholdes, skal inden 24 timer stilles for en dommer."

Hos samtlige fangstlede samt adskillige andre foretog politiet husundersogelser uden at være forsynet mod dommerkendelse, skønt grundlovens § 8 (?) udtrykkelig erklærer "Boligen er ukrankelig. Husundersogelse, Beslaglæggelse og Undersogelse af Breve og andre Papirer må, hvor ingen Lov hjemler en såregen undtagelse, alene ske efter en retskendelse."

I mange tilfælde, hvor beboerne under henvisning til denne grundlovsbestemmelse modsatte sig husundersogel-

sen, tiltvang politiet sig med vold adgang til boligen for at beslaglægge breve, papirer o.s.v.

E blandt de fængslede befandt sig en række af Danmarks mest fremtrædende kunstnere, således den 72-årige Martin Andersen Nexø, Hans Kirk og Hans Scherfig. Desuden en række kendte fagforeningsledere, bl.a. Inger Gamburg, formand for Kvindeligt arbejderforbunds afd. 5, Carlo Hermansen, formand for murerne i København, Olaf Redder, DAF, Aalborg og Vald. Larsen, Jord- og Beton, København.

Samtlige kommunistiske repræsentanter i byråd og sogneråd blev fængslet og deres valgere således børget representation i kommunestyret.

Skønt grundlovens § 56 udtrykkeligt siger "Sålangt rigsdagen er samlet, kan ingen rigsdagsmand tiltales eller underkastes fængsling af nogen art uden samtykke af det ting, hvortil han hører", udstedte regeringen - uden at sage folketings samtykke - arrestordre mod samtlige kommunistiske rigsdagsmand, Martin Nielsen blev arresteret på sin bopal den 22. juni om morgenen.

Alfred Jensen, som havde deltaget i et møde på Samsø den 22. og fært til København, men ved ankomsten til Københavns Hovedbanegaard, lykkedes det ham at undslippe og bringe sig i sikkerhed. Den tredje folketingsmand, partiets formand Aksel Larsen opholdt sig på sommerferie i Vestjylland, hvorfra det i løbet af nogle uger lykkedes ham at komme til København.

Det er en yndet påstand fra socialdemokratisk side, at gennem illegaliteten fik partiet sin historiske chance. Dette er ikke rigtigt. Partiet havde siden afslutningen af finlandskrigen været i ustændelig fremgang medlemsmæssigt og økonomisk. Aldrig tidligere havde det været så godt funderet og haft en sådan tilslutning. Dette var også medvirkende til at dansk og tysk politis forenede anstrengelser, ikke, som man håbede, kunne udslette Danmarks kommunistiske Parti, ja næppe nok formåede blot rent midlertidigt at lamme det. Flertallet af partiets ledende folk havde allerede umiddelbart efter 9. april fået anvisning om at træffe de nødvendige foranstaltninger med en forestående illegalitet for øje. Når politiets ~~resultater~~ blev så forholdsvis stort, skyldtes det, at ikke alle omfattede situationen med tilstrækkelig alvor og adskillige havde slækket på sikkerhedsforanstaltningerne under de relativt fredelige forhold i det år, der var forløbet siden 9. april.

Størsteparten af de tekniske forberedelser, som var truffet, rantes dog ikke under politirazziaerne, og allerede den 28. juni modtog partiledelsen de første kontingentindbetalinger fra københavnske partiafdelinger til den fortsatte, nu illegale, kamp.

Umiddelbart efter at Aksel Laßsen var mødt frem til København, samledes partiledelsen til en drøftelse af situationen, og de forholdsregler som den nødvendigjorde. Fra mødet udsendtes til samtlige partiafdelinger:

medde
der kunne
hæftet alle Brh

(mere 7)

punkt 8

Teser af 10. juli 1941. Det blev heri fastslået, at det nazistiske Tyskland havde påbegyndt sin krig mod Sovjetunionen dels af had til og frygt for socialismen, dels for om muligt gennem erobring og udnyttelse af Ukraine og Kaukasus at skaffe sig tilførsler af levermidler, olie og andre råstoffer, uden hvilke den tyske krigsøkonomi og krigsførelse måtte bryde sammen. Krigens karakter er endret med begivenhederne af 22. juni, hed det videre. Tysklands krig er en imperialistisk erobringskrig og samtidig fascismens krig mod menneskeheden og fremskridtet. Regeringens politik overgår videre taget stilling mod/det kommunistiske parti, og partiets rolle i den sjeblikkelige situation blev præsenteret gennem følgende linier: "Samtidig er folkeflertallet utilfreds med regeringens økonomiske politik, og under kommunistisk partis førerskab har arbejderklassen optaget kampen herinod. Som vi fortsat står i spidsen for det arbejdende folks økonomiske og sociale kamp, således fører vi an i hele det danske folks kamp for frihed og og national selvstændighed, for at få fjernet besættelsesstropperne og gjort en ende på den tyske indflydelse i regeringens kontorer. I denne - den altoverskyggende - kamp står vi sammen med alle danske uanset politisk farve eller livsstilling, der ligesom vi arligt ønsker at tilbageærobre vort lands uafhængighed."

Det blev påvist, hvorledes regering og myndigheder havde forhalet domsafsigelsen over en række terrorister

indtil den kommunistiske presse var forbudt, således at sagen kunne fremstilles som "kommunistisk terror" uanset kun en enkelt af de dømte, og den som havde haft mindst med sagen at gøre) var medlem af partiet, mens hovedmanden Richard Jensen var blevet ekskluderet af partiet for halvandet år siden. I tesarne blev der taget skarp afstand fra terroristiske metoder. Det hed bl.a. "Intet medlem af partiet har med partiledelsens vidende eller vilje deltaget på nogen måde i dette eller lignende foretagender. De, der på nogen måde har deltaget, har fort partiet groft bag lyset og brudt parti-disciplinen og har dermed stillet sig selv udenfor partiets række. Ethvert samkvem med dem skal afbrydes.

Endelig blev der i tesarne givet en række praktiske anvisninger på, hvorledes arbejdet under de nye, skærpede forhold burde gribes an. Det blev understreget: "Vigtigst af alt er nu et bevare partiet, at sikre det mod politiet og Gestapo og dermed muliggøre dets arbejde."

Præmkl 12
I løbet af meget kort tid var det lykkedes at knytte alle de tråde, de danske og tyske myndigheder havde brudt. Partiorganisationerne byggedes op på illegal basis efter tidlige udsendte retningelenjer. Forbindelsen mellem afdelinger og ledelse fungerede. De fleste trykkerier var intakte. Den gamle erfaring skulle påny bekræftes - at jo hårdere slag der rettedes mod det kommunistiske parti, des stærkere blev det.

Hvor let man fra regeringens side tog på den serie af grundlovsbrud, som aktionen mod det kommunistiske parti forudsatte, fremgår også deraf, at regeringen først samleses til møde mandag den 23. juni og her modtog underretning om alle de grundlovsstridige handlinger, som var foretaget i dens navn, og som det var forbudt pressen at omtale. Ministermedets egentlige formål var dog at tage stilling til endnu en række tyske krav, i første række kravet om, at Danmark afbrød den diplomatiske forbindelse med Sovjetunionen samt, "at den danske regering deklarerede sin positive indstilling til den nu udbrudte konflikt, idet det modsatte ville være blevet opfattet som udtryk for misbilligelse fra tysk side".
 (Seavenius, side 116).

Hverken i regeringen eller samarbejdsudvalget rejstes der indvending mod, at Danmark afbrød den diplomatiske forbindelse med Sovjetunionen, og allerede den 24. juni afgik der telegrafisk instruks til den danske gesandt i Moskva, Boldt-Jørgensen om at vende tilbage til Danmark såsnart lejlighed gaves.

Regeringserklaringen om Danmarks tilslutning til krig mod Sovjetunionen voldte det derimod nogen vanskelighed at nå til enighed om, men den 26. juni kunne regeringen publicere følgende:

Erklæringen af 26. juni 1941

I umiddelbar fortsættelse heraf fulgte ønsket fra tysk side om under krigen mod Sovjetunionen at opnå en

(Her evt. SUs
bemærkninger 1
45 ved udnev-
nelsen af
Dessing.)

tilslutning i de forskellige besatte europæiske lande, der kunne støtte påstanden om, at krigen var et korstog til vana for den europæiske kultur. Allerede den 23.

juni bragte dagspressen store annoncer, hvori frivillige opfordredes til at melde sig til et såkaldt regiment "Nordland", og nogle dage senere kunne de danske nazister proklamere, at de havde oprettet et "Frikorps Danmark", for begges vedkommende gjaldt det, at de angiveligt kampede for et nyt Europa og for Danmarks egg imod kommunismen.

Skant hærvning til fremmed krigstjeneste ifølge dansk lovgivning var forbudt, kundgjorde regeringen allerede den 5. juli:

"Oberstlejtnant C.P.Kryssing, chef for 5. artilleriafdeling i Holbæk har med den kgl. danske regerings billigelse overtaget kommandoen over "Frikorps Danmark". Stabschef i "Frikorps Danmark" er kaptein i fodfolkot, Thor Jergensen. Korpset står under kommando af danske befalingssænd. Til "Frikorps Danmark" kan alle, der har aftjent deres vernepligt efter 1931, melde sig."

Og for at ingen skulle være i tvivl om regeringens gode vilje, blev det besluttet, at officerer, der meldte sig til tjeneste i undertrykkernes hær, tridte uden for nummer og altid bevarde alle rettigheder indenfor det danske officerskorps.

Det viste sig dog hurtigt, at folkets retsininstinkt er så sundt og sterk, at det formir at gøre alle ministerielle og kongelige beslutninger magtesløse.

Trots godkendelse og velsignelse af den kgl. danske regering var Frikorps Danmark og Regiment Nordhånd folkene forhadte og foragtede af befolkningen, og det blev, ifølge davarende udenrigsminister Scavenius "for regeringen en vanskelig opgave at afbøde virkningen heraf overfor tyskerne." (Scavenius, side 120).

De mange arrestationer, oprettelsen af frikorpsene og regeringens hele, betingelsesløse kapitulation for kravet om at tilslutte sig Tysklands krig mod Sovjetunionen blev det hidtil alvorligste varsko for den danske befolkning om, hvad eftergivelsespolitiken indebar af farer for landet og folket, og Danmarks kommunistiske Partis formand, Aksel Larsen, talte utvivlsomt på et flertal af befolkningens vegne, da han i et "Åbent brev til regeringen ved hr. statsminister Th. Stauning" den 17. juli 1941 nedlagde "højtidelig protest mod de nævnte lovbrud og overgreb og mod regeringens landsskadelige politik."

I sit åbne brev, som blev dupliceret i et meget stort antal eksemplarer og pr. post tilstillet politikere, organisationer m.v., samtidig med at det uddeltes på arbejdspladser
oplymmede Aksel Larsen
og kontrolsteder, i den række af grundlovs- og retsstridige handlinger, som regeringen havde begået siden 22. juni. Han protesterede mod overgrebet på det kommunistiske parti og dets presse og mod de mange arrestationer og tilføjede:

"Eventuelle undskyldninger i retning af, at fangslingerne m.v. er foretaget efter tysk ønske

eller krev gælder ikke. Dels bliver de ikke derfor mindre grundlovsstridige. Dels har regeringen og i særdeleshed Ie, hr. statsminister, gang på gang betonst, at indrepolitisk er regeringen suveran og håndler ikke under tysk tryk. Endvidere viser alle erfaringer, såvel herhjemme fra som fra Norge og andre lande, at indrommelser til okkupationsmagten kun drager nye kram efter sig. Endelig harmonerer fangslingerne og grundlovsbrudene kun altfor godt med regeringens politik og ded den landsskadelige og legnagtige erklæring af 26. juni om krigen."

Om regeringens 26. juni erklæring skrev Aksel Larsen i overensstemmelse med de af partiledelsen den 10. juli udsendte teser:

"Jeg har stemplet regeringens erklæring af 26. juni som legnagtig og landsskadelig. Legnagtig - fordi den i bevidst modstrid med kendemønsterne fremstiller det, som om Finland med tysk hjælp forsvarer sig mod et russisk angreb. Desuden påstår erklæringen, at norden i almindelighed og Danmark i særdeleshed skulle være truet af Sovjetunionen, og dens højdepunkt er påstanden om, at der under det nazistiske Hitler-Tysklands færerskab kan kampes for europæisk kultur.
Jeg ønsker heroverfor at fastslå:

1. Det er Tysklands nazistiske magthavere, der har påbegyndt denne krig for at erobre territorier og undertrykke os, udsuge andre folkeslag. I strid med det finske folks tarv og ønsker deltager Finland i denne udprægede angrebskrig og har ved Feltmarskal Mannerheim udtrykkelig proklameret sine erobringskrigsmål.

2. Rusland har aldrig været en trusel mod nordens, endlige mod Danmarks selvstændighed. Tvertimod kender Danmarkshistorien talrige eksempler på, at netop russisk indgriben har frelst os fra at blive opslugt af Tyskland.

3. Det er ikke Sovjetunionen, der økonomisk udplynirer Danmark, og som på godt og vel et år har revet for halvanden milliard levnedsmidler og vigtige råstoffer fra os (sammen med Nationalbankens guldbeholdning) uden at yde andet end verdiløse veksler til gengæld.

4. Det er ikke Sovjetregeringen, der blandor sig i Danmarks indre forhold. Det er ikke den, der tvinger folk ud af det politiske liv (Christians Møller o.a.), der får regeringen til at give amnesti til politiske voldsforbrydere (spadefuggerne fra Haderslev o.a.) eller som gang på gang fremvinger regeringsondannelser, sådan som nu sidst, hvor man benyttede nogle tyske soldaters mildt sagt ukorrekte optreden under en fodboldkamp til ikke alene at afbryde Danmarks sportslige forbindelse med Sverige, men også til at

få skiftet justitsminister, samtidig med at Berlins håndgangne mand, hr. Eivind Larsen, blev departementschef for politiet.

5. Det er ikke sovjettropper, der holder Danmark besat. Det er Tysklands magthavere, som direkte i strid med den af den selv forealudede Ikke-angrebstraktat (ligesom nu overfor Sovjetunionen) har overfaldet Danmark, myrdet danske soldater, besat vort land og gjort det til krigs-operations-område.

Jeg har kaldt regeringens erklæring for landskadelig - fordi enhver ved, at en tysk sejr i krigen vil gøre Danmark til en prøjsisk koloni, eventuelt med hr. Fritz Clausen og andre landsformudere som "Hauleitere". Enhver ved, at kun det nazistiske Tysklands nederlag kan skaffe vort land frineden. Modsigende er enhver understøttelse af Tysklands krig (uanset påskudene) i strid med det danske folks interesser og landskadelig. Men regeringen understøtter ved sine handlinger og sin erklæring Danmarks fjender. Den er endog gået til med til at tillade, ja at støtte den for tyske penge organiserede hærving til "SS-regiment Nordland" og til det såkaldte "Frikøpps Danmark"...

Regeringen, hvis opgave det er at varetage Danmarks interesser og at overvåge lovenes, ganske særlig grundlovens overholdelse, har ved sine lovstridige og forfatningsstridige handlinger sat sig selv udenfor loven. Det er enhver god og lovlydig dansk borgers pligt at medvirke til lovenes overholdelse og modsigende at modvirke regeringens og politiets lovbrud.... Danmarks kommunistiske Parti er fast besluttet på at sæge landets love overholdt på forfatningens grund, og på at tjene vort folk og vort land i kampen for at genvinde national frihed og uafhængighed. Vi stoler på alle fedrelandskærlige mænds og kvinder hjælp dertil."

I disse to første dokumenter fra illegaliteten - teserne af 10. juli 1941 og Aksel Larsens åbne brev til regeringen af 17. juli 1941 - videreføres med streng konsekvens den politik, der havde været det kommunistiske partis politik fra besættelsens første dag. Partiet understrogede påny, at den økonomiske kamp var en uadskillelig del af den nationale kamp, og det framhvede påny sin vilje til at stå sammen med alle - uanset partifarve eller anskuelser isvrigt - der ønskede virligt at kæmpe for Danmarks befrielse. Det var en videreførelse af de

(Nexo's hilsen
og tak fra V.F.?)

mange bestræbelser, som allerede omend med ringe held,
var udfoldet for at samle folket til modstand i første
rekke mod de tyske okkuperter og herunder mod den danske
regering og den uplyndringspolitik, den førte overfor
småkårsfolk.

9. kapitel.S T O R E F O R V E N T N I N G E R .

Sommeren 1941, og i særdeleshed efter 22. juni, var de store forventningers tid. I begyndelsen af juni havde englanderne måttet ramme Kreta. Den tyske fremgang på Balkan og i Grækenland var uomtvistelig og efter 22. juni indsb flere gange daglig den ene store sejrsbulletin efter den anden. Dagbladenes forsider, ofte over evne, for at give de vildige tyske sejre den mest storslæde og overbevisende opstning. Mangespalte oversigtskort markerede unge for uge de nazistiske horders fremrykning indtil Nationaltidende endelig den 10. oktober i et femspaltet sejrsbrol over hele forsiden kunne meddele: "Tyskland proklamerer, at Rusland definitivt er slæbt".

En sådan succes for det pangermanske broderskab var naturligvis ikke uden indflydelse på den danske regering og dens reaktionære støtter. De som af hjertet ville samarbejdet, blev endnu dristigere, og de som i hjertet frygtede nazisterne, blev endnu angsteligere. I regeringen forberedte man dat lovforslag, som skulle retfærdiggøre indesparringen og forfølgelsen af kommunisterne - et lange næret ønske stod umiddelbart foran sin opfyldest - og den socialdemokratiske statsminister Th. Stau ning var både veloplagt og ubenhjertig, da han den 16.

august inviterede en journalist fra det nazistiske svenske blad "Aftonbladet" til en hyggelig lunch på Lange-linjepavillonen og her meddelte han og omverdenen sin opfattelse af stillingen i Danmark.

Stauning havde kun smil tilovers for den svenske uro over de indre danske forhold. Her gik det godt. Arbejdsknækk leshedstallet var det laveste i tyve år. Store arbejder var i gang. Danmark var okkuperet, sandt nok, men derved var intet at gøre. Danmark beholdt sin selvstændighed og sørgede selv for sin civile forvaltning. "De ser kun danske politibetjente på Københavns gader," sagde Stauning.

-Forholdet mellem danskere og tyskere i landet?

-Godt! Det er klart, at når det gælder så mange mennesker, som her er tale om, kan der hist og her indtræffe uheldige intermezzi, men i xxa det store og hele er forholdet meget godt.

Stauning kunne konstatere en udbredt ændring i den danske opinion i forholdet til Tyskland: "Det har i Danmark et stort indtryk, at de tyske hære er sat ind i kampen mod bolsjevismen. Forholdet mellem Danmark og Tyskland er blevet påvirket heraf, og der er sket et omslag i den offentlige menings indstilling overfor Tyskland."

- Danmark har jo også sine bolsjevikører?

- Ja, både bolsjevikører og nazister. Der findes nogle repræsentanter for begge parter i rigsdagen. Efter den

sidste tids hændelser diskuterer myndighederne planer om at forbyde det kommunistiske parti. Man er imidlertid klar over, at et sådant forbud kan komme til at skabe præcedens.

- Nogen revolution vil det danske folk imidlertid ikke?

- Vi er ganske klar over, at der kommer nye forhold i Europa, og de forandringer, dette for vort vedkommende vil medføre, da må komme - man suksessivt, i den rækkefølge og på den måde, der passer for Danmark og danskerne.

Stauning sluttede med en bekendelse om, at han betragtede det nye Tyskland som den ledende magt såvel i øjeblikkets som i fremtidens Europa.

Det var dog ikke kun blandt samarbejdspolitikerne og alle dem, som berigede sig på samarbejdspolitiken, at forventningerne til fremtiden var store. Også folket var opfyldt af store forventninger. De kom ikke så brovtende til udtryk, de figurerede ikke på dagbladenes forsider, men de groede med uimodstuelig kraft i alle ærlige danske sind. Og med god grund.

Verden over, i frie som i undertrykte lande, havde folkene den 3. juli lyttet til Stalins tale og deraf hentet tro og tillid til fremtiden.

"Hvordan kunne det gå til, at vor berygtelige røde hær har overgivet en række af vore byer og områder til de fascistiske tropper? Er de tyskfascistiske tropper virkelig uovervindelige, således som de prælende fascistiske propagandister ustændelig udbasunerer?"

spurgte Stalin. Det samme spørgsmål, som millioner af mennesker verden over havde stillet i disse sorte dage.

Og Stalin svarede:

"Selvfølgelig ikke! Historien viser, at der ikke eksisterer og aldrig har eksisteret uovervindelige hær. Napoleons hær blev anset for at være uovervindelig, men den blev skiftevis slæt af de russiske, engelske og tyske tropper. Kejser Wilhelms tyske hær under den første imperialistiske krig blev også anset for at være uovervindelig, men led flere gange nederlag overfor de russiske og de engelsk-franske tropper og blev til sidst slæt af den engelsk-franske tropper. Det samme må man i vore dage sige om Hitlers tysk-fascistiske hær. Denne hær er endnu ikke stedt på alvorlig modstand på det europæiske fastland. Forst på vort territorium er den stedt på alvorlig modstand. Og når den tysk-fascistiske hær bedste divisioner som følge af denne modstand er blevet slæt af vor røde hær, så betyder det, at Hitlers fascistiske hær også kan blive slæt på samme måde som Napoleons og Kejser Wilhelms hære blev det."

(Stalin: SU i krig, side 7-8).

Og i virkeligheden var de tysk-fascistiske hære allerede på dette tidspunkt af krigen godt igang med at blive slæt. Bag de præalende sarmeldinger skjultes den kendsgerning, at de tyske sejre kostede stromme af blod. Hitler-hærenes havde hidtil udelukkende kampet mod lande, hvis forbenede og gammeldags militærlædere, såfremt de ikke var direkte landsformændere, regnede med, at når en hær var slæt, så var den slæt, og så var der ikke mere at sige om den ting. I Sovjetunionen var det ikke kun hærene, der kompede, det var folket, og at haren af strategiske grunde måtte vige, betød ikke, at folket var besejret. Dertil kom, at den røde hær ikke veg uden at have kampet til sidste patron, ja på knive og hænder. I en officiel korrespondance, offentliggjort bl.a. i Politiken den 31. juli beklager de tyske nazister sig over, at den røde hær afdelinger lader hånt om "den højere strategiske principper" og i stedet for fredeligt at overgive sig, når de er omringede, slås til sidste mand, hvilket kræver kolossale store tyske ofre.

Den 14. august kom meddelelsen om, at Roosevelt og Churchill var mødtes på Atlanterhavet for at rådså. Skønt USA ikke officielt var trådt ind i krigen, havde Roosevelt ikke på noget tidspunkt lagt skjul på sin vilje til at støtte England, og resultatet af de to statsmænds møde blev en erklæring i 8 punkter om de to landes fulles krigsmål: De to lande erklærer, at de ikke ønsker territoriale udvidelser, at de respekterer folkenes ret til selv at velge deres regeringsform, at de ønsker at tilvejlebringe et fuldstændigt økonomisk samarbejde mellem folkene, at de ønsker skabt sikkerhed og frihed for frygt og tvang, og at de ønsker fri fart over haver og oceaner og afvæbning af angribernationer.

Ikke overdreven optimisme, men tryg tillid til at den endelige sejr ville tilfælde folkene og ikke nazisterne lyste derfor også ud af den Orientering om Situationen, som centralkomiteen udsendte den 22. august, og hvori det bl.a. hed:

"Fra i dag og indtil Hitler er knust, er der en eneste sag, der har altoverskyggende betydning: Industrien.... Lev vil igen sige, at vort enhedsfront- og folkefrontarbejde skal være bredere og gå mere i dybden end nogensinde. Vi samarbejder med alle, som i den givne situation har samme opfatelse af hovedproblemets som os".

og endelig hed det i et afsnit om arbejdsopgaverne:

"Hitlers krigsøkonomi bygger på økonomisk og varemæssig plyndring af bl.a. Danmark, hvilket kun kan gøres ved forringelse af det danske folks leve-niveau. Tillige bygger hans politik i Danmark på kob af tilhængere gennem økonomisk bestikkelse i form af glubende fortjenester til storbønder, entreprenører osv. på det arbejdende folks bekostning. Kampen for at modvirke sinkning af arbejdernes leve-

niveau, kampen for prissten, for lønforhøjelser, for ordentlig hjælp til arbejdsløse, afslutelse af arbejdsmarkedet og lignende osv. er således en effektiv bekämpelse af Hitlers krigsekonomi og politik."

Henvendelsen sluttede:

"Vi har stillet os på en fremskudt post i en afgørende kamp i en historisk situation. For Danmarks vedkommende afhanger så at sige alt af os. Vi tror, partiets medlemsstab er prævet, stærk og stålsat nok til med den fornødne arbejdsindsats, offervilje, mod og jerndisciplin at løse opgaverne, at slå angrebene på partiet tilbage og i spidsen for det danske folk føre an i den kamp, der efter skal give vort land friheden."

Og det blev det kommunistiske parti, som kom til at føre an i den kamp, som gav vort land friheden tilbage.

I sommeren og efteråret 1941 tog modstanden mod okkupanterne form og fart på arbejdspladser og blandt befolkningen i det hele taget under direkte ledelse eller inspireret af det kommunistiske parti.

De store tyske sejre på østfronten bidrog ikke til at mindske deres nervositet og pirrelighed. Den 2. juli henvendte Renthe-Fink sig til Scavenius med en klage over Hedtoft-Hansen og H.C.Hansen. Resultater blev efter nogen forhandling, at Hedtoft-Hansen måtte træde tilbage som Socialdemokratiets repræsentant i De samvirkende Fagforbund, det udenrigspolitiske nævn m.v., men begge forblev medlemmer af rigsdagen. Den 28. august blev H.P.Sørensen afsat som redaktør af Social-Demokraten, fordi et par kronikører af Harald Bergstedtom erfaringer fra en rejse i Tyskland var blevet forsynet med

en indledende "manchet" om, at redaktionen ikke delte Bergstedts anskuelser. Bergstedt forlod kort tid efter Social-Demokraten for at blive medarbejder ved det nazistiske Fædrelandet. USA blev anmodet om at hjemkalde sine konsulare tjenestemænd og i Norge, Holland og Frankrig indskrunkedes den diplomaticke repræsentation til opretholdelsen af et generalkonsulat. Autostradaen Esby-København-Helsingør krævedes gennemført (NB brev fra Gunnar Larsen desgang. og illustration??), og trods den dårlige danske hast forlangte nazisterne et stort parti korn afskibet til Norge. Endelig færtes der hele efteråret forhandlinger mellem regeringen og nazisterne angående et tysk krav om bevæbning af de danske handelskibe, der sejlede udenfor Østersøen. Når kravet ikke blev gennemført, skyldtes det ikke regeringen, men sendene som på utvetydig måde tilkendegav, at de ikke ønskede det. Den foragtede "politik på havnekajen" viste sig mere effektiv end den kongeligt autoriserede politik. Dette kom også til udtryk overfor de nazistiske bevvægelser. I Sønderjylland skabtes en organisation "Schleswigsche Kameradschaft" og folketingsmand Hartel, Bondepartiet, stiftede en forening til bekämpelse af kommunismen "Dansk Antikommunisme". Sammen med alle de øvrige mer eller mindre åbent udtalte nazistiske bevvægelser sagde de at udnytte det frie spil, myndighederne gav dem, i første række til hærvning af frivillige til østfronten, men resultatet stod ingenlunde mål med

de store ord og de brovtende gehørder. Befolkningen landet over viste dem enten ryggen eller smilede overberende, hvis man da ikke som det gang på gang skete, gav dem et lag velfortjente mækk tarsk, når de med brask og bram indkaldte til hørevensder.

Under alt dette havde regeringen og de samarbejdende partier med det berygtede nimensudvalg i spidsen travlt med at udspekulere, hvorledes man bedst kunne gøre den 22. juni og i tiden derefter foretagne grundlovsstridige arrestationer af kommunister og personer, som antoges at være kommunister, "lovlige".

Allerede den 5/7 fandt daværende kontorchef i statsministeriet, Herfelt ud af, at ganske vist giver grundloven ret til at dæmne foreninger i lovligt øjemed, men "om øjemedet er lovligt, kan til enhver tid afgøres af lovgivningsmagten, der frit kan afgøre, om en enkelt forening eller en bestemt art af foreninger skal forbades, således at øjemedet herefter ikke er lovligt."

(ref til statomin. 5/7 41). Da selve højesterots præsident, Troels G. Jørgensen ydermere om det kommunistiske parti kunne erklares: "Væsentligt er icvrigt dets tilknytning til sovjetstyret og den kendsgerning, at det modtog sine order fra dette fremmede land...." og om kommunisternes overbevisning: "Det må tilføjes, at denne overbevisning har et kriminel tilsnit..." (Juristen 1/9 1941) faldt det ikke do ivrige forsvarere af den nye tyske orden vanskeligt at nå til enighed om, at Danmarks kommunistiske Parti burde forbudtes ved lov.

Heller ikke blandt de politiske partiers repræsentanter faldt det vankeligt at få tilslutning til forslaget. Begivenhederne den 22. juni syntes at have haft en lige fraen befridende virkning. Nu fik de endelig luft for nogen tilbageholdt indignation og mange skjulte tanker. Berlingske Morgenavis lagde for den 28. juni ved i en ledende artikel om afbrydelsen af den diplomatiske forbindelse med Sovjetunionen og regeringserklæringen og nazisternes nye krig at erklære: "Det danske folk vil helt og fuldt slutte sig til regeringens erklæring. Den er et fuldgyligt udtryk for, hvad der i dette øjeblik beg sler vort folk af tanker og følelser."

Vestsjællands Socialdemokrat under politisk ledelse af fhv. minister H.P. Hansen skrev den 17. juli: "Blandt de politiske partier her i landet har socialdemokratiet i Artier været ens om at føre kampen mod Sovjetunionen, og vi ventor heller ikke at finde forbundsfæller i denne kamp, medmindre disse forbundsfæller ser rent øjeblikkelige fordele ved at slutte op i mørkerne."

Bet blev dog et nummer for groft for Nationaltidende, som allerede den 20. juli tog til gennale og erklærede: "Man skal here meget, før ørerne falder af, og læse meget, før øjnene mister kuleren..... Fra det øjeblik, den russiske kommunisme trådte frem på arenaen... har vi betragtet denne politiske bevægelse som vort og andre kultursamfunds allerfarligste fjende og altid gjort skarpest mulig front mod kommunismen... og det var ikke turde ikke være socialdemokratiske skribenter ubekendt, at det

ferst og fremmest var konservative stemmer, som krævede forbud mod kommunismen.... Kommunismen må vi se som en fjende, når og hvor den viser sig, og vi ved, at således har det overvældende flertal af det danske folk det.

Derfor virkede det også så overraskende i et socialdemokratisk blad at læse, at Socialdemokratiet blandt Danmarks politiske partier i årtier har været ene om at bekæmpe Sovjetunionen, alias kommunismen" osv osv. spalte op og spalte ned. Fra det borgerlige demokratis yderste højre til dets lurvede Socialdemokrati kappedes man om at tage sig bedst ud i undertrykkernes øjne. Det kan næppe undre, at Fritz Clausens nazister ikke kunne forholde sig passive i denne ødle kappestrid men gennem et bombastisk åbent brev til Stauning, offentliggjort i Fædrelandet, krævede, at det kommunistiske parti "uopholdelig skulde oploses" fordi det undergravede det danske folks etiske værdier og satte gudløsheden i system. Samme dag, man læste disse gribende ord i Fædrelandet, kunne man i tysk radio høre transmitteret det lige så gribende øjeblik, da danske nazister med den danske hørs oberstløjtnant K.P.Kryssing i spidsen under en parade i nærheden af Hamburg aflagde troskabsed til Hitler.

Den 18. august meddelte det kommunistiske partis ledelse dels i en skrivelse til samtlige partiafdolinger og dels i en løbeseddels til offentligheden, at rigsda- gen var indkaldt til onsdag den 20. august for at tage

stilling til det af regeringen udarbejdede forslag om forbud mod Danmarks kommunistiske Parti. Samtidig sendte Aksel Larsen personligt et brev til hvert enkelt medlem af rigsdagen, hvori han bl.a. erklarede:

"Hvilke lovforslag, justitsministeren end forelægger og hvilke "love", rigsdagen end vedtager, så ger man ikke derved de siden den 22. juni beglede ulovligheder og forfatningsstridige handlinger lovlige, og man befrier sig ikke for det medansvar der følger af, at rigsdagen intet har gjort for at høvde sin ukonkurrenc og sikre grundloven overholdt..... Rigsdagen (ber) nedstemme forslag om at forbyde et lovligt partis virksomhed, og den ber kreve regeringen til ansvar for dens forfatningsstridige og for Danmark skadelige handlinger."

Men rigsdagens wrede medlemmer var aldeles ikke sindet at tage kampen op mod regeringen. Gennem niamsudvalget havde justitsminister Thune Jacobsen meddelt, at dersom forbudet ikke gennemførtes ville der, efter hvad udenrigsministeriet havde oplyst, fremkomme krav fra tysk side herom, det var uden for al tvivl. Alene en Thune Jacobsens trusel om at en Scavenius mente, at nazisternes ville stille krav var tilstrækkeligt til at paralyse den hæderverdige forsamling af "folkerepræsentanter".

Thune Jacobsen mødte således ikke nogen opposition. Hans og regeringens forslag til retfærdiggørelse af deres grundlovsstridige handlinger fik en let gang gennem rigsdagen. Lovens § 1 bestemmer, at alle kommunistiske foreninger og sammenslutninger forbydes og de bestående kommunistiske foreninger og sammenslutninger vil straks være at oplyse. § 2 er sikkert den mest vidtgående paragraf der nogensinde er nedfaldet i en dansk lov.
Den bærer, om noget, vidne om den arlige og oprigtige vilje, hvormed regeringen og rigsdagen gik til arbejdet

for en gang for alle at udrydde kommunismen. I § 2 hedder det, at "Personer, hvis afdørd har givet særlig grund til at antage, at de vil deltag i kommunistisk virksomhed eller agitation, kan efter justitsministerens bestemmelse eller med hans godkendelse tages i forvaring, når dette skønnes nødvendigt af hensyn til statens sikkerhed eller dens forhold til fremmede magter." Dette åbnede i sandhed vide perspektiver. Hvor langt man efterhånden i mangel af en effektiv og på faste kriterier hvilende retskontrol kom, ses måske bedst af den omstændighed, at man i efteråret 1942 træf beslutning om internering af tidligere spaniensfrivillige. Beslutningen blev truffet af justitsministeren og stadsfæstet af byretten (dommer Arthur Andersen) og hejstesret alt under henvisning til communistlovens § 2. Det di- straherede ingen af de ansvarlige instanser, at mange af de internerede spaniensfrivillige ikke var eller havde været medlemmer af det kommunistiske parti eller overhovedet nogensinde befattet sig med kommunistisk agitation eller virksomhed, ja end ikke, at flere af de internerede var fjendtligt inddækkede overfor kommunismen. Helt barokt kom paragraffen til at virke derved, at communistloven kriminaliserede kommunistisk agitation og virksomhed, og som følge heraf nød personer, der brød loven, godt af den grundlovsmæssige retskontrol, medens man unddrog dem, der anholdtes og indespærredes efter administrativ beslutning på grundlag af en mer eller mindre velbegrundet mistanke om, at de ville besøgtige sig med sådan virksomhed,

beskyttelse efter grundlovens § 73. Den dommerfremstilling, der anordnedes ved kommunistloven var nemlig i virkeligheden en tom formalitet, der uden enhver reel betydning kun opfyldte den funktion at stikke offentligheden blår i øjnene. Så vidt vides blev ministerens interneringsbeslutning ikke tilsladesat i et eneste tilfælde.

Demokratiets tapre forkampere, på regeringsbankene som på de menige medlemmers pladser, nærede dog ingen bekymring.

Justitsminister Thune Jacobsen åbnede ballet. For om muligt at få befolkningen til at tage fejl af lovens motiver, omhandlede en stor del af hans foreleggelsestale sagen omkring den tidligere omtalte såkaldte "Richard Jensen terrorbande", som i 1938 havde svært attentat mod Gdynia-Amerika liniens Batory og på to spanske trawlers i Frørupkhavn.

Det var i sig selv påfaldende, at denne sag, der havde slæbt sig langsomt hen siden 1938 først kunne bringes til afslutning 14 dage efter den 22. juni og først på dette tidspunkt, da det kommunistiske srx dagblad Arbojderbladet ikke længere udkom, fik pressen tilladelse til overhovedet at omtale den.

Dernest var det ikke i ringeste grad bevist, ja end ikke sandsynliggjort, at Danmarks kommunistiske Parti havde haft med denne sag at gøre. De dømte var ikke kommunister. Enkelte havde engang været det, men var, som Richard Jensen, forlængst kastet ud af partiet. De notoriske medlemmer af partiet, som var indblandet i sagen, blev netop frikendt

ved byretten, og partiets stilling til og mening om en virksomhed som "terrobunden"s var både før og efter attentatet i Frederikshavn klart tilkendegivet med en utvetydig afstandsgen.

Disse beskyldninger mod Det kommunistiske Parti var således mindre end intet værd. De fremsattes mod bedre vidende. De havde alene til formål at forvirre befolkningen.

Til den allerede skete internering mente regeringen at have fuld hjemmel i "nsdretsgrundsatningen", men da det måtte forventes, at forvaringstagelsen ville strække sig over længere tid, mente justitsministeren, at der nu måtte fremskaffes lovhemmel dertil.

På rad og række stod ordførerne for partierne dernæst op og tilkendegav sammen med nazisterne deres glæde over regeringens skridt.

Socialdemokratiets ordfører, Alsing Andersen, folte sin demokratiske samvittighed svart beroliget ved, at "den i lovforslagets § 2 foresluede fremgangsmåde ved den praktiske gennemførelse af de påkravede foranstaltninger, fulgte en linje, som dansk retsfølsomhed lagde afgrenede vægt på, idet der gennem de to instanser, Københavns byret og Højesteret, skabtes sikkerhed mod misforståelser og misbrug."

Venstremanden Vagn Bro var navnlig glad over bestemmelsen om, at ministeren hver tredje mine døde skulle afgive meddelelse til et af rigsdagen hedsat udvalg om, hvilke personer, der var eller i den forlæbne periode havde været taget i forvaring.

(Disse citer
bar bør kon-
trolleres
efters rigs-
dagstidende.)

For den konservative ordfører, Bjørn Kraft, hvis mest højnokkundige politiske indsats indtil denne dag havde været publiceringen af et hyldestskrift til den italienske fascistiske diktator Mussolini, var det en stor dag. Han beklagede, at man ikke allerede for lange siden havde set så klart og logisk på demokratiet som i dag. "Et parti, der som det kommunistiske lader sin holdning og sine meninger bestemmes, ikke af hensyn til dets eget folk og dets eget land, men af, hvad et andet lands interesser kræver, placerer sig selv på en ganske bestemt måde i sine landmænds opfattelse, og det ville derfor også kun virke yndværdigt, om et sådant parti, når det kom i vanskeligheder, pludselig ville sege ly bag ved landmændskabets lov." Bjørn Kraft var ikke blind for "at denne lov af er af en sådan natur, at dens bestemmelser meget let vil kunne komme i et beklageligt modsætningsforhold til almindelig dansk retsførelse" - men da den altså tjente til at ramme kommunisterne, nærede han ikke betenkneligheder ved at give den sin bedste anbefaling. For at ingen skulle være i tvivl om Bjørn Krafts og de øvrige demokratiske folkerepræsentanteres mening, gjorde Bjørn Kraft i en kort bemærkning umiddelbart før afstemningen opmærksom på, at dette lovforslag aldeles ikke - som nogen måske kunne tro - var frenkaldt af Fritz Clausens åbne brev til statsministeren. Nej, det var et stykke godt, gedigent samarbejdspolitisk arbejde!

A.H.Hansen tilsluttede sig på de Radikales vegne og

Oluf Pedersen på Retsforbundets. At Bondepartiet og Nazisterne var tilfredse med forslaget er en selvfølge.

Lovforslaget vedtages eenstemmigt såvel i folketing som i landsting. Senere fik justitsministeren folketingets samtykke til "forvaringstagelse" af de tre kommunistiske folketingsmedlem af hvilke Martin Nielsen havde været "forvaringstaget" allerede fra den 22. juni. Indstillingen vedtages eenstemmigt. Ikke een bad om ordet!

Den yndelige og nationalt nedværdigende komedie blev ikke ubesvaret. Ganske vist havde ingen af de på fri fod varende kommunistiske folketingsmedlem kunnet skaffe sig adgang til folketingsalen. Hele rigsdagsbygningen var besat af et stort opbud af politifolk og rigsdagens tjenestemænd havde ordre til at være politiet behjælpelig med anholdelsen af de to kommunister, hvis de skulle vine sig. Det gjorde de fornuftigtvis ikke.

Det kommunistiske Partis svar blev i en lille 16-sidet pjece, den første illegale tryksag af format under den tyske besættelse, Danske Toner. Omslaget var i rødt og hvidt. Alle danske hjem sanghefte, stod der i øverste venstre hjørne og under titlen, Danske Toner, stod 16 danske sange med musik - Syng dem ved Arbejdet - Syng dem i hjemmet. Ved et flygtigt øjekast kunne det lille hefte simpel godt antages for et billigt sanghefte med nationale sange. Heftet tryktes i 20 000 eksemplarer og var færdig til distribution den 26. september. Det var noget af en bedrift så kort tid efter forbudet og

under den hårde politijagt at gennemføre denne opgave. Men de 20 000 smukt trykte og heftede eksemplarer havde også stor virkning. Indadtil i partiet gav de selv tillid og mod til at gå igang med andre, store opgaver. Til dem, der troede, at man kunne udslette Danmarks kommunistiske Parti ved hjælp af et par lovparagraffer, var de et alvorligt varske, og endelig medvirkede hele den lille pjeccs udstyr til at samle opmærksomhed om den, og kommunisternes svar på samarbejdspolitikernes overgreb blev derigennem kendt i vide krese. Hertil bidrog også den særlige distributionsform, der satte det danske og tyske politi adskillige grå hår i hovedet, idet brevet med pjeccen så at sige i samme klokkeslæt dumpede ind gennem 20 000 brevkasser over det ganske land, hos politikere, og brugsforeningsuddelere, hos fagforeningsformand og intellektuelle og ingen fandt nogensinde ud af, hvor pjeccerne egentlig var afsendt fra, idet næsten samtidig landets større byers poststempler var repræsenteret - og alle med samme klokkeslet - i det materiale, politiet i måneder bagefter noget slukket gik og samlede sammen.

Danske Toner indeholdt: Talen, som burde være holdt i Folketinget den 20. august 1941. Den gennengik med stor saglighed og grundighed den række af grundlovsbrud, rogning og myndigheder havde gjort sig skyldig i siden den 22. juni. Den tog til orde mod justitsministerens forelæggelsestale og hans forsøg på at kriminalisere partiet, og den påviste, at de virkelige agenter for en fremmed

magt ikke var kommunisterne, men i første række det nazistiske parti og dernæst den regering og den rigsdag, som snart sagt i et og alt og sidst gennem forbudet mod kommunisterne gik Hitler-Tysklands erindre.

I et særligt kapitel pivistes på linie med teserne af 10. juli, hvorledes det var Hitler-Tyskland og ikke Sovjetunionen, som udgjorde en trusel for Danmark og det danske folk, og i et efterfølgende afsnit: Sovjetfolkets kamp er også vor kamp, hed det: "Af disse kendsgerninger og af forbundet mellem Sovjetunionen, England og Amerika øser Europas undertrykte folk og alverdens firhedselskende mennesker nyt håb og mod. Konturerne af Hitlers nederlag kan skintes, og den røde hærs hammer-slag, som i østeuropa nedbryder hans vobnede magt, bliver afgørende for sprængningen af de kæmper länker, også Danmark er smedet i."

Et særligt afsnit var viet Hitlers økonomiske udplyndring af Danmark og den kamp, som kommunisterne på arbejdspladser og i fagforeninger havde rejst herimod, og som var en medvirkende årsag til, at man fra alle samarbejdspartiernes side så stort ønskede at få kommunisterne uskadeliggjort. Men komunismen kan ikke forbides, hed det. "Det er ikke første gang, den marxistiske arbejderbevægelse, snart under navnet socialistisk, snart under navnet kommunistisk, også forbudt og tilintetgjort. Og hvordan er det gået? Det er gået, som Stalin sagde: 'Snese og hundreder af borgerlige regeringer

har forsøgt et tilintetgøre marxismen. Og Resultatet?

De borgerlige regninger kom og gik, men marxismen består.

... Om der er aldrig så mange tyske soldaterstovler i Danmark idag, om de "danske" nazister er aldrig så brovtende, om regeringen er aldrig så krybende overfor vores undertrykkere, og hvilke metoder man end benytter i forfølelsen af os - vi giver aldrig op, og vi ved, at sejren bliver folkets, at Danmark bliver frit igen.

Men friheden vindes ikke ved at bøje nakken. Det danske folk går sig ikke fortjent til friheden, hvis det nøjes med at sætte sin lid til, at Sovjetunionen og England nok skal give os vort land igen, når de har knust Hitler. Kampen er hård og verdensomspændende. Dens front går ikke blot ved Kanalen, i Ukraine og i Karelen, den går gennem hver eneste fabrik, hver eneste landsby i Europas lande. Og ikke mindst i de besatte og underkuede. I den front er det danske folk ved at finde sin plads og udfylde den, og vi kommunister skal vide at føre an... .

Vi kender nu regeringsens og rigsdagens jammerlige holdning. Vi indlader vor sugg for solve det danske folks domstol, det folk, som i tusind år ikke har tålt fremmed herrevalde i landet, som fostrede en skibper Element og en Nicle Bobcsen, såvel som en Horup. Det danske folk, som altid i de sværeste stunder forstod at holde sammen, at behandle landsforrædere efter fortjeneste, at stå forænet og at løfte i flok. Vi opfordrer det danske folk til i denne historiske tid at tage landets skabne i sine

egne hænder!

Leve et frit Danmark!"

Udbredelsen af Danske Toner førte til mange arrestationer landet over, og adskillige idantes op til 1 års fængsel, men dette tjente kun til yderligere at vække befolkningen til erkendelse af, hvor det bar hen, såfremt regeringen fik magt, som den havdeagt.

Som det gik på den politiske front, således gik det også på den økonomiske. Regeringen, myndighederne og de socialdemokratiske faglige ledere kunne vel notere en række "sejre", men for hver "sejr" styrkedes enheden og viljen til kamp blandt arbejdsplassernes folk.

Den danske inflation, som i virkeligheden var begyndt for krigen, udviklede sig stst. Den havde to kilder: Efterspørgselsinflationen, opstået ved en kunstig forhøjelse af efterspørgslen, som under besættelsen øgedes ved, at staten via Nationalbanken kontant finansierede okkupanternes køb over varnemagtskontoen og clearing-kontoen. Herved kunne tyskerne direkte drive prisen op på de varer, de ønskede, og gennem disse køb skabtes ny købekraft hos eksportører og entreprenører, som disse igen anvendte til at drive prisen på andre varer op med.

Den anden kilde var omkostningsinflationen, som opstår ved, at en eller flere af de forskellige parter, hvis indtægt tilsammen udger vareprisen, direkte forhøjer deres produktionsudgifter. Gennem kornordningerne havde landbruget fået fordoblet sin indtægt. Tilsvarende stigninger havde fundet sted i skibssæderes, torvefabrikan-

ters, entreprenørers og en række industrielle og handelsmæssige avancer, mens arbejdernes havde fået forringet deres levefod mod sterkt op imod 30%. Der var herved opstået en skævhed i indkomstfordelingen til ugunst for arbejderklassen.

Følgende tal viser tilveksten i clearing-konton og varnemagtskontoen:

	Clearing-kto mill. kr.	Varnemagts-kto mill. kr.	tilsammen mill. kr.
April kvartal 40	150,5	57,7	208,2
Juli - -	213,4	189,1	402,5
Oktober - 41	68,7	162,6	231,4
Januar - -	90,3	104,8	195,1
April - -	96,3	120,7	217,0
Juli - -	122,9	95,2	218,1
Oktober - -	137,8	122,6	260,4

Den mest umiddelbare og markbare følge for befolkningen var et betydeligt svind i de danske lagre og i husdyrbestanden. Den 30. maj var der i landet kun 1 825 000 svin mod 3 199 000 11 måneder tidligere. Samtidig var smørproduktionen formindsket med 31%, og da høsten 1941 kun beløb sig til ca. 2,7 mill. tons mod 3,2 mill. tons forrige år, og tyskernes krav om leverancer var meget store, måtte det gå ud over hjemmemarkedets forsyninger.

Den 27. september vedtog repræsentantskabet for LS en udtalelse om, at landbrugets økonomiske stilling

stadic var meget dårlig, men da landbrugets forrentningsprocent for 1940/41 blev gjort op, viste det sig, at den for ejendomme under 10 ha havde været 7,6%, fra 10 - 50 ha 10,8 % og for ejendomme over 50 ha 11,9%. Landbruget havde altså som helhed tjent store krigsgvinster, først og fremmest som følge af det niveau, tyskerne havde drevet landbrugets priser op i for at stimulere dets interesse for "eksport" (clearingkontoen), men også fordi det store landbrug hensynsloest havde blyttet sig af besættelsen til egen berigelsæ (bl.a. gennem uofficielle aftaler med Tyskland udenom regeringen i besættelsens første tid). Stort set havde denne udvikling plyndret den øvrige befolkning, først og fremmest arbejderklassen og andre mere faste pengeindkomster for rundt regnet 500 mill. kr. om året.

Den plyndring gav sig udtryk i en fortsat række af prisstigninger. Ganske vist foregav regeringen at også denne udvikling bremset eller iafald dampet gennem fastsættelse af maksimalpriser på en række varer, men for eksempel for kød og skotøj skete det på den måde, at varerne deltes efter kvalitet i flere klasser, hvor med sin maksimalpris, således at status quo stadiig opretholdtes, og de med de mange penge fortsat var i stand til at sikre sig de bedste varer. Isvrigt besvarde de gridske producenter maksimalprisordningen for kød med delvis leveringstrejke, hvilket havde til følge, at tilførslerne til kødbyen i København gik betydeligt ned.

Da landbrugoministeriet bestente, at de rige torve-

baroner fremtidig skulle levere tørvene til fast vej, svarede Øernes Tørvfabrikanter åbenlyst den 18. juli med en opfordring til at standse produktionen.

Hvad arbejdsløsheden angik, lå situationen ikke helt så lyst, som Stauning gav udtryk for i sit tidligere omtalte interview til det svenske blad Aftonbladet. Ved udgangen af maj måned var arbejdsløshedstallet 11,9% eller ca. 71 000, hvortil må legges de mange tusind, som af regeringen var drevet til at sege arbejde i Tyskland eller Norge. For at skjule dette forhold mest muligt, fik den socialdemokratiske arbejdsmønster Johannes Kjærhol den 10. juli gennemført en ændring af beregningsmåden for arbejdsløshedstallet. Herefter skulle visse visse kategorier ledige udelades af beregningen. Det gjaldt invalide- og aldersrentenydere, deltagere i beskæftigelsesforanstaltninger, folk, der havde vagret sig ved at tage anvisat arbejde, personer over 70 år og personer, der højst havde været ledige 3 dage af den forlæbne uge. Hertil kom personer i alderen 60 til 70 år, personer, der kun havde været usfbrudt ledige i under seks dage og arbejdsløsse, der havde eget jordbrug eller andet bierhvery.

Ved hjælp af denne forfalskning lykkedes det at bringe arbejdsløshedstallet for juni ned på 24 000 forsikrede og 8 911 ikke-forsikrede. Arbejdsløshedsprocenten publiceredes som 4, mens den i virkeligheden var 8,8! Men helt at afskaffe arbejdsløsheden formåede Kjærholts fiks-fakserier dog ikke. Tvertimod, i løbet

af sommer- og efterårs månederne steg tallet af arbejdsløse stærkt. I oktober var det 16,3% (officielt 8,8%) og i december var det næst helt op på 23,3% (officielt 13,1%). Presset af arbejdsmændene gennemførtes i juli en ændring i loven om beskæftigelse af arbejdsløse, hvorefter akkordarbejde fremtidig skulle aflønnes overenskomstmessigt, og i loven om ekstraordinær fortættelseshjælp indføjedes en bestemmelse om, at dagetallet i særlig hårdt ramte kasser udvidedes med 60 dage indtil 1. oktober 1941. Men det var og blev lappetier, og arbejdsmarkedet var ingenlunde præget af den ro og orden, som regeringen ved hvert lejlighed opfordrede til. Bitterheden blandt arbejdernes var voksende. Ikke nok så mange smukke ord om, at alle var i samme båd, formåede at overbevise dem om, at de ikke blev snydt og bedraget, for at en lille flok kapitalister, værnemagere, entreprenører og vognmænd kunne skovle valdige formuer til sig. Kommunistjagten, som satte sig spor i den ene fagforening efter den anden, og oftest rakte dem, der mest uforbeholdens havde talt arbejdernes sag, gav også stor til eftertanke.

Den 6. august offentliggjordes pristallet for juli. Det viste en stigning på 7 point til 161, og De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg henvendte sig nu til det af Lauritz Hansen selv foreslæde arbejds- og forligsnavn med anmodning om at overveje en forhøjelse af dyrtidstillægget. mere spagtsindigt kunne arbejdernes krav næppe være fremført, og den 20. august, samme dag

som kommunistloven vedtages i folketinget, faldt
nevnets kendelse, som da også kort og brutalt gik ud på,
at de hidtil galdende dyrtidstilleg skulle forblive ufor-
andrede indtil 1. marts 1942.

I de følgende dage spredtes på alle landets arbejds-
pladser flyveblade fra det kommunistiske parti, som opfor-
drede arbejderne til kamp mod forligsnemnets kendelse og
mod kommunistloven. Om denne sidste hed det: "Man vil
bruge den til at ramme den kyniske danske overklasses
fjender, samtidig med at man bruger den til at ramme alle
gode danske mænd og kvinder, som arbejder på at befri
Danmark for tysk undertrykkelse." Flyvebladet sluttede:
"Nu som ingensinde før skal arbejderklassens solidaritet
stå sin prove!"

Nevnets kendelse vakte stor forbitrelse blandt ar-
bejderne, og både Laurits Hansen og Stauning rykkede
fram med det mest demagogiske skyts. Stauning, der netop
havde ophavet dyrtidsordningen med det formål at tvinge
lønninger og forbrug ned, erklarede nu med stor patos,
at han ikke ville være gået med til lønstoppet, dersom
han havde vidst, at arbejderne intet dyrtidstilleg fik,
og han tilføjede, at han nu ville tage spørgsmålet op
til drøftelse i regeringen.

Den 26. august afholdt De samvirkende Fagforbund re-
presentantskabsmøde, og resultatet af modot blev en een-
stemmig henvendelse til regering og rigsdag formuleret
17 punkter:

1. ubetinget fastholdelse af prisniveaust.
2. Andring af pristålsberegningen under særligt hen-
syn til de egentlige livesfornødenheder.
3. Erstatning til arbejderne for indtrædte prisstig-
ninger.
4. Nedsettelse eller bortfald af den midlertidige
forbrugsaftgift (den såkaldte "lede tojskat" som
var indført af den socialdemokratiske finansmini-
ster V. Buhl)
5. Revision af arbejdsdelingsloven med henblik på
lenskatten.
6. Udvidelse af rabatkortordningen.
7. En væsentlig høvning af kronens værdi overfor
fremmed valuta.

Disse 7 punkter lå på linje med beslutningerne fra talrige fagkongresser. De var ikke alene rimelige – de var for beskedne. Arbejdsmændenes kongres, som fandt sted en lille måned senere, krævede yderligere, at nødhjælpsarbejdet blev afsløret ordentligt, og at staten gjorde noget mere for de arbejdsløse, og det ville vel ikke have været xt urimeligt at vente, at der ved denne lejlighed fra danske arbejderrepresentanters side var blevet rottet en kraftig henstilling til regeringen om ikke at gøre flere, for Danmark skadelige, indrommelser til nazisterne. Det skete imidlertid ikke, for de krav, som var formuleret i de 7 punkter, var ligesålidt som den donnertale, Laurits Hansen i september holdt på

Dansk Arbejdsmandsforbunds kongres, beregnet på at gøre indtryk på regeringen. De havde alene til hensigt om muligt at holde arbejderne i ro, hvilket altfor tydeligt fremgår af den videre udvikling.

Samspillet mellem de socialdemokratiske politiske og faglige ledere var meget intimt og ganske behendigt tilrettelagt. Mens Laurits Hansen den 26. august talte voldsomme ord på De samvirkende Fagforbunds repræsentantskabsmøde og fik eenstemmig tilslutning til de 7 punkter, holdt Stauning stort pressemøde i rigsdagens fallessal, hvor han og andre ministre redegjorde for regeringens beskæftigelsesplan. Nu skulle der ske noget! Der var førstig behandlet forslag om statsstøtte til arbejder til et samlet beløb af 638 mill. kr. fordelt på to finansir. Beskæftigelsen skulle øges ved grundforbedringer, ved skovhugst, ved landbrug og offentlige arbejder, således at ialfald halvdelen af de 60 000 arbejdere, som var beskæftiget i moserne, og som ville blive ledige til efteråret, kunne regne med at komme i arbejde. Men derudeover, måtte det i første række komme an på det private initiativ, erklarede Stauning, som han ikke vidste, at det private initiativ aldrig tager hensyn til hverken nations eller arbejdernes trivsel, men alene til - det private initiativs trivsel!

Henvendelsen fra De samvirkende Fagforbund var regeringen i højde allerede den 27. august, men den blev åbenbart ikke betragtet som nogen særlig presserende

sag. Den 24. september talte Laurits Hansen på Dansk Arbejdsmandsförbunds kongres og kritiserede her i voldsomme vendinger regeringens sendrægtighed. "Sådan kan man ikke behandle danske arbejdere," erklærede Laurits Hansen, "og hvis der ikke tages fat på en anden måde, kommer samlingsregeringen til påny at høre fra De samvirkende Fagforbund.⁸ De krav, vi har stillet, må betragtes som en helhed, og det kan ikke nytte at komme ned lappe-rier."

Regeringen havde imidlertid altfor mange års erfaring for, hvor liden vægt man skulle legge på trusler fra den kant, til at denne nye trusel på nogen måde kunne gøre indtryk.

"Hvis vi fortsætter med eftergivenheden, risikerer vi, at den bliver misbrugt. Med blodsedenhed og misforstået demokratisme, når vi intet."

Man lod De samvirkende Fagforbund larme så meget Laurits Hansen havde vej til. Han vidste jo altfor godt, at det intet øjeblik ville fælde de højresocialdemokratisk ledere ind at sætte magt bag de voldsomme ord. End ikke et svar værdigode man denne henvendelse fra en organisation, som dog talte over 520 000 medlemmer, repræsentende 45% af Danmarks samlede befolkning.

Regeringens hensigter kom imidlertid tydeligt til orde i den trontale, statsminister Stauning holdt, da den ordinære rigsdagssamling åbnede den 7. oktober. Det var priserne og arbejdsløsheden, han i første række beskæftigede sig med.

I en henvendelse (20/11-41 fra "Fagforeningsmanden") til arbejdspladserne om De samvirkende Fagforbunds 7 punkter kommenteredes regeringens "svar" på følgende måde:

Prisloven bliver "skarpet" ved at professor Sindballe gøres til priskontrollens leder. Han var i 1920 en af Liebes kup-ministre. Han er formand for en af de største kapitalistiske banker, Handelsbanken. Han sidder i snese af andre aktieselskabs-bestyrelser. At sætte ham til at beskytte forbrugernes interesser, er som at sætte ravnen til at vogte gæs.

Pristallet har man planer om at forfalske yderligere, idet man lader forlyde, at så kan der måske fra april blive tale om en delvis lønregulering efter det igen forfalskede pristal.

Løn-kompensation for de hidtidige prisstigninger vil ikke blive ydet. Dette har medlem af forligsnævnets formandskab, professor Thorkil Kristensen erklæret i en "nationaløkonomisk" tale, hvor han gentog som sin opfat-telse, at arbejdernes løninger aldrig ^{børde} forhøjes.

Forligsnævns-loven er blevet forlænget. Samtlige rigsdagens socialdemokrater, også fagforeningsfolkene, stente for forlangelsen. Hr. Thorkil Kristensen er derpå af Kjærholz genudnævnt som medlem af formandsskabet.

Omsætningsketterne er hverken afskaffet eller gild-net - men forhøjset betydeligt! Forhøjelserne er så udømkratiske som muligt. F.eks. er forhøjelsen østrøt for

de billige cigarer og cigaretter, mens skatten på de dyre cigarer slet ikke er forhøjet! Af en cigaret til 9 øre, tager staten nu 6 øre i skat!

Rødhjælpsarbejdsløvens skandale - lønningsbestemmelser agtes ikke andret. Derimod stilles i udsigt, at løn-skatten muligvis vil bortfalde fra april. Men til gengæld har den også allerede givet statskassen dækning for udgifterne til arbejdsfordeling omrent 3 år frem i tiden.

Rabatkortene er udvidet til at "omfatte flere personer". Nu får nemlig også millionerer tejrabatkort til børn! Der loves amer-rabatkort til mindrebemidlede. Men pengene hertil skal skaffes til veje ved en ny glubonde indirekte skat på industriærmer og industrisukker, hvilket igen medfører varefordyrelser, der mere end opsluger fordelen ved rabatkortene. Og dette, skant statskassen overskud sværmer i penge - der var over 100 millioner i rent overskud i det afsluttede finansår!

Kronehævning eller andre foranstaltninger, som kunne regulere priskunstprisniveauet, bliver der ikke noget af. Men som staten fordyrer priserne gennem indirekte skatter, sådan gør kommunerne. Københavns kommune tjener årligt over 9 millioner kr. på gasforbruget. Og når den storkøbenhavnske mælkeordning endelig til december træder i kraft - så stiger svundemælkspisen, mens den meget beskedne nedscottelse af flaskemælkspisen delvis ophavnes ved et nyt budpencesystem. Samtidig med alt dette er der mangel på de almindeligste livsformigheder endog

på levnedsmidler, og man mærker ikke til vilje fra myndighedernes side til at forundre dette forhold.

Endelig har Stauning under finanslovdebatten givet besked om regeringens nationale - eller rettere: unationale politik ved kraftigt at understrege, at efter regeringens mening skal Danmark underordne sig Tyskland, hjelpe Tyskland at vinde krigen og så sætte sin lid til den tyske "nyordning" af Europa." Det centrale og afgørende punkt, fuld dekning for prisstigningerne, blev ikke nævnt!

Havde De samvirkende Fagforbunds ledere ikke fået svær fer, så fik de det nu. Men de arbejdere, som havde troet, at der lå alvor bag Lauritz Hansens ord om, at samlingsregeringen påny skulle høre fra De samvirkende Fagforbund osv., mitte tro om igen. Dels havde Lauritz Hansen, som allerede sagt, aldrig ment en dsjt med de voldsonne trusler, han udbasinerede, og dels havde han i mellemtiden fået travlt med noget, der for ham og hans medledere var meget vigtigere end at varetage arbejdernes krav, nemlig med at bekæmpe og udrense alle faglige tilidsmand, de ikke kunne lide.

Den 17. september holdtes der forretrungsudvalgsmøde i De samvirke Fagforbund. Det beskæftigede sig ikke med kampen for gennemførelsen af de 7 punkter, men med en henvendelse, man netop havde modtaget fra justitsministeren. For at lette politiet jagten på kommunisterne ønskede ministeriet oplyst, hvilke faglige tillidshverv indenfor de enkelte forbund og fagforeninger, der boklæd-

tes af kommunister. På Laurits Hansens opfordring vedtog forretningsudvalget at "opfordre" kommunister i fagbevægelsen til at nedlægge deres tillidskverv. Det var en for de socialdemokratiske faglige ledere såre bekymret maaede at komme kommunisterne til livs på, mente de. Og i den kommende tid havde forbundsledere og HIBA-folk indenfor de fleste forbund travlt med at få afsat de medlemsvalgte tillidsmand, der havde protesteret mod samlingsregeringens arbejderfjendske politik. Man var ikke krasch i valget af midler for at få gennemført afsættelserne. I mange tilfælde nsjedes man således ikke med at true tillidsmandene ned, at de burde gå "frivilligt". Man angav dem direkte eller indirekte til politiet som kommunister. Og det var ikke kun tillidsmand, som indtil den 22. juni var kendt som medlemmer af det kommunistiske parti, man lod arrestere eller i bedste fald afsætte, men alle, som de reformistiske ledere havde et horn i siden på, var man ude efter, alle, som af ørlig vilje havde gjort en indsats for deres kammerater.

Den 13. november modtog De samvirkende Fagforeninger en forespørgsel fra justitsministeriet om, "hvordan det fornavnte cirkulære var efterlevet", og ministeriet udbad sig i bekräftende fald underretning om, indenfor hvilke forbund og fagforeninger opfordringen ikke var efterkommet."

De samvirkende Fagforeninger bad justitsministeriet vente til 1. januar 1942 med de ønskede oplysninger og meddelte derafter forbund og afdelinger "at dor herefter er

forneden tid til afholdelse af generalforsamlinger, hvor andre tillidsmand vil kunne valges. • Man kan også tage justitsministeriets skrivelse som en advarsel nr. 2, der af hensyn til hele fagbevægelsens stilling ubetinget må efterleves" tilfsjede underskrivene Laurits Hansen og Axel Olesen, og de tilfsjede, for at ingen skulle være i tvivl om, hvor tilbundsgående en udrensning, man ønskede: "Vi må opfatte begrebet "tillidsmand" på den måde, at det her drejer sig om valgte lennede og utsnennede tillidsmand indenfor forbund og afdelingsbestyrelser, derunder revisorer."

Det uvardige dokument sluttede: "Som det fremgår af justitsministeriets skrivelse, må forbundene inden udgangen af december måned d.a. give D.s.F. meddelelse om, hvilke forbund eller forbundsaftelinger, der fortsat negter at følge den givne henstilling."

Denne sidste passus fortæller, at solidaritetens arbejdere imellem også på dette punkt stod sin prøve, omend det selvfølgelig ikke kunne undgås, at de socialdemokratiske spidser i mange tilfælde fik held til at sende en kollega i fængsel, koncentrationslejr eller døden. De mere rabiate blandt højresocialdemokraterne havde dog ikke justitsministeriets og De samvirkende Fagforbunds opfordring behov. De havde forlængst ejnet, hvilke muligheder den nye situation åbnede for at blive politiske modstandere kvit, og grobet chancen. Allerede den 6. august 1941 - altså i perioden mellem de første kommunistarre-

stationer og vedtagelsen af kommunistloven - udsendte den socialdemokratiske bestyrelse for Tobaksarbejderforbundets afdeling "Enigheden" efter tilskyndelse fra Roved-organisationernes Organisations- og Propagandaafdeling (RIPA) et cirkulære til samtlige medlemmer af den store fagforening som svar på et krav fra mere end 200 medlemmer om indkaldelse til en ekstraordinær generalforsamling. Den socialdemokratiske bestyrelse nøjedes ikke med at indkalde generalforsamlingen, hvad den ifølge lovene var forpligtet til, men i det udsendte cirkulære meddelte man navnene på samtlige 200 og stempledte dem som "kommunister og syndikalister". Man overlod med andre ord politiet en fuldstændig liste over medlemmer, der kunne arresteres som kommunister, eller som kunne mistankes for at ville øve kommunistiske handlinger.

En halv snes dage senere stod formanden for kvindeligt arbejderforbund, Fanny Jenson, på forbundets kongres og meddalte, at en af de tilstedevarende, lovligt valgte delegerede, Regnhild Anderson, som komunist var eftersagt af politiet. Metoderne var forskellige i de forskellige forbund. Den socialdemokratiske ledelse i Sømændenes Forbund indkaldte til ekstraordinær generalforsamling for at få denne til at ekskludere de tillidsmand, der ikke godvilligt ville gå.

De socialdemokratiske lederes klapjagt var ikke noget forbigående fenomen. Den fortsatte til langt ind i 1945, hvor det lykkedes dem at få arresteret 5 ledende koben-

havnske fagforeningsfolk, som blev ført til Horsens.

Et eksempel fra 1942 vil vise, hvor gement man gik til værks for at klamre sig langst muligt til de givtige ben og forhindre, at arbejdernes røst lod sig høre.

På generalforsamlingen i Smede- og Maskinarbejderforbundets afd. 7 blev maskinarbejder Johs. Larsen i september 1942 opstillet til formandsposten mod den tidlige formand I.P. Nielsen. Den dag, uafstemningen blandt medlemmerne fandt sted, henvedte I.P. Nielsen sig gennem højttaleren i marketenderiet til medlemmerne og stempled agitationen for Johs. Larsen som "kommunistisk". Det hjalp dog ikke. Johs. Larsen blev valgt med 370 stemmer mod I.P. Nielsens 323.

Imidlertid nægtede I.P. Nielsen at udlevere afdelingens ejendele til den nye formand, og i oktober fik Johs. Larsen besked om at møde hos selveste Peter Andersen, Smedeforbundets formand.

Peter Andersen forsøgte først med det gode at få Johs. Larsen til at nedlägge, da det, som han sagde, ikke var heldigt, at en ekstraarbejder var formand. Da Johs. Larsen fortsat nægtede at nedlägge, anslog Peter Andersen en ganske anden tone: "Du er kommunist" udtalte han, "og hvis du ikke nedlägger, kommer politiet og henter dig. Jeg har allerede modtaget meddelelse om, at de er ude efter dig. - men hvis du nedlägger, skal der ikke ske dig noget!" Johs. Larsen svarede hertil, at han ikke var kommunist og således intet havde at frygte fra poli-

tiets side. Peter Andersen tog derefter telefonen og ringede til Laurits Hansen, formand for De samvirkende Fagforbund, og spurgte, om det ikke var rigtigt, at politiet var ude efter den nye formand for afdeling 7. Efter telefonsamtalen erklaerede Peter Andersen, at det var rigtigt og foreslog Johs. Larsen at gå hjem og sove på det.

Dagen henvendte Johs. Larsen sig til værkstedschefen og forhørte, om han havde noget at indvende imod, at en ekstraarbejder var smedenes formand, og han havde hørt noget om den historie med politiet. Det havde værkstedschefen ikke, men han foreslog, at Johs. Larsen fik en samtale med generaldirektør Knutzen. Denne samtale fandt sted næste dag. Heller ikke generaldirektøren havde hørt noget om politihistorien, og ingen af de herrer kunne fornuftigvis blande sig i, hvem smedene valgte til formand. Den 22. oktober lod Peter Andersen forespørge, hvad det blev til, og udtalte, at nu hastede det med at tage en beslutning. Johs. Larsen meddelte, at han agtede at fortsætte som formand.

Den 2. november arresteredes Johs. Larsen og blev indsat i Hørserød koncentrationslejr. I retskendelsen udtaltes, at man ikke havde kunnet fremskaffe noget som helst bevis for, at Johs. Larsen var kommunist - men på en ekstraordinær generalforsamling, som afholdtes i anledning af arrestationen oplyste Peter Andersen, at han havde sit kendskab til Johs. Larsen fra Otto Wolf. Is-

sladder fra de næst smudsige kilder var altså tilstrækkeligt for de socialdemokratiske ledere til at sende arbejdere i koncentrationslejr.

Social-Demokraten har senere (5-6-7-april 1949?) villet forklare at sådanne handlinger og sådanne cirkularer som ovenfor refereret var nødvendige, thi: "Det var simpelthen en pligt for de ansvarlige ledere at opfordre medlemmerne til samling overfor de lyssky manøvrer."

Hvem var det, der opfordrede til disse "lyssky manøvrer"? Det var kommunisterne, det var den fremvoksende modstandsbevægelse. Og hvad tilsigtede disse "lyssky manøvrer"? De tilsigtede at drage hele fagbevægelsen med ind i kampen for Danmarks frihed.

Fagbevægelsens ansvar, dens opgaver og rolle blev klart og tydeligt fastslættet i en henvendelse "Til de fagorganiserede arbejdere", som det kommunistiske parti udsendte den 1. oktober 1941. Det hed heri:

"Det er fagbevægelsens opgave at gøre ende på den politik, som under den "nationale samling"s falske varebetegnelse har gjort de rigere og de fattige fattigere, hur svinebundet fagforeningerne og nationalt har været yderst skadelig for vojt land og folk.

De vigtigste og mest påkringende faglige krav er følgende:

Fuld lønassig dækning for prisstigningserne, og det ongenuine, tiltænkte for prisstigningen regulering og vel at merke ikke sitter et forstået prisstal.
Effektiv priskontrol og sikkerhed for befolkningens vareforsyning. Højde til de arbejdsløse på regulære betingelser. ~~grundlig hæje til dem, samfundet ikke vil skaffe arbejde. østeuro dørcental, højere statstilskud og opnøvelse af zo-milliard bestemmelserne. Ophævelse af lenskat og al omgangsbestat.~~

Samfundet kan opfylde disse krav, og fagbevægelsen har kraft nok til at tvinge samfundet her til. Hvert eneste fagforeningsmedlem har pligt til, ved aktivt medarbejde og ved fremmøde på alle mader og generaliforsamlinger at tilkendegive sin mening om disse spørgsmål, og støtte kravet om, at nu skal det være alvor! Og samtidig skal politiets og

DsF-ledernes "udrensningsfeltnog" slås tilbage. Det skal være medlemmerne - og ikke politiet eller DsF - der bestemmer, hvem der velges til fagforeningernes tillidsposter.

Der hviler et stort ansvar på dansk fagbevægelse. Ansvaret for medlemmernes eksistens, hjem og familie. Ansvaret for fagbevægelsens frihed. Ansvaret for folkets og landets fremtid. Med sammenhold i rækkerne, med ubrydelig solidaritet indbyrdes kan opgaverne løses og sejren vindes!"

Det voksende røre i arbejderklassen og de mange åbenbare tegn på, at en modstandsbevægelse var ved at gro frem, satte sig også spor blandt tjenestemandene. Den 6. september vedtog tjenestemandenes centralorganisation II ("Guld-snorene") en resolution, der på væsentlige punkter gav arbejderne tilslutning til deres krav, og som mundede ud i en erklaring om, at bristepunktet for tjenestemandenes økonomiske evne var nået. Det var begyndelsen til en udvikling, som fik stor betydning for tjenestemandene rent økonomisk, og som yderligere understregede, hvor uløsligt den økonomiske kamp var knyttet sammen med modstandskampen.

De danske nazister forsøgte så godt, de kunne, at udnytte situationen. Syndigst store blev deres resultater aldrig. I efteråret 1941 gjorde de tilføj til at starte en arbejdsløshedsbevægelse. Et foretagende, der skiftevis kaldte sig "Oppositionen" og "Fagoppositionen", men fulde navn var "Den nationalsocialistiske Fagopposition", henvendte sig til regeringen og kommunerne med krav om bedre forhold for de arbejdsløse. Lederne af "bevægelsen" var bl.a. et individ ved navn Asmussen, som talrige gange havde været straffet for tyveri og bedrageri og en

tidligere metalarbejder, Villy Ceslin, som gennom fænten
år havde ermeret sig som betalt stikker for det politiske
politi. De fik aldrig foden til jorden indenfor sagfore-
ningerne eller på kontrolstederne. Og de få arbejdere,
som havde ladet sig lokke af de gyldne løfter fik i ok-
tober gennem afsløringen af brødrene Houlbergs virksomhed
i København et billede af, hvorledes det nazistiske folke-
fællesskab virkede i praksis. Forholdene på de houlberg-
ske virksomheder var så svinske, og de varer, de frem-
stillede, nævnlige fedtet, så ildslugtende, at myndighe-
derne om sider så sig nødsaget til at skride ind. Der
skete dog intet andet end, at direktørbrødrene blev afsat,
og deres sagforer gennem mange år udnævnt til direktør.
Begge brødre var nemlig fremtrædende medlemmer af nazi-
partiet. Arbejdere, som påpegede de ubumske forhold på
virksomheden, fik valget mellem at tje stille eller blive
fyret. De strejker, der gavnligt fandt sted, bl.a. fordi
den ene af brødrone, Erik Houlberg, yndede at demonstrere
folkefællesskabet ved at uddele lussinger til arbejderne,
blev fortjet i den borgerlige og socialdemokratiske presse.
Brdr. Houlberg var storannoncerer.

Regeringens, samarbejdspolitikernes og de danske na-
zisters sejre i dette efterår var af en lige så pyrrhus-
agtig karakter som de sejre, Hitlers tropper vandt på
Sovjetunionens jord. Folkets modstand var i tiltagen.
Slagsmål med tyske tropper hørte til dagens orden, en død
krage, hængt bag på et tysk militærtog i Jylland med samt

en plakat "Det er, hvad der er tilbage af den tyske årn", ødelæggelsen af færgen "Fænø" i Esbjerg ved regulær cabotage den 9. september og talrige andre lignende episoder, var ufejlbare tegn. Det samme var de mange små og sterre strejker, der til stadighed var lebende overalt i landet. Typisk for mange af disse strejker og deres forløb er strejken ved Karlsgaardeværkets udvidelse i nærheden af Esbjerg. Arbejdet var igangsat som nødhjelpsarbejde, og akkordlonnen var ved voldgift sat så lavt, at selv svade jordarbejdere ikke kunne tjene stort mere end 40 kr. om ugen, når vejret var godt. Af de ca. 200 mænd, som beskæftigedes, gik de 160 i strejke den 5. september. Formanden for Dansk Arbejdsmandsforbund i Esbjerg forsøgte at knække strejken ved at sende nye folk ud fra arbejdsanvisningen, mindstørkt men kun ni lystrede ordre, så sterkt var sammenholdet. Strejken varede i 4 uger, så måtte arbejdsgiveren give op og imødekomme arbejdernes
kl. M nr. 2) krav.

I de første efterårs måneder forsøgte professor Kogens Fog på tilskyndelse af det kommunistiske parti at få tilslutning til udsendelse af et tidsskrift, som på legal skulle basis/beskæftiges sig med nationale, kulturelle problemer og dannede modvegt mod den overhåndtagende nazificering af dansk åndsliv. Der forhandledes bl.a. med Christmas Møller og biblioteksdirektør Dassing, men udviklingens tempo var hastigere end forhandlingernes. Det stod ret hurtigt klart, at et legalt blad ikke ville have chanceer for at sige det, der nødvendigvis skulle siges, og

tanken blev opgivet.

+Mogens Fog
(Tage)

Senere på efteråret forhandlede Aksel Larson, Børge Houmann, Christmas Møller og Ole Kollerich om udgivelsen af et illegalt blad, der kunne samle brede kredse af befolkningen. Disse forhandlinger resulterede i skabelsen af Frit Danmark, hvis første nummer udkom den 9. april 1942. Samtidig arbejdede Christmas Møller med Frode Jakobsen som en slags rejsesekreter på at skabe en landsomfattende sammenslutning af "studiekrese", hvis formål skulle være at informere deltagerne navnlig i provinsen og på landet om de virkelige tilstande. Kommunister var udelukket fra at deltage. Det blev til den senere modstandsorganisation "Ringen".

I årets sidste dage kom de to første faldskærmsfolk fra England. Det var Inge Bruun og styrmand Mogens Hammer. De sprang ud over Haslev-egnen. Bruun dræbtes, men Hammer nåede til København. Han søgte forbindelse med det kommunistiske parti, men turde, da det kom til stykket, ikke komme til det aftalte møde.

Det var begyndt at "sægle sammen til en ts, hvor vinter og vold skal ds"!

II. kapitel.Krig i hele verden.

Den 7. december begyndte Japan krigshandlingerne mod USA og England ved uden varsel at rette angreb på den amerikanske flådes stillehavsbase i Pearl Harbour på Hawaii og de amerikanske støttepunkter ved Manilla på Philippinenne. Samtidig rykkede japanske tropper uden modstand ind i Thailand, og Japan erklærede i en note, at der fra kl. 6 næste morgen herskede krigstilstand i Stillehavet mellem Japan og de engelske og amerikanske stridskrafter. Normalt var ikke alle eneste omtrænt alle Europas stater indviklet i krigen, men også store områder i Østen. Hitler havde i sandhed fået sine ønsker om krig opfyldt. Men bortset fra Stillehavet og Malakkehælven, hvor japanerne totalt havde overrasket de amerikanske og engelske styrker og derfor i mange måneder fremover kunne notere store fremgang, var den militære situation ingenlunde karakteriseret af medgang for de nazistiske hære.

Hitler forsøgte at skjule sine indre og ydre vanskeligheder gennem bombastiske erklæringer som dagsbefalingen af 9. oktober, hvori det hed, at de tyske soldater nu begyndte "det sidste veldige hug, som endnu før vinterens frembrud skal knuse denne modstander" (Sovjetunionen - red.)

eller talen af 3. oktober, hvori han hævdede, at det alle rede nu kunne siges offentligt, at Sovjetunionen var knækket og aldrig mere ville rejse sig.

Virkeligheden var en ganske anden. Den var karakteriseret først og fremmest af de nazistiske hæres standsnings og tilbagegetog på østfronten og tillige af englanderne ofensiv i Nordafrika, som gjorde store fremskridt.

Under valdige ofre var det i løbet af efterårs månederne lykkedes tyskerne at udnytte overraskelsesmomentet i det pludselige overfald på Sovjetunionen til store territoriale erobringer. Ie nazistiske hære belejrede Leningrad, var trængt dybt ind i Ukraine, havde erobret Rostof og stod ikke 60 km fra Moskva, som de truede med at omringe. Nappe var overraskelsesmomentet forsvundet fra tyskernes arsenal, før den tysk-fascistiske hær stod over for en katastrofe.

Den 6. december 1941 gik sovjettropperne under ledelse af folkekommisæren for forsvaret, Stalin, over til en sejrrig offensiv ved Moskva, som endte med et tilintetgørende nederlag for de tyske tropper på Moskvafronten.

De tyske fascister regnede efter sejren i Vesteuropa utvivlsomt også med en lynkrig mod Sovjetunionen, med en hurtig erobring af Moskva, Leningrad og Ukraine. Men de tog fejl. Den tyske millionarme, som rykkede frem mod Moskva, blev slægt sonder og saaen takket være Stalins geniale forsvarsplan og umiddelbare ledelse af operationerne ved Moskva. For første gang efter nazisternes angreb på Sovjetunionen mistede de for alvor initiativet. Outrent

samtidig med sovjetmærenes modangreb ved Moskva, led de tyske tropper, som rykkede frem i retning mod Kaukasus, et stort nederlag ved Rostof, som de måtte ramme påny. Også ved det vigtige trafikknudepunkt Tikhvin blev de slæbt tilbage.

For første gang siden den anden verdenskrigs begyndelse

EIGRE HESTTYSKE FASCHISTISKE HÆR

måtte de tysk-fascistiske hære se sig eftertrykkeligt slæbt. Under kampeøn ved Moskva blev myten om den tyske hærs "uovervindelighed" tilintetgjort een gang for alle.

Sovjetmærens sejr ved Moskva fik afgørende betydning for hele den videre udvikling af krigen. Den børsvede tyskerne den fordel, de havde skaffet sig gennem deres forraderiske overfald, og den gav nyt mod og nyt håb til folkene i de undertrykte lande.

Lige fra krigens første dage havde Stalin stædt i spidsen for Sovjetunionens væbnede styrker og havde ledelsen af hele sovjetfolkets forsvarskamp. Stalin tog sigte på at udmatte og tappe fjenden for blod, samtidig med at han forberedte betingelserne for sovjetarméens overgang fra forsvar til offensiv.

Mens de borgerlige militæreksperter herhjemme skreg sig høje om den tysk-fascistiske hærs uovervindelighed, og mens regoringen i ørøkket tillid til de store tyske sejre gjorde stadig nye indremmelser, forudså Stalin den tyske hærs uundgåelige nederlag og tilintetgørelse og påviste i sin tale i anledning af 24. årsdagen for den store socialistiske oktoberrevolution, den 6.

november 1941, den tysk-fascistiske hærledelses fejl og uduelighed når den virkelige blev sat på en hård prøve.

I den første del af krigen organiserede Stalin med uovertruffen dygtighed og forudseenhed sovjetarméens aktive forsvar på de vigtigste afsnit af den valdige front. Overalt modte fjenden den hårdeste modstand fra sovjettropernes side og mistede derved bevægelsesfriheden. Ved at gå til hårde modangreb snart her, snart der langs den enorme front, opnåede sovjetarméens øverstkommanderende, Stalin, at udmatte de fascistiske tropper.

I krigens første periode havde Smolenskafsnittet særlig stor betydning for forsvareret af adgangsvejene til Moskva. Hitlers angrebsplan forudså en hurtig fremrykning af en stærk hærgruppe mod Moskva i den hensigt at bemægtige sig Sovjetunionens hovedstad og derigennem tilføje det sovjetiske folk et hårdt slag. Den tyske hærledelse var overbevist om, at marchen mod Moskva ville forløbe lige så let som erobringen af Vesteuropa. På danske blodredaktioner modtog man allerede i oktober indbydelser til at overvære sejrspranden i Moskva.

"Tyskerne tog sigte på at erobre Moskva gennem et frontalangreb, tvinge den rede hær til kapitulation og dermed gøre ende på krigen i øst", påviste Stalin. "Tyskerne fødrede deres soldater med denne illusion."

Virkeligheden blev imidlertid en ganske anden. Stalins hærde øjeblikkelig fattet fjendens hensigt og sendte i tide store styrker af sovjetarméen til Smolenskørådet,

hvor det kom til et stort slag. I to måneder lykkedes det sovjettropperne at opholde fjenden i dette område og svække hans angrebskraft. Dette kuldkastede den tyske hærtroopers planer om en "Blitzkrig" og gav på den anden side sovjetkaren den tidsfrist, som var nødvendig på dette tidspunkt af krigen. Operationen fik meget stor betydning også for den videre udvikling af krigen på Leningradfronten og i Ukraine. Slaget ved Smolensk var et af de vigtigste led i Stalins aktive forsvarspan.

Hver forbitrede kampen i disse krigens første måneder var, fremgik af Stalins tale den 6. november, hvor han sagde: "I de 5 måneder, krigen har varet, har vi haft et tab på 350 000 faldne, 578 000 savnede og 1 020 000 sårede. I samme tidsrum har vojnijen fjenden haft et tab på over 4 1/2 million faldne, sårede og fanger."

Stalin var imidlertid ikke kun den store hærtrooper. Han mobiliserede på samme tid hele sovjetfolket til en valdig arbejdsindsats for at sikre haren, flåden og luftvåbenet alt nødvendigt materiel. Stalin gjorde fronten og baglandet til en eneste militærlejr, og han gav sovjetfolket en urokkelig tro på sejren.

"De tyske erobrere ønsker en udryddelseskrig mod Sovjetunionens folk. Vel! Hvis tyskerne ønsker en udryddelseskrig, så skal de få den.... Død over de tyske okkupanter!.... Vor sag er retfærdig, sejren vil blive vort!" Disse ord blev parolen for hele det kampende sovjetfolk.

krav om
front)

Fra illegaliteten sendte Danmarks kommunistiske Parti en hilsen til sovjetfolket på revolutionsdagen. Det hed heri:

"Vi hilser Leningrads og Moskvas heltemodige forsvarere, vi hilser hver eneste russisk mand og kvinde som ved fronten, i krigsindustrien eller i fjendens bagland selvopoffrende og etilset er med i den kamp mod Hitler, som ikke blot er et forsvar for det socialistiske fedreland, men samtidig er kampen mod Europas blodige undertrykkere, kampen for de undertrykte europæiske folks frihed, kampen for alle menneskers ret til friheden og livet."

Denne hilsen mangfoldiggjordes i et masseoplæg og spredtes overalt i landet på arbejdspladser og gader. Mangfoldige steder, i surdeleshed i København, var der på novemberdagen malet paroler og hilsner til det tapre sovjetfolk, på mure og plankeverker, på gader og broer. Da Langebro gik op for et tysk skib, vajede en rød fane fra broens top. Stemningen i befolkningen var ikke til at tage fejl af. Hvor der før havde hersket næsten hillesselvopgivelse sporedes starkere og stærkere en begrundende tro på, at resultatet ikke var så givet som regering og presse gav det udseende af. Typisk herfor er en af de mange vittigheder som i denne tid cirkulerede: "Far sin store tale i oktober sneg Hitler sig forkledd som chauffør hen til en sydkone. Hun så ham lange i hånden og sagde: 'Du er chauffør. Du vil komme til at lide af bensinmangel. Aksen vil knække. Du vil miste forarbevet!'"

Den danske regering næroede ingen frygt for "aksen"s holdbarhed (Berlin-Rom-Tokio aksen). Tvertimod, de hættede sig yderligere fast til den allerede slingrende

tyske krigskærre. Danmarks tilslutning til Antikominternpagten og de altfor ivrige og grædige danske kapitalisters "Ostrumsudvalg" hvis hovedformål var at hjelpe med til udplyndringen af de crobrede landeområder i Sovjetunionen, er underkastelsespolitikens højdepunkter i årets to sidste måneder, og de suppleres på den mest fuldkomne måde med forsterket forstørrelse af og domme over enhver, der lukkede munden for højt op.

Det storstilte propaganda- og dressur-nummer, som underskrivelsen af Antikominternpagten var, må betragtes som en art "diplomatisk vinterhjælp". Formålet var dels moralisk-propagandamæssigt: at aflede opmærksomheden fra Tysklands stigende krigsmæssige og indre vanskeligheder, dels realpolitisk: at knytte flest mulige europæiske stater uløseligt til Tyskland, inden det blev for sent, dels et forsøg på endnu engang at blufte med påstanden om "korstoget mod bolsjevisuen".

Den 20. november 1941 mødte den nazistiske gesandt von Renthe Fink op hos udenrigsminister Scavenius med ønske om, at Danmark tilsluttede sig Antikominternpagten, som 5 år i forvejen var afsluttet mellem Tyskland, Japan, Italien og Spanien, og som nu skulle pudses op gennem tilslutning af alle tyske nye våbenfæller og vasaller. Blandt ministrene var kun Scavenius og Gunnar Larsen straks parat til at tage mod indbydelsen, så fulgte Stauning og Kjærbel og onsider gav også de øvrige regeringsmedlemmer samt samarbejdsudvalget deres tilslutning. Rigsdagen var indkaldt til mandag den 24. for at tage stilling til

spørgsmålet, men da Ribbentrop fra Berlin forlangte svar
senest søndag eftermiddag enedes ministerkum og sammen-
bejdsudvalg om uden hensyn til rigsdagen at tage mod
indbydelsen på betingelse af, at/for Danmarks vedkommende
knyttedes en særlig tillægsprotokol til aftalen. Denne
protokol skulle fastslå, 1) at Danmark ikke påtog sig
særlige politiske forpligtelser udover samarbejde med
hensyn til afvergeforanstaltninger mod kommunismen,
2) at der udelukkende skulle være tale om afvergeforan-
staltninger på det politimessige område, 3) at pagten
kun medførte forpligtelser for Danmark forsvarligt angik
dansk territorium, og 4) at det i pagten forudsatte
samarbejde ikke måtte kunne andre Danmarks status som
ikke-krigsferende stat.

Ligesom regeringen ikke nogensinde tidligere havde
varet i bekob, når det gjaldt at motiver landsforrude-
riske og nationalt ydmygende handlinger, var den det
heller ikke nu. Man erkendte, hed det denne gang, at det
ikke var muligt at tage det endelige brud med Fyrkland
på et spørgsmål af rent ideologisk natur. Endvidere var
gav man det påskud, at det ikke måtte se ud, som om
man "solidariserede sig med kommunismen". Regeringspar-
tiernes rigsdagsgrupper var entrent eenstemmigt imod,
men bojede sig. For Venstres og de konservatives ved-
kommende har det sikkert spillet en rolle, at disse par-
tier er forbundet med den reaktionære højfinans, og at
en stor del af deres vælgemasser (Bonderne o.s.) for-

mentes at være økonomisk godt tjent med den indenrigspolitik, forholdene havde muliggjort. Afgørende for Socialdemokratiet blev det bl.a., at de faglige ledere med Kjærbol i spidsen i tro konsekvens af hele deres hiætidige holdning, anbefalede at give efter.

Selvfølgelig respekterede nazisterne heller ikke aftalen om den lige gyldige tillægsprotokol. De lod ganske simpelt, som om den ikke eksisterede. Den blev ikke nævnt overfor tysk og udenlandsk presse, som derfor drog ganske andre og vidtrækende konsekvenser af pagten end den danske regering ialfald officielt ville vedkende sig, og al omtale af tillægsprotokollen i Danmark blev forbudt.

Alligevel deltog udenrigsminister Scavenius "på Danmarks vegne" i maskeradeforestillingen i Berlin den 25. november, hvor repræsentanter for verdens mest foraglelige regeringer var samlet. Danmark var i sandhed kommet i godt selskab. Foruden Tyskland, Italien og Japan var her repræsentanter for Franco-Spanien, for det af tyske tropper besatte ^{Land} Finland, hvis forbryderiske regering efter evne arbejdede på at undergrave de øvrige nordiske landes frihed, for Rumanien, Bulgarien og Ungarn, hvis regeringer i modstrid med folket havde gjort landene til opmarchonråder for og krigsallierede med Tyskland. Her var repræsentanter for Slovakiet, der alene eksisterede som stat af tysk náde, for Kroatien, den nyskabte italienske marionetstat, hvis "statschef" var den professionelle terrorist og kongemorder Pavelitsj. Endvidere var repræsentert Manchukuo, den japanske hørs marionetstat og

endelig den "nationale" Nanking-regering i Kina, der var indsat af Japan og kun kunne leve i ly af japanske våben.

At spørgsmålet om Danmarks tilslutning til Antikominternpagten ikke alene var af "ideologisk natur", som af regeringen påstod, men havde en række endog særdeles håndgribelige, praktiske formål, fremgik af de officielle tyske kommentarer, hvoraf flertallet blev aftrykt i den censurerede danske presse.

"Europa vil afgjort ikke vide mere af engelsk politik" (Ribbentrop). "Pagten er ensbetydende med tiltredelse af en kampfront... den er tillige en alliance for nyordningen i Europa..." (F. allg. Zeitung) "Antikominternpagten er absolut ikke blot indstillet på afværgelse af bolsjevismen, thi den indeholder en bekendelse xfra alle parter til forvar af deres kulturelle og åndelige værdier og ikke blot alene aftaler om nødvendige politiaktioner." (Ritzau fra Berlin). "Derfor har den rene selvopholdelsesdrift tvunget Europas folk til at stå sammen for at afværge de trusler, som kommer fra demokratiene, og bekende sig til den mundigheds kamp, som Tyskland og Italien har begyndt, og som i mellemtiden er blevet hele den moralske verdens kamp." (Völkischer Beobachter). "Med undertegnelsen af den forlængede og udvidede Antikominternpagt har de europæiske statsmænd aflagt en bekendelse til Europas Nyordning." (Frankfurter Zeitung), "Før eller senere vil alle stater, der er tilsluttet Antikominternpagten, tage stilling til jæderproblemets i den ene eller anden form" (Ritzau fra Berlin, men undertrykt i de

fleste danske blade.) "Den ting burde blive fælles, hvor forskelligt end Europas stater former deres skebne: Europa må ariveses! Jædefri stater under Tysklands ledelse og jædclydige under Roosevelts kommer til at stå overfor hinanden." (D. allg. Zeitung).

At det var disse perspektiver og ikke forbeholdene i den danske tillægsprotokol, der skulle gælde, fik Scavenius iovrigt bekræftet allerede under sit ophold i Berlin, hvor Guring i en samtale erklærede, at "jædespørgsmålet" kommer Danmark ikke udenom. Scavenius henvender herved for at have svaret, at "der i Danmark ikke fandtes noget jædespørgsmål". Som udviklingen viste blev det også på dette område nazisterne, der bestemte.

Den danske borgerlige og socialdemokratiske presse som jo, ifølge formanden for journalist forbundet, Gunnar Nielsen (kap 5 side) ingensinde under besættelsen på lederpladsen skrev mod deres overbevisting eller ting, de ikke mente, sikkert ikke med fuld musik så dog med ganske nette fanfarer ind for det nye skridt på underkastelsens vej. "Vort lands vilje til at modsette sig vort eamfunds undergravning gennem kommunistisk kulturoplæning har fået udtryk på en ny måde" skrev Berlingske Tidende 26. november, "Det må betragtes som en konsekvent videreførelse af denne politiske linje, (forfolgelsen af kommunisterne - red.) når regeringen nu - som det hedder i udenrigsministeriets communiqué - har skonnet det bestemtligt at efterkomme den modtagne indbydelse" erklæ-

rede Social-Demokraten samme dag og benyttede lejligheden til påny at gøre kommunistisk parti ansvarlig for den Richard Jensen'ske terrorbandes handlinger.

Noget synderligt held til at overbevise folket om nødvendigheden endsige nyttet af pagten havde hverken regering eller presse. Folket forstod meget vel, at det aldeles ikke drejede sig om "bekæmpelse af bolsjevismen", men om at indordne Danmark yderligere under Tyskland og gøre landet yderligere meddelagtig i den imperialistiske reverkrig Hitler førte.

For første gang under besættelsen kom det til større, anti-tyske demonstrationer, først og fremmest i København.

Den 25. november, samme dag som Scavenius satte sit navn under pagten, kom der opslag på universitetet om at samles til demonstration. Rektor Bloch beordrede ganske vist opråbet fjernet omgående, men alligevel samledes kort over middag adskillige hundrede studenter, som i demonstration drog til Amalienborg under råbet "Ned med Scavenius". På slotsplassen holdtes en række korte taler, og en teologisk student oplestes følgende resolution: "Som repræsentanter for den ungdom, der skal bære fremtidens Danmark, udtrykker vi sorg over, at den danske regering har sluttet sig til Antikominternpagten. Deres Majestat skal vide, at vi helede vil dele kår med det norske folk end uden modstand tale Danmark brugt til formål, der står i dybste

modstrid med vor vilje til at leve i et frit, folkostyret Danmark. Det er vort håb, at den tillid, som så store kress af det danske folk harer til Deres Majestat, må blive retfærdiggjort ved en ubetinget afvisning af alle forsøg på at tilside sætte det løfte, som er givet os om anerkendelse af vor ret til selv at styre vores indre forhold."

Nu greb politiet ind og arresterede studenten og flere andre. Menneskemassen var imidlertid vokset til flere tusind, og man drog nu i samlet demonstration gennem Store Kongensgade, forbi Fredrelandets redaktion, hvor mange vinduer blev knust, til Christiansborg og sluttede endelig af på Rådhuspladsen, hvor man demonstrerede mod Politiken og Dagmarhus. Under hele marchen blev der sunget Fredrelandssange, den engelske Tipperary og næst af alt den norske Ja, vi elsker dette landet. Politiet forsøgte flere gange at splitte demonstrationen ved at hugge ind med knipler. Ialt blev 19 studenter og en snes andre anholdt.

Om aftenen kom det til uroligheder i byens centrum og næste dag og aften var der større og mindre demonstrationer forskellige steder i byen. Buderne i Scavenius' villa knastes to gange - og tanken om en almindelig studenterstrejke dukkede op.

Den 26. - dagen efter pagtens underskrivelse - spredtes en illegal tryksag på gader og arbejdspladser. Det var et langt og skarpt åbent brev fra Aksel Larsen

til regeringen ved statsminister Th. Stauning, hvori der protesteredes mod regeringens handling. Det hed bl.a.:

"Det danske folk kender sit ansvar overfor sig selv, sit land og sin historie. Og hellere end at redder sit skin med vandre i øjeblikket, ønsker det at komme for at genvinde sin frihed og stå soliderisk med Europas øvrige undertrykte, for friheden kæmpende folk. Men det ønsker ikke, og det vil ikke falde disse folk i ryggen, og det vil ikke frivilligt og ydmygt tage trælleaget på sig! Folkets ønske og krav var, at regeringens skulle sige nej til denne uhyrlige tyske "indbydelse" - og folket var beredt til at tage folgerne, og komme den kamp, der måtte komme, til sejr. Men regeringen spurgte ikke folket. Men spurgte ikke engang rådsdagen. I hemmelige forhandlinger træf den sin afgørelse og lod Scaverius rejse til Berlin og væmpe Danmarks navn for alverden.

Det skal slis fast, at regeringen i denne sag har handlet i modstrid med det danske folks vilje. Det skal også slis fast, at denne regering med hele sin grundlovstrydende fortid savner enhver juridisk, forfatningsmæssig og moralisk ret til at forpligte Danmark og det danske folk. Denne "tiltrædelse" af traktater er ikke bindende. Mr. Scaverius' underskrift forpligter kun ham selv og hans meget få meningsfæller - og den dommer dem.

Folket er ikke bundet af regeringens landeskadelige og grundlovsstridige udmilinger. Det negter at understøtte vores undertrykkeres krig mod Sovjetunionen, England og alle de andre lande, hvis sejr i krigens egn en betingelse for, at vi kan genvinde vores frihed. Det danske folk agter ved sin aktive deltagelse i Europas frihedskamp både selv at være med til at gøre landet frit igen og at renvasko Danmarks nationale skjøli, som regeringens så crost tilsmudser. Og når Hitlerismen er knust, når Europa efter er frit og har genvundet freden, vil retten efter komme til at være gældende i Danmark, og der vil blive holdt uregning mod de forredore, der af magtsyge, af vindelyst eller svaghed var med til i et skubnotumt historisk øjeblik at træde retten under fedder, og som sogte at dolke Danmarks nationale sag."

Den tyske reaktion var både forbløffelse og raseri.

Forbløffelse over at et folk, der havde en så mild og forstående regering, kunne handle så groft og hensynsløst, og raseri over, at nogen så meget som protesterede. Tyske tropper blev holdt i alarmberedskab i København, og den tyske gesandt opfordrede Thune Jacobsen til at lade tyske soldater skaffe ro i byen. Thune Jacobsen foretrak imidlertid yderligere at tilsløre forholdenes sande karakter.

ter ved at give det menige politimandskab ordre til at slå hårdt ned på ethvert tilløb til urolighed. Samtidig tilkaldte justitsministeren rektorerne fra de højere læranstalter - da det var fra studenterkræse demonstranter kunne ventes - og pålagde dem at gøre, hvad de kunne for at skaffe ro og orden. Universitetets rektor lod herefter opslå en bekendtgørelse om, at enhver der blev grebet i "provokatørisk optræden imod kongens ord om ro og orden" ville blive rølegeret. Dette opråb var den direkte anledning til dannelsen af en af besættelsesidens store modstandsorganisationer: Danske Studenter.

Modstandsviljen og oppositionen mod samarbejds politiken vågnede tidligt blandt studenterne, men det kneb for den at finde organisatorisk form. I begyndelsen af besættelsen gav den sig først og fremmest udtryk i elegante, nærmest revyagtige malestik mod den nazistiske ideologi i studentpressens forskellige organer, som i de første år efter besættelsen forblev forbaysende upåagtede af den dansk-tyske pressecensur. Sely om denne form for modstandsarbejde i sig selv var ganske ufarlig for besættelsesmagten, lå den dog nærmere aktiv modstand end den i de tider dominerende alsangsteuning, og den var en væsenlig medvirkende forudsætning for demonstrationen den 25. november. Denne demonstration havde et udtalt spontanitetspræg, men den måde, myndighederne besvarede den på, med talrige arrestationer og rektorels alvorlige trusel skabte blandt studenterne forståelse af, at organisation og ledelse i den fremtidige kamp var nød-

vendig. Dagen efter demonstrationen trådte en række medlemmer af den kommunistiske studenterfraktion sammen og udsendte i danske studenters navn parolen om studenterstrejke med krav om løsladelse af de fængslede kammerater. Strejken skulle finde sted fredag den 23. november, den dag Scavenius vendte tilbage fra Berlin. I opråbet hed det: "Imorgen, når Scavenius vender hjem, er danske studenters plads ikke på universitetet og læreranstalterne. På denne dag bør institutionerne for den højeste danske kultur ikke fortsette deres normale arbejde, fredag må alle danske studenter holde sig borte fra forelesninger og øvelser, gå i studenterstrejke, som protest mod vænarelsen af vojt land og arrestationerne af vore kammerater."

Straks efter opråbets udsendelse lod rektor Bloch trykke og ophænge en plakat som meddelte, at alle studenter, som deltog i strejken eller demonstrationer ville blive straffet og bortvist fra universitetet for al fremtid. Det samme gjorde professor Budtz Jørgensen på tandlægeskolen og professor Ingelund på polyteknisk læreranstalt. Studenterne svarede herpå ved at rette en sørlig henvendelse til samtige professorer. Det hed heri:

"Det er studenternes mening, at en sådan strejke er den roligste og værdigste måde, hvorpå danske studenter i dag kan demonstre deres tro på og tillid til et krit og demokratisk landskab. Denne form vil ikke kunne medføre de konsekvenser, som justitsministeren sjællydig udmaede i dystre farver under sin konference med rektor angående studenterdemonstrationen.

Vi håber og venter derfor med forbillede i den norske solidaritet Deros fulje støtte, som bedst vil kunne uævnes derved, at De finder en elleranden form, hvorunder De på fredag kan aflyse Deros undervisning."

De fleste professorer undlod at følge denne henstilling.

Også til arbejdspladserne sendtes der en opfordring til at stå solidarisk med studenterne. Lebesedlerne blev modtaget med velvilje, men opfordringen blev ikke fulgt. På selve strejkens dag var der postret civilkledte kriminalbetjente inde på og uniformeret politi udenfor alle læranstalter for at hindre agitation og pågribelse af eventuelle strejkvagter. Under disse forhold fik strejken ikke noget større omfang. Den understregede endnu engang nødvendigheden af et grundigt, forberedende, oplysende arbejde, der overbeviser flertallet eller iafald et meget stort mindretal om sådanne aktioners påkravethed.

Strejken rejste en nyttig debat overalt i studentverdenen, og den skaffede initiativtagerne i forbindelse med en rekke ikke-kommunistiske studenter, som var enige med dem i, at en mere aktiv form for modstand fra studenternes side var påkravet, og at en forudsætning herfor var et energisk illegalt oplysnings- og propagandaarbejde. Med dette formål for øje startedes i december 1941 organisationen De danske Studenter.

For at bortviske det uheldige indtryk, studenterdemonstrationen havde gjort på tyskerne, indkaldte nazisterne søndag aften til en jubeldemonstration på Rådhus-

pladsen. Mange tusind mennesker mødte op besluttet på at give dem noget at juble over. Politiet fulgte justitsministerens anvisning og greb hårdt ind. Det udviklede sig til tumult og slagsmål. Mange blev arresteret og adskillige såret.

I de spontane meningstilkendegivelser mod pagten mørkedes ikke en deltagelse fra arbejderklassen, der stod i forhold til dens styrke og betydning. Dette skyldtes det socialdemokratiske bureaucratis og organisationsapparata uhyre magt indenfor arbejderbevægelsen samt den indflydelse, reformismen endnu havde på arbejderne. Men ingen kunne dog være i tvivl om arbejdernes mening med hensyn til pagten, såldt som med hensyn til hele indrommelsespolitiken, og i de teser, det kommunistiske parti udsendte ved årskiftet hed det da også:

"Selvom man ikke må glømme eller forsvinme arbejdet for den nationale rejsnings organisering blandt andre befolkningsslag, ikke mindst blandt landbrugere, så er det den mest betydningsfulde, mest tvingende og mest morliggende opgave at oplyse, rejse og organisere arbejderklassen til at tage icke-reaktionen i Danmarks nationale frihedskamp, samtidig med at den bekæmper den sociale reaktion her i landet."

Det var dette utrættelige og aldrig svakkede arbejde fra det kommunistiske partis side, som efterhånden hovede modstandskampon op i folkestrejkernes plan, hvor det var arbejderklassen, der gav signalet, gik i spidsen og var den altafgørende faktor.

Men indtil videre var det reaktionen, som havde initiativet - og den udnyttede det med overordentlig veloplagedhed.

Prækl 10

Tysklands hastige fremtykning mod øst i 1941 rejste for tysk administration og erhvervsliv en række problemer, til hvis løsning man fra højeste sted i Tyskland ønskede Danmarks medvirken - et ønske, som dansk kapitalisme, der her anede en virkelig godbid - ikke lod forblive ubesvaret. I spideen for initiativtagerne stod den foretagsomme trafikminister, Gunnar Larsen, der ikke forsøgte nogen lejlighed til at sammenblade sin ministerstilling og sin privatgesjæft som direktør for F.L.Smith. Som sin nærmeste medhjälper havde han nazisten kontorchef Niels Erik Wilhelmsen, der var leder af det mislible foretagende Erhvervenes Engageringsbureau. Wilhelmsen havde allerede først på efteråret udarbejdet en plan for den danske "inndeats" i Balticum i form af et slags Dansk-Baltisk "Sibirisk Konpagni", der skulle have koncessioner på skovbrug, landbrug og minedrift i de af tyskerne erobrede baltiske områder. Disse rammer var imidlertid efter tyskernes mening for smævre, og den 11. december 1941 dannedes en komite, der kaldte sig "Arbejdsudvalget til fremme af dansk Initiativ i Øst- og Sydøsteuropa". Den havde som formand direktør Juncker fra Århus Oliemøller, som i forvejen havde store erhvervsmessige interesser i de baltiske lande, og bestod ievrigt af følgende medlemmer: Ingeniør K. Højgaard, hofjægermester F. Lüttichau, fabrikant C.J. Hempel og direktør Knud S. Styhr.

I april-maj 1942 foretog direktør Juncker sammen med

trafikminister Gunnar Larsen en rejse til Estland og Letland for at planlægge udplyntringen. Trafikministeren førte her forhandlinger om cementfabriken i Port Kunda, mens hr. Juncker naturligt nok mest interesserede sig for oliefabriken i Libau. Efter deres hjemkomst fik det hidtil private arbejdsudvalg officiel anerkendelse under betegnelsen "Udenrigsministeriets Ostrumsudvalg", og nazisten kontorchef Wilhelmsen blev dets sekretær. Det var udvalgets plan, at man i forståelse og samarbejde med tyskerne skulle stile mod følgende 3 mål: 1) reprivatisering af tidligere dansk ejendom, der var blevet nationaliseret efter de baltiske landes tilslutning til Sovjetunionen. 2) udvidet dansk økonomisk virksomhed i østrområdernes, 3) udvandring af danske til østrområderne. Når de store planer aldrig blev realiseret skyldtes det ikke manglende vilje eller energi fra de tommeligt blækkede erhvervskrese, som var repræsenteret i Ostrumsudvalget, men alene/^{at} Den røde Har ikke viste sig til sinds at følge tyskernes og Ostrumsudvalgets dispositioner over sovjetisk ejendom. Denne omstændighed kan dog aldrig komme de profitgrædige kapitalister til gode. De var mere end villige til at deltage i plyndringen af Ukraine og Balticum. De var rede til at tilegne sig sovjetisk ejendom. De meldte sig som hulere, da de troede, at tyvegne havde sikret sig deres bytte.

Det kan ikke undre, at Ostrumsudvalgets formand og dets medlemmer fandt det betimeligt efter begivenhederne

den 29. august 1943 snarest muligt at forsøge på at bringe sig i sikkerhed. Det skete i en skrivelse dateret den 31. august 1943, hvori man meddeler, at man anser forudsætningerne for udvalgets arbejde for at være bortfaldet med ministeriet Scavenius' fratræden. Som en flok våde kote-
re med halen mellem benene luskede de ud af billedet, da folket gjorde op med eftergivelcespolitiken, men de blev aldrig kravet til regnskab for deres gemene hensigter og onde vilje.

Ligesom Østrumsudvalget var et udstak af privat dansk initiativ og ~~paa~~ ikke profitbegær, var et flertal af de foranstaltninger, som gennemførtes fra det sene efterår 1941 og frem til befrielsen udtryk for dansk kapitalismes kyniske forsøg på at udnytte de tyske bajonetters beskyttelse til den grovest mulige udplyndring af befolkningen. Erik Scavenius har meget åbenhjertigt erklaret: "Når de krav, der fra tysk side fremsattes overfor os i forbindelse med den tysk-russiske krig - bortset fra aktionen mod de danske kommunister og kravet om Danmarks tiltræden af Antikominternpagten - blev mindre besværlige for os end de krav, der i krigens første periode stilledes til os om tilpasning til det nye Europa under tysk ledelse, skyldtes det, at de tyske hære, efter det første sejrrige stormleb, blev utsat for en modgang i Rusland af militær og klimatisk karakter, der kastede dem over i defensiven og ikke gjorde det muligt at tanke på genopbygningen." (Scavinius, side 129)

De nye reaktionære fremstod, der gennemførtes på det indenrigspolitiske område, og af hvilke størsteparten begrundedes med enten direkte tyske krav eller tyskernes tilstedeværelse, gennemførtes i virkeligheden for de danske kapitalisters egen regning.

12. Kapitel.D E N H Å R D E V I N T E R.1941 - 1942.

Vinteren 1941-42 blev den hårdeste i mands minde. Mens kulden terroriserede småfolks hjem, arbejdede de nazistiske okkuperter og deres lokale håndlangers overalt februarisk på at pine mest muligt ud af de allerede vundne fordele. Men folkenes sammenrotning til frihedens forsvar gedes i samme tempo, internationalt som nationalt.

Om vinterens betydning for krigsforelsken svigede meningerne i takt med krigens gang. Den 10. oktober 1941 havde Nationaltidende triumferende meddelt: "Det er et faktum, at den tyske nation idag den 9. oktober 1941 har fået meddelt budskabet om den endelige og afgørende sejr i østkrigen". Budskabet viste sig at være forhastet og allerede den 25. oktober fortalte bladet sine læsere, at "Tysklands her længes nu efter den russiske vinter - langvarig frost vil fremskynde operationerne". Das schwarze Korps forkyndte i oktober: "føreren vil tvinge også den russiske vinter til at trade i sin tjeneste", og Berlingske Tidende ekkoede 11. oktober "Frostvejret vil begynne at angriberne. 'General Frost' er ikke mere i russisk tjeneste."

Alligevel erklærede Hitler i et opråb til den tyske hær den 21. december: "Armeerne i Øst må efter døres uforgængelige og i verdenshistorien enestående sejre mod alle tiders farligste fjende under indvirkning af det pludselige vinterfrembrud fra bevægelsens tog bringes i en stillingsfront." Situationen krævede, fortsatte Hitler, at varnemagt og hjem anspændes til den højeste ydeevne og bringes til at samvirke i fulles indsats. Hitler havde derfor besluttet selv at overtage ledelsen af hæren som øverste befalingshavende for varnemagten fra den 19. december. Afskedigelsen af feldmarskal von Brauchitsch som øverstbefaldende var utvivlsomt udtryk for den spænding, som herskede mellem Hitler og nazipartiet på den ene side og hæuledelsen på den anden side - den udleste vel til en vis grad denne spænding, men tjente ikke til at afbøde de nazistiske okkupanters vandkeligheder.

Førerens meteorologiske evner slog ikke til. Han formåede ikke at tvinge den russiske vinter til at træde i sin tjeneste. "Den tyske vinter-retræt fortsætter plamessigt over hele østfronten" lød Social-Demokratens beroligende melding den 14. december 1941. Mens plamessigheden vel var drages i tvivl, var retræten umiskendelig. Med millioner af mand friske tropper pressede sovjetkæren på fra Ishavet til Sortehavet og tilbage-erobrede en lang række byer og store landområder.

I Østen havde Japan stadig frengang, men holdt ikke

her levnedes der aksemagterne stort håb. Pravda bedømte situationen i Østen således: Det er åbenbart, at Japan er angriberen, og at USA og Storbritanien er ofre for et overlagt angreb, som er vel forberedt i forvejen. De indledende japanske sejre kan ikke andre krigens endelige resultat..... Japan vil uden tvivl tage krig'en."

Krigsudviklingen i Afrika var præget af fortsat engelsk fremgang, hvilket foranledige Mussolini til at dekrotere belejringstilstand i de 4 sydligste distrikter i Italien. Men samtidig fik de tyske tropper i disse distrikter umiddelbar politimyndighed. Mussolinis magtstilling beroede efterhånden omrent udelukkende på Gestapo og tysk militær, og han måtte adskillige gange i løbet af efteråret og vinteren mæblere om på fascistpartiets ledelse.

Hitlers vanskeligheder afspejles på karakteristisk måde i hans taler. Hvor han tidligere var broværende, selvsikker og udfordrende, henfaldt han nu gang efter gang til ynskom påkaldelse af vorherres hjælp. Da han erklærede USA krig, sluttede han med en bon: "Vorherre kan dog ikke nægte sine tapreste soldater sejren!", i sin nytårsproklamation påkaldte han gang på gang vorherres hjælp og sluttede: "Aaret 1942 skal - det beder vi alle vorherre om - bringe afgørelsen til vort folks redning."

I det omfang, vorherre ikke efterkom opfordringen til at hjælpe, søgte Hitler og hans generaler at klare vanskelighederne ved udfoldelse af den mest bestialske

grusomhed.

Allerede i slutningen af 1941 havde Molotof tilstillet de allierede og neutrale landes regøringer en note indeholdende en række kendsgerninger om den tyske hærs folkesetsstridige optræden. I denne note citeredes bl.a. en dagsbefaling udstedt af von Reichenau og godkendt af Hitler. Den er dateret den 10. oktober og lyder bl.a.:

"Soldaternes opgave i estrummet er den systematiske ødelæggelse af det jødisk-bolsjevikiske system for derigennem at fjerne enhver antisemittisk indflydelse på Europa. Det kræves handlinger, som overskrider grænsen for en soldats normale pligter. Der er eksempler på, at fangne russiske officerer og soldater har fået mad af tyske feltkøkkener. Dette er misforstået og uundvendig humanitet.... Det er ligeledes ikke nødvendigt, at tyske soldater hjälper med til at slukke brænde, når disse ikke er i bygninger, der er af betydning for haren. Der findes i estrummet ingen genstande af kulturel, historisk eller kunstnerisk værdi, man behover derfor ikke tage noget hensyn ved ødelæggelse af bygninger o.l.... So hovedregler gælder: 1) fuldstændig ødelæggelse af alt, som har været jødisk-bolsjevikisk ejendom, forsøvidt det ikke tjener hærens behov. 2) skænkselsvis optræder overfor alle mandlige personer, da de kan betyde en fare for haren."

Inspireret af disse lige så letfattelige som gemene og umenneskelige retningslenjer forte Hitlers vasaller alt efter evne og mulighed kampon mod "jødisk-kommunistisch-chauvinistiske" elementer i de okkuperede eller med Tyskland forbundne lande.

I kampen mod frihedsbevægelsen toges alle midler i brug. For de danske magthavere og Hitler-håndlangere var det nærliggende at udnytte det finske folks ulykkelige skebne. Man havde ikke glemt, hvor let det havde været under vinterkrigen at piske en steaming op til fordel for "det overfaldne Finland". Lige siden det nazistiske overfald på Sovjetunionen havde man med ikke ringe hold stent de

samme strenge (ja endnu i 1944 skulle man i et af frihedsbevægelsens mest læste organer, Information, læse en artikel til forsvar for Finland (Inf. nr. dato). For at skabe klarhed i dette spørgsmål skrev Aksel Larsen i Politiske Maanedsbreve nr. 4, som udsendtes den 10. december 1941 nedenstående artikel:

POLITISKE MAANEDSBREV nr. 4 af 10. dec. 1941

NU MAA FINLANDS-HYSTERIET HORE OP.

af Aksel Larsen.

Man kan ikkeaabne en Avis uden at finde Opraab, Artikler og Interviews om det heltemodigt for Norden kampende Finland og Flisten for alle Danske til at støtte det. Man kan ikke lukke op for Radioen København-Kalundborg uden at blive utsat for det samme, forsterket med Gudmund Hatts og Henning Dahlsgaards "sagkyndige" bådredninger. Ambulancer, Legemidler og Levnedsmidler for hundredtusinder af Kr. sendes til Finland, og der arbejdes i Danmark med Komiteer, Foredrag og Koncerter for, at det hver dag, ja hver Time kan blive tudet ind i Øerne på hver eneste lansker, at Finlands Sag er Jordens sag.

En ikke ringe Del af dem, der berhjemmo staar i Spidsen eller har Ansvaret for denne Kampagne, ved ganske godt, hvad de egentlig gør. Men de fleste ved det vel næppe, enten fordi de ikke kan se klart, eller ikke gør sig den Uøjlıghed at tanke Sagen igennem. Nu, et halvt år efter den tysk-finsk-russiske Krigs Udbrud og over halvandet år efter den 9. April 1940, er det ikke for tidligt, at der skabes Klarhed.

Man kan forsøge at se bort fra, at Magthaverne i Finland paastår, at de fører en Forsvarskrig samtidig med, at de proklamerer som deres hensigt at erobre og indlemme Karelen, Kola-halvøen, ja endog Leningrad i Finland. Man kan lade haant om, at Finlands "historiske Grænse" aldrig har ligget østligere end 1939-Grænsen, men ofte vestligere, og at Finlands historiske Grænse lue endda noget langt vestligere. Man kan være uvidende om eller nægte at ville se det Faktum, at Finland altid var undertrykt, først af øvrige, derpaa af zar-rusland indtil Sovjet gav det friheden i Jan. 1918.

Man kan lade ue af betragtning - men bemøgtes kan det ikke - at Finlands Overklassे og militære Krese fra 1918 har været intimt forbundet med Militaristerno i Tyskland, og at den tyske Indflydelse i landen og bag Udenrigspolitikens officielle Kulisser var altdominerende. Man kan nægte at betragte "Vinterkrigen" som en nødvendig preventiv Aktion fra Sovjets Side (skont man nu er ivrig efter at godkende de officielle finske Faestande om, at man kun fører en preventiv Krig, skont man altsaa nu)

anerkender, at præventiv Krigs kan have deres Berettigelse - og skønt den nuværende krig vel tydeligt har vist, hvor katastrofalt for Sovjet det vilde have været, hvis de finske Angrebsbaser ikke var blevet flyttet længere bort fra Leningrad og Murmanskbænen), rent bortset fra, at Finland let kunde have fået en fredelig træning med genseidige Grænse-reguleringer ved Forhandlingerne i efteråret 1939.

Og man kan glemme, at minister Tanner efter Aeskvaafreden i Marts 1940 ordret erklarede: "Finland har nu ingenomhelst udestaaende spørgsmål med sin østlige Nabo." Man kan forsøge at hvæde den Opfatelse, at det lille uskyldige Finland helt uden Grund blev angrebet af den store grimme Sovjetunionen den 26. juni - skønt samtlige danske Dagblade den 23. juni meldte, at Finland sammen med Tyskland den 22. havde begyndt Krigens mod Sovjetunionen, og skønt man ved, at tyske Bombeeskadriller i det grå dagry den 22. lettede fra finne Flyvepladser for at bombe Leningrad og Murmansks.

Hen hvad man ikke kan lade ligge, er hvad man ikke kan se bort fra. Det er den situation, Verden, Norden og Europa befinder sig i. Aksemagterne og deres forbundsmællere har styret h hele Verden ind i en folkemyrdende Krig, som de i Aarevis systematisk har forberedt sig til; Størsteparten af Europas folk står under de berlinske dæselsmorderes militære, politiske og økonomiske Angz. Man kan ikke dele den totale Verdenskrig op og sige, at det, der foregår paa denne front, ikke vedkommer den øvrige Krig. Finland deltager i den totale Krig paa Tysklands Side.

Det vil sige, at Finland hjælper Aksemagterne ned at bekrige den øvrige Verden, hjælper Tyskland ned at underkue det øvrige Europa. Det kan man ikke komme uden om.

Og man kan ikke komme bort fra, at Norge i blodigt og heltenodigt Førefor er blevet undertrykt og holdes underkuet af under Hitler-Tysklands Jernhal. Man skal ikke glemme, at Danmark er Grænstand for tysk militær Okkupation, økonomisk Uplyndring og politisk Ufrihed. Man kan tanke paa, at Sverige ligg under det haardeste tyske Pres, med ustanselige tyske Trusler og Krav om Indblanding.

Er "Norden" da kun Finland? Tæller Danmark, Norge, Sverige slet ikke med? Er deres Frihed ikke en Betingelse for Nordens Frihed? Er deres Vel ikke Nordens Vel? Og er det ikke helt enkelt saadan, at den store Trusel mod Nordens Frihed og vel er den tyske Trusel? Og at Finland hjælper Tyskland, at Finland altsaa falder horden i Ryzen!

Af udgangen paa Tysklands Krig afhænger Fennmarks Skæbne. Sejrer Tyskland - bl.a. takket være den finske Hjælp - er ikke et menneske her i Landet i Twivl om, at det for Generationer er forbi med vor nationale Uafhængighed, at Sønderjyddernes Kaa fra 1864 - 1920 var en Lykketilsværelse i Forhold til de Kaa, der da vil blive alle Danskere til Del (bortset fra Landsforrædere og Slynder). Knuses derimod den tyske Nazisme og Militærmagt, da gevinder Danmark sammen med Norden sin frihed.

Men Finland kæmper paa Tysk Side i denne Krig og retter sine Vaaben mod den eneste Kontinentalmagt, som har vist Lyn og Vilje til at standse Aksemagternes Hær, mod Sovjetunionen. Mod det eneste Land og Folk, som har fuldighed for (og som vi ved, har Vilje til) at slaa Tyskland militært

og dermed give Europa Friheden. Finland kæmper mod det Land og Folk, af hvis Vaabens Sejr Danmarks Skabue afhanger. Finland anspender alle sine Kræfter for at gøre Danmarks Trælletilstand værre og varig, for at forhindre vor Beværelse. Saadan er det

Hen det vil sige, at enhver hjælp til Finland - af hvad Art den være vil, o; hvilken betegnelse, den end gaaer under - er en hjælp til England, en Støtte til den, der undertrykker Danmark. Jo, der hjälper Finland (i Humanistens misforståede Ravn), er med til at tvinde det Reb, hvori vi selv skal hanges.

Det er rigtigt, at det finske Folk har det frygteligt haardt (men det er ganske vist heller ikke det finske Folk, men dets Lagthavere, der vilde i Krig paa Tysklands Side). Men vil man anlægge humanitære Bynspunkter, saa er der endnu mere Mad og Salt i Norge, rent bortset fra, at der er Tidusinder af Born i Danmark, der savner det nødvendige i Mad og Klæder i denne Vinter. Det Væsentlige er imidlertid, at Krigsen gælder Danmarks Frihed og Fremtid. Som Danske maa og skal vi indrotte vores Handlinger herefter.

Det mest gavnlige og konsekvente vilde være at hjælpe Sovjetfolket og det engelske Folk, hvis det endelig skulde være. Det kan ikke lade sig gøre - det forhindres af tyske Bajonetter. Men de kan i hvert Fald ikke tvinge nogen til, under Masko af humaniter Finlandshjælp, at yde Støtte til Tysklands Krigsfærelse og dermed til den tyske Undertrykkelse af vort eget Land.

Men vi derfor faa det danskfjendtlige Finlands-hysteri standset!

10. December 1941.

I Finland blev forholdene stadig vanskeligere. Den finske overkommando havde ikke tilladt aviser eller radio at bringe meddelelser om de tyske "planmæssige tilbage-trekninger", men offentliggjorde derimod fortsat bombastiske og frit opfundne sejrsmeldinger fra Svirfronten, Olonetz m.v. Mens man hidtil havde forklaret, at de finske tab i denne krig var minimale, så måtte socialminister Fagerholm den 10. januar 1942 indrone, at tabene denne gang var langt større end under vinterkrigen. Arbejdsklassens modstand mod krigen blev stadig mere åbenbar - ellers ville formanden for Finlands samvirkende Fagforbund, E.A. Vuori, der var en af Tanners folk,

næppe den 9. januar have udtalt:

"En anden sag er det, om vi har mulighed for at vide reføre krigen i et sådant omfang, uden at folkets forsyning i for høj grad sættes på spil. Arbejderne stoler på, at krigen føres under hensyntagen til væskelighederne og folkets evne. Livskraften må ikke svakkes i en sådan grad, at der senere ikke mere findes forudsætninger for vort folks frie liv. Så længe krigen føres ud fra disse forudsætninger, er vi loyale og fuldt ud med - trods alt."

Man forsøgte at få det finske folk til at holde sig i ro derved, at Tyskland levede det levnedsmidler. I de sidste dage af december kunne danske aviser således meddele, at smør manglen i Finland var afhjulpet, idet Tyskland af sin egen forræd havde sendt Finland 2 mill. kg. Men allerede fredag den 2. januar afslyede handelsminister Halfdan Henriksen, hvad de fleste vel havde anet, nemlig at det faldt ikke Tyskland ind at undvære noget som helst. Han hjalp Finland ved at stjæle fra Danmark. Margarinen var forlangst forsvundet herhjemme. Alt ordentligt fedt gik sydpå, smørrationen var ikke for stor og nu blev den skæret yderligere 10% ned, for at smørret i Finland kunne tjene som smørelse for Hitlers krigsmaskine.

Handelsministeren motiverede sin nedskæringer af smørrationen med, at "Vi er nødt til det". Han undgik, om hyggeligt at nævne hvorfor. I et opråb "Nu stjæler de smørret fra vores brød" forklarede partiet sagns sammenhang.

Den almindelige optraden af regeringen og dens støtter indenfor storkapitalen i disse måneder tyder på, at det i mindre grad var nødvendighed end trang til at behage undertrykkerne parret med ubundigt begær efter at udnytte

situacionen til yderligere undertrykkelse og udbytning af befolkningen, som drev verket.

Det var ikke kun smorrationen, som blev skæret ned.

Fra nytår 1942 blev salget af kaffe, te og kakao forbudt.

Da celluldstilførslerne var knappe blev det næsten umuligt for menigmand at skaffe sig beklædningsgenstande selv af disse sorter. Hvad der var tilbage af de rige lagre af færskrigsvarer handledes under diskon nu som før til den med de tykke tegnebøger. Cykleræk var næsten umulige at opdrive grundet på manglen af strækkerred, og mangfoldige arbejdere måtte nu benytte sporvogn til og fra arbejde, hvilket var en både besværlig, langsommelig og dyr befærdning. Hertil kom, at boligsoden allerede på dette tidlige tidspunkt af krigen for alvor satte ind. April flyttedag 1942 registreredes i København mer end 600 boligløse familier, og antallet forsøges så at sige med hver dag, der gik.

På landet var forholdet, det, at mens gårde på over 50 ha i året 1941-42 kunne opvise en forrentningsprocent på 11,6% og gårde mellem 10 og 50 ha 10,8%, gav de små brug på under 10 ha kun 7,4%.

Mens flertallet af landets befolkning således led hårdt under krigens og besættelsens tryk, var der en pengerigelighed, som bl.a. forte til, at mange banker og sparekasser rent ud nægtede at modtage indskud, mens andre nedsatte indlånsrenten eller helt undlod at give renter.

Og dog var landets store ikke tilfreds, men forberedte nye, skånselsløse angreb på den arbejdende befolkning i tryg forvisning om, at den allerede gamle og med så stor held gennemspillede mælogi om "nødvedigheden" og om tyske forlangender stadig havde tilstrækkelig bærekraft.

Allerede i april 1940 havde partiet Venstre, som allerede nævnt stillet som betingelse for deltagelse i det "nationale samarbejde", at der gennemførtes væsentlige ændringer i den sociale lovgivning.

Den 22. januar 1942 gennemførte Nationalbanken en kronehævning på 8,3%. Det skete angiveligt dels for at gennemføre en bedring i det økonomiske forhold mellem Danmark og Tyskland, dels for at indekomme et af de 7 punkter De samvirkende Fagforbund så bombastisk fremsatte i august 1941. På intet af punkterne syntes virkningerne at svare til forventningerne. For statens vedkommende var det umiddelbare resultat et tab på 124,8 mill. kr., idet clearing-kontoen rantes af kursændringen i form af en nedskrivning af mærkverdien. For befolkningens vedkommende ferte kronehævningen ikke til nogen prisnedgang, idet landbrugets og andre erhvervs eksportpriser til Tyskland efter aftale samtidig sattes i vejret, således at disse erhvervs indtjeningsevne ikke forringedes. Under disse betingelser kunne der selvagt ikke ventes en prisnedgang på hjemmemarkedet. Derimod virkede foranstaltningerne ifølge Hartwig Frisch (s. 224) som en lun med vind for handelens mange led, men det var dog vel trods

alt næppe af hensyn til disse mange i forvejen ganske velaflagte led, at DsF fremsatte sit krav. At kronehævningen betød en lønnedskæring på godt 8% for de danske arbejdere i Tyskland, havde næppe heller været De samvirkende Fagforbunds motivering for forslaget, men var for alle hæderlige danske det eneste lyspunkt ved den ellers temmelig dunkle foranstaltung.

Hvis da ikke kronehævningen i alt væsentlig var et velberegnet led i oplaget fra statens og arbejdsgivernes side til forårets overenskomstsituuation. På økzanden måde er det vanskeligt at forklare en ledende artikel i Berlingske Tidende, som sagde, at når nu kronen var havet, kunne der aldeles ikke blive tale om nogen lønregulering til februar-marts. At arbejdsgiverforeningens formand og en række andre blade sang med på melodien, tjente kun til at styrke formodningen.

Februar så resultatet af opfyldelsen af endnu eet af De samvirkende Fagforbunds 7 punkter. I punkt 2 havde man kravet: "Endring af pristalsberegningen under særligt hensyn til de egentlige livsformenheder," (kap. 9/). De højresocialdemokratiske ledere fik deres vilje. Den 1. december 1941 gennemførtes på rigsdagen den andrede lov om arbejdsforhold, hvori fandtes bestemmelsen om det "skrællede pristal". Ved den halvårige udregning af dette særpristal skulle der alene tages hensyn til følgende 4 grupper: 1) fødevarer, 2) Brændsel og belysning, 3) bolig, 4) klæder, fedtsøj, vask.

Det var fra socialdemokratisk side ønsket, at dette skrællede pristal skulle være afgørende for arbejds- og forligsnævnet ved fremtidige lønkedelser, men overfor Venstres modstand kapitulerede de socialdemokratiske ledere hvorefter det fastsløges, at det nye pristal kun skulle være vejledende for forligsnævnets formandskab, mens dette isvrigt bevarede sin fulde bevegelsesfrihed.

Den 4. februar kom så pristallene for januar. Det ordinære pristal udviste en stigning på 1 point siden oktober, nemlig fra 277 til 278. Det nye, skrællede pristal blev 275 - eller det samme, hvortil det var beregnet for juli!

Atter engang opførte de højresocialdemokratiske ledere en sand forargelsens komedie. De samvirkende Fagforbunds formand, Laurits Hansen rettede et voldsomt angreb mod dette "pristallets geguladetri" - han syntes helt at have glemt, at det skrællede pristal var hans egen opfindelse og kravet i de berørte 7 punkter.

De samvirkende Fagforbund protesterede mod, at omsetningskatten ikke var indregnet i pristallet, mens tojrabatten var medregnet - men begge forhold skyldtes en udtrykkelig ordre til statistisk departement fra socialminister Kjærbo!

Endelig luftede Laurits Hansen en voldsom mistillid til forligsnævnet, ikke mindst på grund af professor Thorkild Kristensens medlemskab. Samme professor havde allerede i 1940, før han udnævntes offentlig, erklæret

at efter hans mening burde arbejderne aldrig have lønforhsjelse. Han havde gentaget det adskillige gange senere - alligevel var han sat ind i forligsnævnet af den socialdemokratiske minister Kjærbel!

De samvirkende Fagforbund havde fundet ud af, at der som det skrællede pristal havde været regnet ørligt ud, og hvis det havde været geldende for hele det forlsbne overenskomstår, så ville ~~da ikke~~ dets stigning have været på mindst 20 - 27 points. Skønt man i august forrige år i de 7 punkter bombastisk havde forlangt "kompenstation for allerede indtrådte prisstigninger", og skønt detx centrale og afgørende punkt for arbejderne måtte være fuld dækning for prisstigningerne nojedes De samvirkende Fagforbund med beskeden at forlange dækning for 10 points eller for mindre end halvdelen af den konstaterede prisstigning!

Arbejdsgiverne afviste kravet, og den 21. februar afsagde formandskabet sin kendelse, der lod på, at kun arbejdere over 23 år fik lønforhsjelse (mænd 5 øre i timen, kvinder 3 øre, ungarbejdere intet).

På denne grove udfordring svarede partiet med et opråb "Nu er det slut med tilmodigheden - Arbejderne kan ikke fortsæt leve i 1. klasses arbejde for 3. klasse løn!" Det hed heri bl.a.:

"Denne arbejderfjendtlige politik har (nemlig) intet med national samling at gøre. Den er udtryk for national usolidaritet. Den gavnner visse dele af overklassen nemlig - og den gavnner tyskerne, fordi den stiller flere varer til deres rådgård, og fordi den kan virke splittende på det danske folk.

Arbejderne agter ikke at besvare disse endeløse udfordringer med at stille sig udenfor den nationale samling i Danmark. Men de agter at gøre deres pligt overfor deres hjem og overfor landet ved at satte en stopper for regeringens og overklassens unationalsiden- og prispolitik. Og i den givne situation tilrøder vi kommunister:

Hold sammen om fagforeningerne. Deltag i alle klubmøder og fagforeningsgeneralforsamlinger. Giv fra fagforeningsmøderne klar besked om, hvad I mener, og hvad I kræver! Men sig det ikke blot i ord, sig det også i gerning.

Gør på hver eneste arbejdsplads jeres arbejdsgiver klar over, at der må ydes et større løntilskud end formandskabet har bevilget. Mange arbejdsgivere vil forstå nødvendigheden heraf. Det vil være muligt mange steder at opnå reelle løntillag.

Hvor dette ikke er muligt, da husk: Der kan ikke leveres første klasse arbejde for tredje klassebetaling! Iceliben må sta i ironihold til lønnen. Tempo og kvalitet kan ikke holdes, når reallønnen ustændelig forringes!"

Denne parole havde til følge, at produktionen på mange virksomheder sank væsentligt. Endnu var parolen udtryk for et rent økonomisk forhold: Den der vil have første klasses arbejde kan ikke klare sig med at betale tredje klasses løn. Senere, da kampen mod undertrykkerne havde nået et højere udviklingstrin, var denne "omvej" unenvendig. Da kunne parolen om sabotage af tyskerarbejdet fremsattes uden videre, og aktionerne for lønforhøjelse kravede ikke videre motivering.

Jo, det var en hård vinter for den arbejdende befolkning, og enden var ikke endda. Det vil huskes, at partiet Venstre i april 1940 stillede som betingelse for deltagelse i det "nationale samarbejde", at der gennemførtes væsentlige ændringer i den sociale lovgivning. Det var ganske vist snart 2 år siden nu, men omkring nytår begyndte rygterne at gå, og skulle man tro dem, da ville

det gamle ord inden lange bekræftes: at gennem gent er
er ikke glemt.

Med den socialdemokratiske arbejdsmønster Kjærhol
som formand havde et rigsdagsudvalg arbejdet nigt frem
til et forslag, som i hovedtrækene gik ud på følgende:

26 ugers bestemmelsen og kontrollen med de arbejds-
løse skulle skræpes. Statstilskuddet og understøttelsen
til unge og ugifte arbejdsløse ned sættes. Karenstiden
forlænges. Tilbagebetalingspligten for modtaget kommune-
hjælp skræpes. Der skulle på ny og under skræpede former
indføres "hundetegn", et arbejdskort, ved hvis hjælp
arbejdsgivere og myndigheder i forening kunne kontrol-
lere alle lønarbejdere i alle detailler. Stavnsbåndet
for landarbejdere skulle skræpes.

I en nyårstale erklærede kirkeminister Fibiger
ganske vist, at hvad sociallovgivningen angik, skulle
tidens tyngde ikke benyttes til at gennemføre noget,
som ikke kunne være gennemført før krigen, eller hvor-
om ikke alle var enige. Men enhver vidste dog, at de
foran nævnte planlagte ændringer aldrig ville kunne være
gennemført før krigen. Hvad enigheden angik, var den
også kun begrenset til den smørre klike politikere, som
havde udpræget forslaget - og selv blandt disse sam-
mensvorne herskede der, som det senere vil ses, heller
ikke absolut enighed.

Skibskonduktør A.P. Møller var ikke så forbeholden som
kirkeministeren. I en tale ved Studentforeningens

nytårsfest den 7. februar sang han rent ud og erklærede, at den hidtidige sociallovgivning havde sat lediggang og fidusmagori i swing og gjort understøttelse til en udbredt levevej. Det var dog ikke så meget folkets indelige sundhed, taleren tvivlede på, son folkestyrets evne til at lede landet klogt og forsvarligt!

Attentatet på sociallovgivningen var vel ment og kun en forberedende manevre for attentatet på det, der måtte være tilbage af demokratiet.

Overenskomstsituacionen og det planlagte attentat mæn mod sociallovgivningen foranledigede partiet til at udsende i masseoplæg en henvendelse til Danmarks arbejdere: Kamp mod fremsmådag og udplyndring. I denne henvendelse redegjordes udforligt dels for årsagerne til den arbejderfjendske danske indenrigspolitik og dels for følgerne. Om de højresocialdemokratiske ledere hed det:

"Fra besættelsens første dage har desverre også førende folk i Socialdemokratiet godkendt denne politik. Kjærblfører an i nedskuringerne, og han og Stauning støtter energisk Scavenius-Cuhnar Larsen, når det gælder om at presse regeringen til yderligere indrommelser. Naturligvis findes der også i Socialdemokratiet folk, der ikke er tilhengere af denne politik, men de har hidtil bøjet sig, når det kom til stykket."

I et særligt afsnit "Hvad gør fagbevægelsen?" hed det:

"Som Danmarks største og stærkeste organisationer kunne og burde fagforeningerne have forhindret denne politik. Men fagforbundenes ledelse har gang på gang stukket nedskuringerne i lommen, eller endog selv medvirket til dem. De protesterede ikke i ord, men onsatte ikke ordene til handling. Derimod manede Dsf lederne tidlig og silde arbejdernes til at "vive samfundscind" og holde sig i absolut ro. Samtidig understøttet de exporten af arbejdere til Tyskland og Lønge. Og de benytter situationen til ved politiske hjælp at foretage en "udrensning" af kommunistiske og andre standhaftige

tillidomend i fagforeningerne, mange steder endda ved direkte angivere."

Henvendelsen sluttede med en appell til arbejderne om at kræve fagforeningerne anvendt til arbejdernes og landets gavn og med fagforeningernes hjælp kompe mod attentatet mod sociallovgivningen og for gennemførelsen af bedre arbejds- og lønvilkår.

Det hed:

"For at Danmark kan genvinde friheden, er folkets samling til vern for sin sag og til kamp mod fremmedagot en nødvendighed..... Men en betingelse for, at en virkelig samling kan skabes og børne, er, at den hviler på indbyrdes solidaritet i det danske folk. Derfor er tiden inde, hvor danske arbejdere uden at sætte kampen mod de fremmøde undertrykkere, har pligt til at sige stop overfor en økonomisk politik, som ikke kan føre til national samling, men til spittelse."

Nappe nogensinde er en appell fra det kommunistiske partik til arbejderbevægelsen blevet fulgt i et omfang, som denne blev. Så at sige hver eneste fagforening og talrige folkesorganisationer fulgte opfordringen og protesterede, og man skal helt tilbage til afslutningen af forrige verdenskrig for at finde en oppositionsbevægelse af et sådant omfang.

Denne oppositionsbevægelse, som inspireredes og vejledtes gennem stadige opråb og henvendelser fra det illegale kommunistiske parti, voksede efterhånden til en sådan styrke, at man fra Venstre og konservative kreste var indstillet på at måtte opgive nedskæringen - ikke mindst efter Staunings død - da man frygtede for, at der ikke i arbejderbevægelsen fandtes en mand med tilstrækkelig autoritet til at dæmpe harken.

Allerede i slutningen af marts udsendte kommunistisk parti et oprub til fagforeninger og arbejdspladser, hvori det hed, at "den socialdemokratiske rigsdagsgruppe kan standse nedskæringen af sociallovgivningen - hvis den vil". Det nationale samarbejdes forudsætning var jo nemlig, at intet forslag kunne gennemføres, dersom blot et parti var imod det.

I snart sagt alle fagforeninger og en del socialdemokratiske blade forsøgte man at forsvere Socialdemokratiet's stilling med, at dersom man ikke tog nedskæringerne, ville partiet Venstre sprænge sig ud af det nationale samarbejde, hvilket kunne få uoverskuelige følger for landets fremtid. Hertil erklarede det førende venstreblad Vestkysten i Esbjerg: "Revisionen vil ikke blive presset igennem. Det står i Socialdemokratiet's magt at hindre revisionen, og det kan gøres, uden at samarbejdet sprænges... De endringer, Socialdemokratiet's repræsentanter i udvalget har varet med til at foreslå, skyldes frie forhandlinger, og de er ikke prisen for nogetomhelst. Det står Socialdemokratiet frit for at få dette fastslættet ved at standse forslagene. Der skal ingen tvang være." I lignende vendinger udtalte Venstres hovedorgan Fyens Tidende sig, men der kom aldrig svar i den socialdemokratiske presse.

De højresocialdemokratiske ledere ville ikke standse nedskæringen. Nazisterne ønskede nedskæring - ikke af sociallovgivningen som sådan - men af lovefoden i det

hele taget, og så fik de nedskæring, for ellers risikerede Socialdemokratiet at miste regeringspladserne, og mange store og små socialdemokratiske ledere kunne risikere at miste velaflagte stillinger og selv blive henvist til sociallovgivningens barbari. Så enkel var i virkelighed den problemstillingen. Hartvig Frisch har senere forklaret, at Kjærholts grundsynspunkt for selv at være med til at foretage ændringerne - selvom han, som han bemærkede ved forslagenes foreleggelse, ikke havde sit hjerte med i disse lovforslag - var det, at revisionen var nødvendig, fordi der i visse krene af befolkningen fortos en fuldkommen overdreven agitation vedrørende misbrug af sociallovgivningen. "Skadeligheden heri måtte være åbenbar og så for arbejderne" bemærker Frisch - men den blev imidlertid aldrig åbenbar for arbejderne. Og godt det samme.

dette
For skulle/Kjærhol-Frisch'ske princip knæsættes, at eftergivenhed er nødvendig så såre en lille gruppe fanatisk reaktionære begynder at føre en lognagtig kampagne mod dette eller hint forhold, som er arbejdere og småfolk til gavn, da ville det ikke værlange, før alle arbejderklassens erobringer gennem årene var sat over styr. Indenfor den socialdemokratiske rigsdagsgruppe hvede der sig da også enkelte rester for, at partiet skulle henholde sig til samarbejdets grundlov, hvorefter der ikke kunne ske ændringer i lovgivningen, når ikke alle parter var enige. De havde imidlertid ikke mod til at trodse den Stauning-Kjærholtske kapitulationslinie, og

forslagene blev fremsat og efter noget tovtrekkeri blandt rigsdagens partier og megen forloren modstand fra de højresocialdemokratiske faglige ledere med formanden for Dansk Arbejderdemandsförbund, Axel Olesen, i spidsen, gennemført på rigsdagen og stadfæstet den 29. juli til ikrafttræden den 1. oktober 1942. Samarbejdspolitikerne havde gennem det skammelige forløb de gav overenskomstsituacionen og gennemførelsen af socialmedskæringen sæt vind. De skulle komme til at høste storm.

Ansvaret og åren herfor tilfælder i første række det kommunistiske parti, hvis arbejde under de vanskeligste betingelser og trods store tab, med over 100 ledende kammerater i fængsel eller koncentrationslejr, utrætteligt fortsatte med ligelig hensyntagen til kampen for arbejdernes rimelige kår og kampen mod de nazistiske undertrykkere. I det foran omtalte opråb til danske arbejdere, februar 1942, formuleredes denne to-fronts kamp måledes: Frem for en national front, der byder arbejderne rimelige kår!

Det var det samme – men sagt på en for arbejderklassen som helhed mere letfattelig måde – som allerede var formuleret i partiets teser af 1. januar 1942, hvori det som tidligere nævnt hed, at det er den "mest nærliggende opgave at oplyse, rejs og organisere arbejderklassen til at tage førerskabet i Danmarks nationale Frihedskamp, samtidig med at den bekæmper den sociale reaktion her i landet."

"Tilliden til regeringen og troen på den 'nationale samling' er alvorligt svækket i hele folket" fastslag partiet i Teserne af 1. januar 1942, og gav begivenhederne i de umiddelbart efterfølgende måneder tjente kun til yderligere at undergrave tilliden. Indenfor arbejderklassen blev det dag for dag vanskeligere for de socialdemokratiske ledere at bevare førerskabet. I november 1941 havde Stauning ved personlig indgriben tvunget fællesorganisationen i Hadsund til at oplose det der dannede "Arbejdernes Erhvervsråd", for at byens kapitalistiske erhververåd i den nationale samlings navn kunne være ens hane i kurven. Man tilbød arbejderne 3 repræsentanter (af 23), hvis de ville gå ind i dette råd. Sådanne hændelser sammenholdt med de socialdemokratiske lederes bestrebelser for at forhindre eller sabotere de stadigt hyppigere små og større strejker, de mange tyskvenlige "orienterende" artikler om forholdene i det fædreiske rige, som efter aftale mellem det tyske gesandtskab og Laurits Hansen begyndte at dykke op i fagforeningernes medlemsblade, afsløringen af de mange ledende socialdemokrater, som efterhånden havde organiseret sig som en slags nazistisk fraktion indenfor Socialdemokratiet med Henning Dalsgaard, Aage Jørgensen, Harald Bergstedt, sekretær i DsF Ernst Berg og hans broder Axel Berg i spidsen, og endelig de socialdemokratiske blades stadige og dybe knæfald for Hitlernazismen førte Socialdemokratiet hurtigt frem mod en

krise, hvis første kendetegn var katastrofalt frafald fra den socialdemokratiske presse. Da man ikke i noget forbund vovede rent ud at rejse spørgsmålet om øget tilskud ordnedes sagen ved, at Laurits Hansen på en generalforsamling i DsF nov/dec 41 (dato??) fik gennemtrumfet et forslag om "Forhøjelse af administrationsbidraget til DsF" med henholdsvis 6 og 3 øre ugentlig pr helt- og halvt betalende medlem. De herved indvundne midler blev så overladt den socialdemokratiske presse, til fortsat kamp mod arbejderbevægelsens interesser.

I Typograftidende kommenterede redaktoren Fr. Nielsen det nye tilskud til den socialdemokratiske presse med følgende ord:

"Man skulle dog mene, at det var en opgave for valgerforeningerne og ikke for de faglige organisationer. En del af skylden for at bladet ikke kan stå på egne ben, kan vel nok tillægges den omstændighed, at bladet bl.a. for tiden har den opgave at skulle forsvarer den nationale sailingsregering, der jo ikke kan siges at føre nogen arbejdervenlig politik. ... Al hjælp til dette underskudsforetagende er omsonst. Det er som at fylde vand i Danaidernes kar!"

At nazister og andre tyske agenter forsøgte at udnytte denne situation til at skaffe sig indflydelse blandt arbejderne kan ikke undre. Tidligere er omtalt forsøget på at skabe en nationalsocialistisk "Fagopposition"

(9/). I december gik man et skridt videre og påbegyndte udgivelsen af et ugeblad "Arbejdet", som foregav at være organ for danske arbejdere, og som i sine første numre tog heftigt til orde mod prisstigninger, fagligt formaderi o.s.v.

Kommunistisk parti påviste imidlertid hurtigt overfor danske arbejdere, at "Arbejdet", blev udgivet af en flok Pürschel-nazister i nævnt samarbejde med det tyske gesandtskab og visse forradiske socialdemokratiske ledere. Bladets virkelige leder var den berygtede forhenværende socialdemokrat fra Lyngby, Pürschelman og nazisten Jens Strom. Hans "baggrund" var den ikke mindre berygtede socialdemokratiske kontorchef Falsgaard og finansieringen besørgetes af den tyske presseattache Meissner.

Partiets advarsel sluttede:

"Kend lysens på gangen! Befri jer for utsjet!
Slå nazisterne tilbage, i hvad forkledning de end viser sig. Ser en hurtig ende på provokator-organet "Arbejdet"s slyngelagtige tilværelse!"

Parolen blev fulgt. Ugebladet "Arbejdet" fik lige så lidt som "Fagoppositionen" nogen indflydelse i dansk arbejderbevægelse.

Jo, det var en hård vinter. Også for landsformaderne og medlejerne i Danmark. Nogle få dokumenter fra de nazistiske arkiver taler deres tydelige sprog op, hvad slags vind der bleste i Danmark i den hårde vinter 1941/42.

Indberetning til DNSAP stabsleder Wodschow.

p.t. Herning d. 11. Februar 1942.

Hr. Wodschow,

Kære Kammerat.

Ifølge telefonsamtale med dig i dag vil jeg forsøge at gøre ka et kort rids af den indtrufne situation heroppe.

Vi havde arrangeret en moderekke i syslot i denne

uge, bl.a. i Sønder Felding. Jeg havde lejet forsamlingshuset af dets formand til tirsdag den 10. februar kl. 20. Der er i lang tid udsendt træselsbreve mod os og vores medlemmer, men efter at meddet blev bekendtgjort, blev det særlig galt, om også det var meddts anden taler, Hr. pastor Jørgensen, så havde han også fakt tilsendt et meget genudst brev - mange af træselsbrevene har vi.

Pastor Jørgensen og jeg gik en tur gennem byen for at se forsamlingshuset, men på vejen blev vi stadig generet af ungdommen; da vi kom til huset var døren låst af, komfuret børret ringe og døre n.m. - Vi skulle have haft fælles kaffebord. Vi havde bedt vores S.A.-mede til beskyttelse af meddet, og det gjorde de, - 10-12 mand. Da vi kom til medlemsalen var der gymnastik, og ca 150 mænd som "tilskuer", vi bad gymnastikforeningens formand overladte os salen og dette nægte han, vi tog en telefonisk samtale ned husets formand, etter afslag, vi billede op til manden; han var syg, men han gav en skriftlig erklæring, jeg og 2 vidner tog tilbage med denne skrivelse, men da vi ikke ind i salen, blev vi overfaldet på en voldelig måde, at ingen, som ikke her set, det, kan tro det. 3 kammerater i ambulance til sygehuset, een hjemme med hærverkstidre, 2 andre kom et hånd med tægts o.s.v. Dagen blev der riort vold i bou og i nattens løb er alle ruder - også i butikken - knust i to af vores kammeraters høj i byen. Jeg bemærker, at meddet var politimønstet anmeldt, men ikke en betjent var tilstede, og i dag mener jeg, at en partikularer, med sin kone som vilde her ind til Herning for at se til de syge, blev fulgt til banehaven af en præbelskare på ca 30 hænnesker, og deres høj er i et syndigt forhold - bærber- og risørforretning - alle ruder knust.

Lette er i korthed det nuværnigste, men jeg og kassereren står til tjeneste med yderligere oplysninger, men jeg tar ikke time de syv meden, Tu må præske, men det er ikke rejned, men det er håblost.

Med hilsen - Dansk Front!

Nu kommer der lige en kammerat fra Sdr. Felding med besked om, at både vi og den tyske varnevagt ville blive slætet nod.

i hast

Anton Andersen
(sign)

Begivenheden i Sdr. Felding var ikke enestående. En tilsvarende medfart modte landsforraderne så at sige overalt, hvor de vedede at vise sig.

Den 5. februar indeholdt de københavnske aviser en meddelelse fra Københavns Politi, der udlovede en duesr på 1000 kr. for oplysninger, der kunne føre til pågribelse af ophavsmændene til "ulovlige demonstrationer" på Kultorvet natten til 1. og natten til 5. februar.

Hvad der var sket på Kultorvet meldtes der intet om. Man ønskede noelig ikke offentligt at fortælle, at der de to nævnte natter var kastet hjemmelavede bomber ind ad vinduerne til nazistpartiets distriktskontor. "Gerningsmanden" viste sig at være nazist, men nazisterne benyttede lejligheden til at overtræde uniformsforbudet og en række andre bestemmelser, idet de posterede uniformeret vagt udenfor alle deres kontorer.

Det er forståeligt, at partiføreren, Fritz Clausen, som hidtil alene havde beskæftiget sig med at forkynne den nært forestående magtovertagelse, nu så sig tvunget til at vende interessen mod, hvad der skete i befolkningen. Fra hovedkvarteret udgik til dette formål et spørgeskema: Hvad siger folk om den politiske situation på den egn (hvem siger sådan), skriv tydeligt. (Klichø??)

Vi skal kun citere et par af besvarelserne. De er i al-fald skrevet så tydeligt, at selv en Fritz Clausen burde have kunnet forstå dem.

Forlagshandler Bjørn Erichsen skriver 13/2 1942 efter en lang indledning, hvori han beskedent rodegør for sin overordentlige indsats som forlagsboghandler og musikorganisator:

"DNSAP og alle uden om partiet, som ønsker at orientere sig om, hvad nationalsocialisme er, mistanke-liggøres os, forfølges. Skældte nationale hotz-mage-re hidser i skrift og tale befolkningen op, og det er blevet verre og verre. - Pressen saboterer hver-hinjen af frivillige, og man riber - opildnet af den negative og derigemannen respektbrydende holdning pressen initager til denne folkesug - forudsættes efter de frivillige---- Få alle føler udfores et arbejde imod de tyske interesser fra universitetet til fagforeningerne, hvor jeg har indtrykket af,

at der er en del kommunistisk påvirkning.... Furtwängler sagde forleden til mig, at han var noget forstent over, at det kgl. kapel, for hvis hjelpe-kasse han dirigerede formylig, overhovedet ikke havde ladet høre fra sig ved de to store koncerter med Berliner Filharmonikerne... Forandren er jorden Sigfred Salomon....

Bemerkelsesværdigt er det afgjort, at hetzen er taget til efter antikominternpagten... I skolerne opføres skolekonferencier af kommunistiske forfattere med undervisningsministerens velsignelse. - Alle danske kommunistiske forfatters boger salges og udløjes, som on der ingen antikominternpagt var. - Overkommunisten Martin Andersen Nexø nyder økonomisk støtte på finansloven osv. osv..... Jeg har desværre en fornemmelse af, at alt dette nu ender galt...."

Den højtskattede radiomedarbejder med den indsmigrende stemme, Socialdemokratens brave medarbejder, Karl Bjarnhof, var også blandt førerens udvalgte. Han udtalte sig som følger (kliche tillige):

"Man har spurgt mig, om jeg mener, at forholdet mellem danske og tyske er blevet bedre i den senere tid. Hertil må jeg desverre svare beengtede. Ikke mindst efter antikominternpagtens underskrivelse er stemningen i store kredse blevet meget ond. Når man - som jeg - her en son i Irikorps Danmark og selv har forsøgt at fremme et godt forhold, må man dog lig tage imod mange ubehagelige ting rent bortset fra, at ens positive stilling til det nye Europa uden al tvivl betyder en særdeles effektiv trussel mod min og min families økonomi. Jeg skal i denne sammenhæng oplyse, at jeg er medarbejder ved Social-Demokraten og ved Statradiofonien.

Iet er med den dybste beklagelse, at jeg har konstateret disse fakta, men når man beder mig om et erligt svar på spørgsmålet om Dansk og Tysk, kan jeg ikke sige andet.

Karl Bjarnhof"

Forægten for nazisterne var almindelig. Da nogle nazister anmeldte sig som politisk fraktion indenfor Studenterforeningen, nægtede foreningens bestyrelse at godkende den. Sagen blev derefter af nazisterne indanket for Østre Landsret, som afviste den.

Det stivede ikke nazisterne af hvørken indadtil eller udadtil, da det blev kendt, at en af deres ledende mænd,

lensgreve F.M. Knuth, Knuthenborg, havde søgt at unddrage sig straf for blodskam overfor sin 17 årige datter ved at flygte til Tyskland. Han blev senere sendt hjem til Danmark, hvor han idømtes 5 års fængsel. Det blev pålagt presen ikke at omtale hans politiske virksomhed.

Helt galt blev det eftethånden som de frivillige fra Erikkorps Danmark og Regiment Nordland begyndte at vende hjem på orlov. De var ilde tålt overalt, hvor de viste sig. Tyskerne rasede og regeringen endes om at udsende et "Budskab fra regeringen", som skulle oplyses ved møder i de forskellige politikrese. Det blev pålagt autoritærene at lede disse møder, hvis formål angiveligt skulle være at oplyse om regeringens syn på den øjeblikkelige politiske situation. Moderne fik yderst ringe tilslutning, ikke og de tjente iafald/til at stive hverken regeringen, nazisterne, tyskerne eller frikorpsene af. Tvertimod. De virkede irriterende og afslorende overfor jevne mennesker. (se endv. 15/).

Omsider eksploderede tyskernes irritabilitet i det helt latterlige forbud mod at den tyske soldatersang "Lili Marlen" spilledes på offentlige steder og i radioen. Det var den danske version, som var ulige mindre sentimental end den originale, der gik tyskerne på nerverne. Et af versene lod:

Forst så tar vi Göring ved hans vingeben
og så tar vi Goebbels og knuser mod en sten
Hitler vi hænger i en strop
ved siden af von Ribbentrop.
Vi slår nazismen ned.
Så får vi atter fred.

Med teserne af 1. januar 1942 gjorde partiet politisk og partimæssig status efter det første halve års arbejde under illegalitetens vanskelige betingelser. Med teserne fulgte en nyårs hilse fra partiets formand, Aksel Larsen. Ikke uden stolthed kunne Aksel Larsen på centralkomiteens vegne fastslå:

"Partiet er intakt, trods alle forfølgelser. Det er sterkere og mere indflydelsesrigt, end da forfølgelserne sattes ind den 22. juni. Arbejdsmødet og kampanden i vore rækker er den bedst mulige, og resultaterne af vort arbejde er allerede betydningsfulde."

Men vanskelighederne i partiet var store og mangeartede. De var såvel af politisk som organisatorisk og økonomisk art. Tesernes to afsluttende punkter 11 og 12 tog sigte på at overvinde disse vanskeligheder:

11. Vort arbejde kan kun lykkes, når hele partiet fra øverst til nederst forstår dets betydning og er i stand til at vurdere situationen og udviklingen, samt at udføre arbejdet politisk rigtigt. Trods udfort godt arbejde og opnåede store resultater i de forløbne seks måneder, må det fastslås, at der stadig er alvorlige politiske svagheder, hvoraf de vigtigste er:

a) Tendens til sekteriumme, til politisk isolering fra massen af det danske folk. Manglende forståelse af, at det internationalt drejer sig om forsvar mod Tysklands og de andre aksemagters imperialistiske erobringskrig og at det for Danmarks vedkommende drejer sig om hele folkets samlede kamp for national frigelse.

b) Svigtende evne til taktisk rigtig optræden i fagforeninger og andre masseorganisationer i enhver opstædt situation. Eksemplerne, manglende forståelse af, at en ny udvikling, en forandret situation kræver en ny taktik, selvom vor politiske hovedlinje ikke er ændret. I visse tilfælde kopituationstendenser overfor reformistisk tryk.

c) Mengelfuld initiativ og svigtende evne til selv stændig handling, hvilket under de rådende forhold kan bevirkе alvorlige tempotab, eller bevirkе at vi bliver halchæng på masserne.

d) Foruden at indeholde ørte alvorlige politiske fejl (se under "a"), er meget af det lokalt udgivne materiale abstrakt og derfor temmelig værdiløst.

En hurtig overvindelse af disse politiske svagheder er ubetinget nødvendig.

12. Betingelsen for, at de politiske opgaver kan løses

er, at vort parti eksisterer og styrkes, og at dets arbejde (som skal bringe vor politik ud til masserne) betydeligt forstærkes. Partiet har på udmarket måde stået sig gennem seks måneders illegalitet, men der er på det organisatoriske område en række meget alvorlige mangler, af hvilke de vigtigste fremhæves:

- a) Uhyggelige tilfælde af ufersigtighed, manglende varmehed overfor provokatører og stikkere, løsmunnehed (grænsende til forbryderisk sladderagtighed).
- b) Svindende partisciplin. Under forhold som de nuværende er en jernhårds bolsjevikisk disciplin nere end nogensinde nødvenlig.
- c) Misforstået tro på, at partidemokratiet for
mer kan være de samme nu, som under legale forhold.
- d) Lønsonhed hvad angår forbindelsen mellem partiinstanserne, samt hvad fordeling af mættale og hvad afregning angår. I denne gren af afbejdet er forsigtighed naturligvis yderst påkravet, men forsigtighed er i de fleste tilfælde bedst forbundet med hurtig ekspedition. Det indskærpes, at funktioner og forbindelsesveje ikke må sammenblæses.

"De nævnte og andre organisatoriske og arbejdsmessige mangler skal skaffes ud af verden."

Og de blev efterhånden som tiden gik i stadig højere grad bragt ud af verden. Partiet forstod og efterlevede den opfordring til forstærket kamp, som afsluttede Aksel Larsens nyårshilsen:

"Samtidig med, at vor kamp har fået uendeligt større muligheder, og at vi kan ejne dens sejrrige afslutning, bliver den alvorligere og mere knivende for os alle. Men vi stoler på, at hele partiet, hver enkelt organisation, hvert enkelt medlem forstår, hvad det gelder og hvilke forpligtelser, det medfører. Danmarks ydre og indre fjender skal få at merke, at også i vort land findes bolsjeviker, hvis stålsatte vilje og ukuelige energi ikke kan knækkes. Lad os alle yde vort mest mulige i vor fælles kamp i 1942.
Sejrens og afregningens time vil ikke udeblive."

(Måske skulle vi her, til belysning af tecernes afsnit om politiske fejl bringe en række eksempler på grove politiske fejl, der blev begået i arbejdet og agitationen???)

(Jfr. brevet fra Aalborg.)

2